

RIKSDÄGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 18.

Måndagen den 11 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande mars.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Engberg* propositionerna:

nr 142, angående förändring av professuren i paleontologi och historisk geologi vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 174, angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.;

nr 175, angående understöd åt förra lärarinnan Helga Vilhelmina Andersson;

nr 163, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 183, med förslag till förordning om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten m. m.;

nr 184, med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm;

nr 185, angående omorganisation av landsfogdebefattningarna;

nr 191, angående viss ändring i grunderna för statsbidrag till erkända sjuk-kassor;

nr 209, angående lönetursberäkning och lönetillägg för vissa lärare inom folkskoleväsendet;

nr 211, angående förlagskapital för upprättande vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas en materialdepå för blinda kvinnor;

nr 176, angående inköp av två fartyg för minsvepningsändamål;

nr 202, angående ändrade grunder för tillsättande av beställningen såsom marinöverdirektör; och

nr 210, angående disposition av vissa medel, som anvisats för säkerhetsanordningar å undervattensbåtar; samt

av herr statsrådet *Leo* propositionerna:

nr 162, angående understöd till svensk luftfart m. m.;

nr 164, angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige;

nr 165, angående befrielse för stationskarlen N. H. Pettersson och banarbetaren G. Persson från viss ersättningsskyldighet gentemot statens järnvägar;

nr 170, angående anslag för budgetåret 1935/1936 till viss icke-ordinarie personal i byggnadsstyrelsen;

nr 171, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 20 juni 1930 (nr 285);

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 18.

- nr 178, angående rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vätern; nr 186, angående försäljning av förutvarande Kronprinsens husarregementes kasernetablissemang i Malmö;
- nr 198, angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Bollnäs m. m.; nr 190, angående omorganisation av länsarkitektinstitutionen m. m.; nr 148, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen;
- nr 149, angående anslag till kostnader för årlig taxering;
- nr 153, angående skyldighet för tjänsteman, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning, m. m.;
- nr 154, angående delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt för vissa övningsslärarinnor vid kommunala flickskolor;
- nr 155, angående pension åt f. d. landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, riksmarskalken O. F. von Sydow;
- nr 160, angående årligt understöd åt förra lärarinnan vid S:t Katarina svenska församlings kyrkoskola i Leningrad Elin Maria Wilhelmina Öström;
- nr 161, angående pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren vid statens järnvägar F. A. Svensson;
- nr 172, angående godkännande av en i Genève den 11 oktober 1933 dagtecknad konvention för underlättande av det internationella utbytet av undervisningsfilm, m. m.;
- nr 173, med förslag till förordning om ändring i 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;
- nr 140, med förslag till lag om virkesmätning;
- nr 169, angående fortsatt statlig exportkreditgaranti;
- nr 138, angående anslag till vissa ombyggnadsarbeten vid centralfängelset i Norrköping samt till nya arbetslokaler m. m. vid centralfängelset i Växjö;
- nr 156, med förslag till lag om ändrad lydelse av 50 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142); och
- nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 145, angående ökade lokaler för länsstyrelsen i Hallands län; och nr 146, angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg A. Skoglund att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna viss tjänstgöring;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 143, med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja;

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 147, med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av de i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1 sid. 3) samt 4 § lagen den 2 december 1892 (nr 106) meddelade bestämmelser angående ersättning av statsmedel för gulden frälseränta;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 151, med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar; och

nr 152, angående kronojägaren J. P. Turtolas befriande från viss ersättningskyldighet till domänverket; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 144, angående befrielse för Vaxholms kustartilleriregementes manskapskassa från betalningsskyldighet för vissa skulder m. m.; och

nr 150, angående ändrad löneklassplacering för vissa beställningshavare vid artilleriets fabriker och tyganstalter.

§ 4.

Vidare föredrogs samt remitterades till statsutskottet fröken *Wellins* på bordet liggande motion nr 509.

§ 5.

Härpå föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 34, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1934 försålda eller bortbytta tomter.

§ 6.

Slutligen föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 35—39.

§ 7.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m., nämligen:

nr 510, av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*; samt

nr 511, av herr *Magnusson* i Skövde.

Nämnda motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 72, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till studielånefonden; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning till en fond av medel, som influtit vid försäljning av sparmärken;

från första lagutskottet:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om emeritlöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillfällig ökning av justitierådens antal;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 28 § giftermålsbalken; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 22 februari 1924 (nr 23) angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål;

från andra lagutskottet:

nr 70, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i motorfordonsförordningen; och

nr 71, i anledning av väckt motion om ändrad lagstiftning angående rätt att draga vissa ledningar över annans mark; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Linden i Motala;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa kronoegendomar; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i vissa fall av skatt å oljekakor och vissa slag av fodermjöl.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 37, angående vissa avlönings- och omkostnadsanslag under fjärde huvudtiteln; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för chauffören O. R. Jansson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner, angående rätt till utskänkning av rusdrycker å första allmänna svenska distriktslantbruksmötet på Axvall 1935;

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion om införande av förmögenhetsskatt å konst- och bok- samt därmed jämförliga samlingar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § 2 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin;

nr 19, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tullar eller tilläggstullar m. m.; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för Kungl. Maj:t att förordna om införselmonopol å kasein;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 fattade beslut;

nr 14, i anledning av väckta motioner rörande minderårigas användning i industriellt arbete; och

nr 15, i anledning av väckta motioner om ändringar i arrendelagstiftningen m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen samt till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m., dels ock väckta motioner om åtgärder för beredande av ökad avsättning av svenskfångad långa;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap jämte i ämnet väckt motion;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar (epizootilag);

nr 43, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet åt jordbrukare att medelst förbättringsarbete återbetala erhållna stödlån; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss markkupp-låtelse för utvidgning av universitetets i Uppsala idrottsplats; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående fartygstelegrafisternas utbildnings- och anställningsförhållanden.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Anton Eklund är på grund av sviter efter influensa, med dubbelsidig lunginflammation, fortfarande oförmögen att delta i riksdagens arbete till den 15 april 1935, intygas.

Stockholm den 8 mars 1935.

Olle Ottander,

leg. läkare.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lundbom</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 11 mars,	
» <i>Näslund</i>	» 5 » » » 9 »	
» <i>Skoglund</i>	» 3 » » » 9 »	
» <i>Frankenberg</i>	» 4 » » » 11 »	
fru <i>Eklund</i>	» 4 » » » 9 »	
herr <i>Olsson i Staxäng</i>	» 3 » » » 11 »	
» <i>Bengtsson i Kullen</i>	» 5 » » » 12 »	
» <i>Svedman</i>	» 2 » » » 11 »	
» <i>Berg</i>	» 5 » » » 12 »	
» <i>Hedlund i Häste</i>	» 5 » » » 11 »	
» <i>Nilsson i Steneberg</i>	» 4 » » » 12 »	
» <i>Ljunggren</i>	» 4 » » » 13 »	
» <i>Olofsson i Digernäs</i>	» 4 » » » 13 »	
» <i>Olsson i Mellerud</i>	» 2 » » » 11 »	
» <i>Svedberg</i>	» 3 » » » 11 »	och
» <i>Olsson i Rödningsberg</i>	» 4 » » » 11 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.18 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Tisdagen den 12 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 6 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 139, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.;

nr 158, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m.;

nr 159, angående åtgärder för inrättande av en hovrätt för Övre Norrland; nr 199, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o, 8:o och 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 200, med förslag till lag om ungdomsfängelse, m. m.;

nr 201, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen;

nr 166, med förslag till frihamnsförordning m. m.;

nr 167, angående pensionsrätten för professorn E. H. O. Stensiö;

nr 168, angående förhöjd förtidspension åt förre extra jägmästaren G. K. V. Fridner;

nr 177, med förslag till förordning angående konungariket Sveriges stads-hypotekskassa, m. m.;

nr 179, angående tilläggspension åt adjunkten L. C. H. E. Sjögren och f. d. ämneslärarinnan Tyra Olga Thérèse Lundblad;

nr 189, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Erik Johan Jonsson från Örebro;

nr 192, med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente m. m.;

nr 193, angående vissa anslag för budgetåret 1935/1936 till det militära pensionsväsendet m. m.;

nr 194, angående anslag till statskontoret för budgetåret 1935/1936 m. m.;

nr 195, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 196, med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 197, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316);

nr 205, angående tilläggspension åt t. f. generalkrigskommissarien C. O. H. Humbles änka;

nr 206, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 207, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 208, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 212, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § tulltaxeförordningen;

nr 213, med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan samt omorganisation av distriktsvården m. m.;

nr 214, angående statsbidrag till vissa landsting för av dem disponerade vårdplatser å folksanatorierna;

nr 180, angående ytterligare statsunderstöd till Lyngsjöns vattenavledningsföretag i Östergötlands län;

nr 181, om inrättande av en virkesmätningsslånefond;

nr 182, angående avlöningsförmåner åt kassören vid domänverket Einar Ringdahl;

nr 187, angående vissa åtgärder till reglering av jordbrukets skuldförhållanden;

nr 188, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 203, angående understöd åt kontrollföreningsverksamhet; samt

nr 204, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 12 andra stycket förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 142, angående förändring av professuren i paleontologi och historisk geologi vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 174, angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.;

nr 175, angående understöd åt förra lärarinnan Helga Vilhelmina Andersson;

nr 163, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.; och

nr 183, med förslag till förordning om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 184, med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm;

till statsutskottet propositionerna:

nr 185, angående omorganisation av landsfogdebefattningarna;

nr 191, angående viss ändring i grunderna för statsbidrag till erkända sjuk-kassor;

nr 209, angående lönetursberäkning och lönetillägg för vissa lärare inom folkskoleväsendet;

nr 211, angående förlagskapital för upprättande vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas av en materialdepå för blinda kvinnor;

nr 176, angående inköp av två fartyg för minsvepningsändamål;

nr 202, angående ändrade grunder för tillsättande av beställningen såsom marinöverdirektör;

nr 210, angående disposition av vissa medel, som anvisats för säkerhetsanordningar å undervattensbåtar;

nr 162, angående understöd till svensk luftfart m. m.;

nr 164, angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige;

nr 165, angående befrielse för stationskarlen N. H. Pettersson och banarbe-

taren G. Persson från viss ersättningsskyldighet gentemot statens järnvägar; och

nr 170, angående anslag för budgetåret 1935/1936 till viss icke-ordinarie personal i byggnadsstyrelsen;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 171, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 20 juni 1930 (nr 285);

till statsutskottet propositionerna:

nr 178, angående rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern;

nr 186, angående försäljning av förutvarande Kronprinsens husarregementets kasernetablisement i Malmö;

nr 198, angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Bollnäs m. m.; och

nr 190, angående omorganisation av länsarkitektsinstitutionen m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 148, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen;

till statsutskottet propositionerna:

nr 149, angående anslag till kostnader för årlig taxering; och

nr 153, angående skyldighet för tjänsteman, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning, m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 154, angående delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt för vissa övningsslärarinnor vid kommunala flickskolor;

nr 155, angående pension åt f. d. landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, riksmarskalken O. F. von Sydow;

nr 160, angående årligt understöd åt förra lärarinnan vid S:t Katarina svenska församlings kyrkoskola i Leningrad Elin Maria Wilhelmina Öström; och

nr 161, angående pension åt förra ban- och byggnadsarbetaren vid statens järnvägar F. A. Svensson;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 172, angående godkännande av en i Genève den 11 oktober 1933 dagtecknad konvention för underlättande av det internationella utbytet av undervisningsfilm, m. m.; och

nr 173, med förslag till förordning om ändring i 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 140, med förslag till lag om virkesmätning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 169, angående fortsatt statlig exportkreditgaranti; och

nr 138, angående anslag till vissa ombyggnadsarbeten vid centralfängelset i Norrköping samt till nya arbetslokaler m. m. vid centralfängelset i Växjö; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 156, med förslag till lag om ändrad lydelse av 50 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142); och

nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig och remitterades till statsutskottet de på bordet liggande motionerna:

nr 510 av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*; och
nr 511 av herr *Magnusson* i Skövde.

§ 5.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 37 och 38, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—20, andra lagutskottets utlåtanden nr 13—15, jordbruksutskottets utlåtanden nr 40—44 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Anderson** i Norrköping, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta en till tjugu dagar utsträckt motionstid för Kungl. Maj:ts propositioner: nr 140, med förslag till lag om virkesmätning, nr 148, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen, nr 149, angående anslag till kostnader för årlig taxering, nr 164, angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige, nr 174, angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet, och nr 184, med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm.

Ifrågavarande framställning bifölls av kammaren.

§ 7.

Herr talmannen gav vidare på begäran ordet till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtanden nr 37 och 38 uppföras såsom första och andra ärenden bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av väckt motion om befrielse från viss skattskyldighet för Davidsson-ska donationen för jordbrukets främjande i Västbo härad.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Herr *Österström* beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under tiden t. o. m. den 7 nästkommande april på grund av ingivet sjukbetyg, så lydande:

Riksdagsman Ivar *Österström* är på grund av benbrott i vänster fot samt skada å knäskålen oförmögen deltaga i riksdagsarbetet tiden 8 mars 1935—7 april 1935, intygas.

Härnösand den 9 mars 1935.

Bruno Fernström,
lasarettsläkare.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades vidare:

herr <i>Ericsson</i> i Sörsjön	under	5 dagar	fr. o. m. den	14 mars,	
› <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	›	6	›	›	› 14 ›
› <i>Nyblom</i>	›	2	›	›	› 14 ›
› <i>Wiklund</i>	›	4	›	›	› 13 › och
› <i>Karlsson</i> i Munkedal	›	6	›	›	› 12 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 13 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Einar Jonsson lider av akut tarmkatarr med feber, vilken sjukdom förhindrar honom att närvara vid sammankomster i riksdagen under de närmaste dagarna; intygas på heder och samvete.

Stockholm den 12 mars 1935.

W. Stridsberg,
med. dr.

§ 2.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valet samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 20 innevarande mars företaga val av sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning jämte sex suppleanter för dessa revisorer.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk överenskommits, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas lördagen den 13 nästkommande april, varvid dock kvällsplenium ej skulle förekomma, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 25 i nämnda månad kl. 2 e. m., därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då föreliggande godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 139, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 158, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 159, angående åtgärder för inrättande av en hovrätt för Övre Norrland;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 199, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 200, med förslag till lag om ungdomsfängelse, m. m.; och

nr 201, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 166, med förslag till frihamnsförordning m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 167, angående pensionsrätten för professorn E. H. O. Stensiö;

nr 168, angående förhöjd förtidspension åt förre extra jägmästaren G. K. V. Fridner;

nr 177, med förslag till förordning angående konungariket Sveriges stads-
hypotekskassa, m. m.; och

nr 179, angående tilläggspension åt adjunkten L. C. H. E. Sjögren och f. d. ämneslärarinnan Tyra Olga Thérèse Lundbladh;

till statsutskottet propositionen, nr 189, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Erik Johan Jonsson från Örebro;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 192, med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente m. m.; och

nr 193, angående vissa anslag för budgetåret 1935/1936 till det militära pensionsväsendet m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 194, angående anslag till statskontoret för budgetåret 1935/1936 m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 195, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension; och

nr 196, med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

till bevillningsutskottet propositionen, nr 197, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316);

till bankoutskottet propositionen, nr 205, angående tilläggspension åt t. f. generalkrigskommissarien C. O. H. Humbles änka;

till statsutskottet propositionen, nr 206, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 207, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer; och

nr 208, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 212, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § tulltaxeförordningen.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan samt omorganisation av distriktsvården m. m. hänvisades densamma såvitt anginge förslaget till ändring i hälsovårdsstadgan till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogos var efter annan övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 214, angående statsbidrag till vissa lands- ting för av dem disponerade vårdplatser å folksanatorierna;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 180, angående ytterligare statsunderstöd till Lyngsjöns vattenavlednings- företag i Östergötlands län;

nr 181, om inrättande av en virkesmätningsslånefond;

nr 182, angående avlöningsförmåner åt kassören vid domänverket Einar Ringdahl;

nr 187, angående vissa åtgärder till reglering av jordbrukets skuldförhål- landen;

nr 188, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 203, angående understöd åt kontrollföreningsverksamhet; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 204, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 12 andra stycket förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.

§ 5.

Bevillningsutskottets betänkande nr 21, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 37, angående vissa av- lönings- och omkostnadsanslag under fjärde huvudtiteln.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4, angående avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åbe- ropande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvars- ärenden för den 4 januari 1935, under punkten 5 av fjärde huvudtiteln före- slagit riksdagen att

dels förklara, att de av riksdagen för budgetåret 1934/1935 godkända sta- terna för generalitetet, vissa staber, skolor och truppförband m. fl. skulle i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935/1936;

dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 5, inom första kammaren av herrar *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och den andra, nr 17, inom andra kam- maren av herr *Lindman m. fl.* hade, bland annat, hemställts, att anslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. måtte ökas med 83,676 kronor.

Vidare hade uti två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 65, inom första kammaren av herr *K. G. Westman m. fl.* och den andra, nr 202, inom andra

*Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. fl.*

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
kammaren av herr *Österström m. fl.*, bland annat, hemställt, att av anslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. samt av vederbörliga underhållsanslag måtte bestridas kostnaderna för i motionen angiven personal vid Gotlands artillerikår.

Därjämte hade uti en inom andra kammaren av herr *Holmgren* väckt motion, nr 191, föreslagits, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag angående tillfällig löneförbättring åt vissa militära befattningshavare, att flygvapnets personal på stat, i fråga om åtnjutande av löneförbättringen, måtte jämsställas med personalen på aktiv stat vid de övriga försvarsgrenarna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å såväl motionerna I: 5 och II: 17, i vad de avsåge ökning av kadrarna vid Gotlands infanterikår och vid Gotlands artillerikår, som motionerna I: 65 och II: 202, i vad dessa motioner avsåge ökning av kadern vid Gotlands artillerikår,

dels förklara, att de av riksdagen för budgetåret 1934/1935 godkända staterna för generalitetet, arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner, kommandantskapet i Boden, rullföringsbefälhavare med biträden, bataljonsläkare vid fältläkarkåren, krigsskolan, ridskolan, truppförband av infanteriet, utom Svea livgarde och Göta livgarde, truppförband av kavalleriet och artilleriet, överstelöjtnanter och majorer vid kavalleriregementena, artilleriets fabriker och tyganstalter, ingenjörkåren och fälttelegrafkåren, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid trängen, trängkåren, garnisonssjukhusen å Karlsborg och i Boden, arméns sjuksköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg skulle i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935/1936,

dels ock godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 4 januari 1935 fogade förslag till stater för generalstaben, artilleristaben, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, Svea livgarde, Göta livgarde, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid fortifikationen, intendenturkåren samt garnisonssjukhuset i Stockholm, att gälla under budgetåret 1935/1936;

b) godkänna de i en vid förenämnda statsrådsprotokoll fogad »Förteckning över vissa i stat icke uppförda löner och arvoden m. fl. ersättningar» under rubriken »A. Arvoden till ordinarie befattningshavare med avlöning från anslag under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret m. fl.» upptagna arvoden, att utgå under budgetåret 1935/1936;

c) till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 25,800,000 kronor;

d) med avslag å motionen II: 191 medgiva, att, i överensstämmelse med av föredragande departementschefen i åberopade statsrådsprotokollet förordade huvudgrunder, under budgetåret 1935/1936 finge utgå tillfällig löneförbättring åt löjtnanter, sergeanter samt furirer av första klassen (likställda);

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1935/1936, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av manskapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår);

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

f) medgiva, ej mindre att vid truppförband av infanteriet, kavalleriet eller artilleriet ledigbliven lön, vilken icke enligt gällande bestämmelser toges i anspråk för beredande av lön åt vid truppförbandet anställd surnumerär fänrik (underlöjtnant), finge under budgetåret 1935/1936 disponeras för beredande åt vid annat truppförband inom truppslaget anställd surnumerär fänrik (underlöjtnant) av lön enligt de grunder, som jämlikt i vederbörliga stater intagna bestämmelser om vissa lönedispositioner gällde beträffande i samma bestämmelser avsedd surnumerär fänrik (underlöjtnant), med rätt för sådan officer att därutöver åtnjuta de övriga förmåner, som tillkomme motsvarande ordinarie beställningshavare, än även att, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, under budgetåret 1935/1936 finge till surnumerär fänrik (underlöjtnant) vid armén utgå särskild kontant ersättning för dag med belopp motsvarande sammanlagda värdet av värnpliktig, likaledes för dag, tillkommande förmåner av penningbidrag, portion och ersättning för begagnande av egna persedlar.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

1:o av herrar *Johan Bernhard Johansson, Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Borell, Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till såväl motionerna I: 5 och II: 17, i vad de avsåge ökning av kadrarna vid Gotlands infanterikår och vid Gotlands artillerikår, som motionerna I: 65 och II: 202, såvitt däri avsåges ökning av kadern vid Gotlands artillerikår,

dels förklara, att de av riksdagen för budgetåret 1934/1935 godkända staterna för generalitetet, arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner, kommandantskapet i Boden, rullföringsbefälhavare med biträden, bataljonsläkare vid fältläkarkåren, krigsskolan, ridskolan, truppförband av infanteriet utom Svea livgarde, Göta livgarde och Gotlands infanterikår, truppförband av kavalleriet och artilleriet utom Gotlands artillerikår, överstelöjtnanter och majorer vid kavalleriregementena, artilleriets fabriker och tyganstalter, ingenjörkåren och fälttelegrafkåren, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid trängen, trängkåren, garnisonssjukhusen å Karlsborg och i Boden, arméns sjuksköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg skulle i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935/1936,

dels ock godkänna såväl de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 4 januari 1935 fogade förslag till stater för generalstaben, artilleristaben, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, Svea livgarde, Göta livgarde, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid fortifikationen, intendenturkåren samt garnisonssjukhuset i Stockholm som ock vid utlåtandet fogade, såsom bilagorna A och B betecknade förslagsstater för Gotlands infanterikår och Gotlands artillerikår, samtliga att gälla under budgetåret 1935/1936;

b) godkänna de — — — = utskottet — — — budgetåret 1935/1936;

c) till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 25,900,000 kronor;

d) med avslag å — — — = utskottet — — — klassen (likställda);

e) bemyndiga — — — = utskottet — — — truppförband (kår);

f) medgiva — — — = utskottet — — — egna persedlar;

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

2:o) av herrar *Carl A. Carlsson*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Per J. Gustafsson*, *Strindlund*, andre vice talmannen *Jeppsson* och *Svensson* i Grönvik, vilka förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till såväl motionerna I: 5 och II: 17 som motionerna I: 65 och II: 202, samtliga motioner såvitt däri avsåges ökning av kadern vid Gotlands artillerikår, samt med avslag å motionerna I: 5 och II: 17, i vad desamma avsåge ökning av kadern vid Gotlands infanterikår,

dels förklara, att de av riksdagen för budgetåret 1934/1935 godkända staterna för generalitetet, arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner, kommandantskapet i Boden, rullföringsbefälhavare med biträden, bataljonsläkare vid fältläkarkåren, krigsskolan, ridskolan, truppförband av infanteriet, utom Svea livgarde och Göta livgarde, truppförband av kavalleriet och artilleriet utom Gotlands artillerikår, överstelöjtnanter och majorer vid kavalleriregementena, artilleriets fabriker och tyganstalter, ingenjörkårens och fälttelegrafkåren, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid trängen, trängkårens, garnisonssjukhusen å Karlsborg och i Boden, arméns sjuksköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg skulle i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935/1936,

dels och godkänna såväl de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 4 januari 1935 fogade förslag till stater för generalstaben, artilleristaben, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, Svea livgarde, Göta livgarde, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid fortifikationen, intendenturkåren samt garnisonssjukhuset i Stockholm, som ock vid utlåntandet fogad, såsom bilaga B betecknad förslagsstat för Gotlands artillerikår, samtliga att gälla under budgetåret 1935/1936;

- b) godkänna — — — = utskottet — — — budgetåret 1935/1936;
- c) till avlöning — — — = utskottet — — — 25,800,000 kronor;
- d) med avslag — — — = utskottet — — — klassen (likställda);
- e) bemyndiga — — — = utskottet — — — truppförband (kår);
- f) medgiva — — — = utskottet — — — egna persedlar; samt

3:o) av herr *Holmgren*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall — — — = reservationen 1:o) — — — gälla under budgetåret 1935/1936;

b) godkänna de — — — = utskottet — — — budgetåret 1935/1936;

c) till — — — = reservationen 1:o) — — — 25,900,000 kronor;

d) med bifall till motionen II: 191 medgiva, att, i överensstämmelse med av föredragande departementschefen i åberopade statsrådsprotokollet förordade huvudgrunder, under budgetåret 1935/1936 finge utgå tillfällig löneförbättring ej mindre åt i berörda statsrådsprotokoll avsedda löjtnanter, sergeanter samt furirer av första klassen (likställda), än även åt de i motionen åsyftade befattningshavarna vid flygvapnet;

e) bemyndiga — — — = utskottet — — — truppförband (kår);

f) medgiva — — — = utskottet — — — egna persedlar.

Efter föredragning av utskottets i *mom. a)* gjorda hemställan anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Det är allt annat än uppbyggligt för en utomstående vän av vårt lands försvar att få bevittna den dragkamp, som i

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
försvarskommissionens slutspurt äger rum mellan olika grenar av vårt försvar, och dock kan jag för min del väl förstå dessa unga, oansvariga krafter, som, var och en i sitt verksamhetsområde, ser just det centrala inom försvaret. Dessa oansvariga krafter befinna sig liksom i sjönöd. Här har statsmakten kastat ut en livboj, försvarshuvudtiteln, som är för svag för att bära upp dem allesammans, och då blir följden denna lösen: Rädde sig och sitt den, som det kan. Men i hög grad beklaglig är denna taktik, som har en inverkan, diame-tralt motsatt mot den, som man åsyftar, nämligen försvarets stärkande. Det är emellertid endast de nedbrytande makterna, som ha någon fördel av denna taktik. Jag har velat vid detta tillfälle säga ut dessa ord.

Emellertid finnes det dess bättre många, många områden, där full enighet råder åtminstone bland de ansvariga. Främst däribland skulle jag vilja nämna omsorgen om Gotlands försvar. Enigheten inom detta område har vid årets riksdag burit frukt i två motioner i vardera kammaren, en från högerhåll och en från mellanpartierna. I högerns motion ha vi motionärer påyrkat en kaderökning såväl vid Gotlands infanterikår som vid Gotlands artillerikår, och vi motivera ökningen vid Gotlands infanterikår därmed, att den aktiva kadern vid infanteriregementet är betydligt mindre än vid något infanteriregemente å fastlandet, under det att antalet värnpliktiga, som skola utbildas på Gotland, är ungefär lika stort som antalet värnpliktiga, vilka erhålla sin utbildning vid ett fastlandsregemente av begränsad omfattning. När nu vi inom högern betrakta Gotland såsom den del av vårt land, vilken vid krigsfara blir alldeles särskilt utsatt, ha vi ansett oss icke kunna stå till svars med att låta försvarskrafterna på Gotland vara svagare än de äro på någon annan punkt på fastlandet. På grund därav ha vi framställt dessa yrkanden om en kaderökning, som icke skulle medföra högre kostnad än 83,000 kronor. Då emellertid ett yrkande om bifall till högerns reservation icke synes ha någon möjlighet att vinna kammarens bifall och, såsom jag nyss framhöll, enighet är nödvändig, när det gäller att få fram något här i världen, vill jag icke yrka bifall till högerns reservation utan yrkar i stället bifall till den av herr Carlsson i Gävle m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Ossbahr: För mig såsom motionär redan år 1934 i denna fråga är det mycket glädjande att finna, hurusom ett ganska stort antal av ledamöterna i statsutskottet i år äro beredda att positivt medverka till en förbättring av Gotlands försvar. Denna omständighet är så mycket mera glädjande, som utskottet föregående år *enhälligt* avvisade min motion med hemställan om utredning i denna fråga under hänvisning till den omständigheten, att Gotlands försvarsfråga icke lämpligen borde utbrytas ur sitt organisatoriska sammanhang med försvarsfrågan i övrigt. Om det emellertid är glädjande, att en del av ledamöterna av statsutskottet numera anse, att ett sådant utbrytande kan och bör ske, är det beklagligt, att icke utskottet i sin helhet kunnat ansluta sig till denna uppfattning. Utskottet såsom sådant står kvar på samma ståndpunkt, som det gjorde föregående år, och utskottet har bland annat hänvisat till de uttalanden, som departementschefen gjort på denna punkt i statsverkspropositionen. Utskottet skyller således i viss mån på departementschefen, departementschefen hänvisar i sitt uttalande i statsverkspropositionen till riksdagens ställningstagande föregående år, och riksdagens ställningstagande föregående år skedde i anslutning till statsutskottets hemställan på denna punkt. Härmed återkomma vi till utgångspunkten, nämligen statsutskottets ställningstagande, och hela denna cirkelgång påminner något om den gamla leken: ett skepp kommer lastat; dock med den skillnaden i detta fall, att skeppet icke kommer lastat — åtminstone icke med trupper till Gotland.

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Jag kan i viss mån förstå departementschefens ståndpunkt, då han hänvisar till riksdagens hållning i detta hänseende, men jag kan det oaktat icke riktigt försvara detta hans ställningstagande. Det förefaller mig, som om krigsministern borde ha kunnat på denna punkt utmärka sig för större djärvhet; han borde ha erhållit något av den djärvhet, som utmärker exempelvis herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Jag vill därmed icke precis ha sagt, att herrarna skulle byta plats, men krigsministern borde dock kanske få något av den djärvhet, som kyrkoministern är i så stor besittning av. För övrigt har herr kyrkoministern tidigare visat ett mycket påtagligt intresse för Gotlandsfrågan, och det skulle kanske därför vara att vänta, att herr statsrådet Engberg på denna punkt icke blott vidhållit sitt intresse utan eventuellt, såsom så många gånger eljest, kunnat ändra uppfattning för att numera intaga en mera positiv hållning. Kanhända herr statsrådet Engberg vore mera beredd denna gång att vilja försvara Gotland eller — låt oss hellre säga — Visby stift.

Även om man emellertid föregående år ansåg sig kunna avvisa de synpunkter, åt vilka jag då gav uttryck i anslutning till de uttalanden, som gjorts av militärbefälhavaren på Gotland i hans årsrapport i november 1933, är det än mera betänkligt och beklagligt, att utskottet i år kunnat intaga samma avvissande hållning mot bakgrunden av de mycket bestämda uttalanden, som på denna punkt gjorts av, bland andra, generalstabschefen. I en skrivelse av den 7 juli 1934 anslöt sig generalstabschefen till den uppfattningen, att Gotlands försvarsproblem mycket väl både kunde och borde utbrytas ur det stora sammanhanget med försvarsfrågans lösande i övrigt. Han uttalade i denna sin skrivelse, bland annat, följande: »Slutligen må framhållas, att de särregna förhållanden, som gälla i fråga om Gotlands försvar, och den särställning, som Gotland intager i fråga om försvaret bland annat av vår neutralitet, utgöra vägande motiv för en omedelbar behandling av denna del av landets härordning, oberoende av landets försvarsproblem i övrigt.» Det förefaller mig, som om generalstabschefen borde vara mera kompetent än statsutskottet att bedöma denna fråga, men då statsutskottet fortfarande intager en avvissande hållning på denna punkt, borde utskottet åtminstone ha något motiv för denna sin avvissande hållning.

Här har redan en av utskottets reservanter motiverat det ståndpunktstagande, vartill han kommit, och jag skall därför icke ytterligare gå in på den frågan. Det som emellertid förefaller mig ganska egendomligt är det ställningstagande, som en viss annan del av utskottets reservanter gjort, då de icke anslutit sig till de militära myndigheternas äskanden utan så att säga stannat på halva vägen, ja icke ens på halva vägen, utan allenast velat gå ett litet stycke, under utförande sålunda av ett slags avvägning av de olika behoven. Denna reservation grundar sig på de motioner, som i detta hänseende framförts av vissa ledamöter inom mellanpartierna, och i dessa motioner har man gått in på en dylik avvägning mellan de båda kårerna och de olika behoven. Detta förefaller mig så mycket mera egendomligt, som herr Hamrin den 2 juni föregående år i första kammaren mycket skarpt uttalade sig mot en dylik avvägning från enskilda motionärers sida. Han förklarade, att förslag i försvarsfrågan endast borde framläggas från regeringen och icke från enskilda motionärer, och han framhöll vidare i sitt anförande, att det icke dugde, att en enskild person kastade fram en motion, allenast därför att han möjligen hört en grupp militärer eller några militära sakkunniga påyrka nödvändigheten därav. Han reagerade i två anföranden överhuvud mot motioner i försvarsfrågan, och under sådana förhållanden är det ganska egen-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
domligt att finna herr Hamrin såsom en av dem, vilka undertecknat en motion, vilken just går ut på en dylik avvägning och ett framläggande av enskildas förslag i försvarsfrågan. Någon som helst saklig motivering för en sådan begränsning från dessa motionärers eller reservanternas sida har icke heller anförts vare sig i motionen eller reservationen.

Nu har emellertid herr Holmgren framhållit, att om vi å vår sida skulle yrka bifall till den andra reservationen, nämligen den reservation, som avgivits av herr Johansson i Fredrikslund m. fl., skulle detta mycket lätt kunna leda till att man icke erhöle någon som helst kaderökning, enär den risken förefinnes, att ledamöter från mellanpartierna, hellre än att ge denna kaderökning både åt Gotlands artillerikår och Gotlands infanterikår, skulle rösta för avslag på båda dessa yrkanden. Under sådana förhållanden, herr talman, skall jag för min del endast instämma i det yrkande, som framställts av herr Holmgren.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag förstår så väl herr Ossbahrs stämning mot bakgrunden av den behandling, han fick röna vid fjolårets riksdag såsom motionär i fråga om förbättrande av Gotlands försvar. Det är mycket viktigt att uppmärksamma, såsom han påpekade, att statsutskottet då icke hade något öra för hans framställning. Jag kan ju för min del bidraga till att friska upp minnet med att läsa upp utskottets enhälliga utlåtande av år 1934, däri det heter: »Utskottet inser tillfullo Gotlands betydelse ur militärpolitisk och strategisk synpunkt och att ett tillgodoseende av öns försvarskrafter är i hög grad påkallat. Då emellertid enligt utskottets mening spörsmålet om Gotlands försvarsbehov, som är föremål för försvarskommissionens särskilda uppmärksamhet, är en fråga, vilken icke lämpligen bör utbrytas ur sitt organisatoriska sammanhang med försvarsfrågan i övrigt utan bör vinna sin lösning i sammanhang med denna, anser utskottet icke anledning föreligga, att nu föreslå vidtagande av åtgärder i av motionärerna angiven riktning.» Detta var utskottets enhälliga motivering. Det fanns icke en enda reservant i fjol, och herr Ossbahr fick lida smäleken av ett nederlag — anledningen härtill hör icke till dagens debatt. Emellertid kan han nu inregistrera, att samma personer, som skrevo under detta uttalande i fjol, stå i dag och beklaga sig över att Gotlands försvar icke är tillräckligt tillgodosett.

Jag kan för min del icke finna någon speciell anledning till att denna fråga skulle vara mera trängande i år än i fjol. I fjol ansåg man, att man icke skulle rycka ut denna fråga ur sitt sammanhang med försvarsfrågan i övrigt, och i dag måste vi ju ändå säga, att det dröjer kortare tid, innan vi få försvarskommissionens betänkande än vad det gjorde för ungefär ett år sedan. Jag kan därför icke för min personliga del finna annat, herr talman, än att man har velat skynda på denna fråga av anledningar, som egentligen ligga utanför det rent sakliga bedömandet av ärendet. Ett rent sakligt bedömande torde icke kunna motivera en sådan framstöt, som här blivit gjord, när man icke handlade positivt år 1934, det hjälps icke. Sålunda ha vi icke nu att göra med själva sakfrågan utan vi ha att göra med något helt annat, och mot detta kämpa vi fullständigt förgäves, alldenstund det uppenbarligen i år kan bildas en majoritet på den linje, som har utstakats av en bondeförbundsrepresentant i statsutskottets första avdelning.

Det finns, herr talman, icke någon speciell anledning för mig att, utöver vad jag redan anført, i detta sammanhang taga upp frågan om Gotlands försvar. Jag tror för min del, att denna fråga ganska snart kommer att tas upp i sitt sammanhang och få sin belysning inom det stora försvarsproblemet i sin hel-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
het. Jag vill för min del avvakta den tidpunkten och vill sålunda icke nu medverka till att framkalla en debatt om Gotlands försvar.

Jag vill sluta med att säga, att den ståndpunkt, som utskottet här har intagit, är, såvitt man kan se, mycket starkt motiverad av riksdagens enhälliga ståndpunktstagande i fjol och av den svaghet, som träder fram i minoritetens motiveringar. Denna svaghet är i själva verket så påtaglig, att man icke bör på allvar reflektera på att avslå utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Svedman: Herr talman! Såsom representant för den landsända, som direkt beröres av detta utskottsutlåtande, skall jag be att få begagna tillfället att utan lamentationer uttala ett beklagande utav det resultat, till vilket utskottsmajoriteten kommit. De synpunkter, som majoriteten lägger på frågan, äro onekligen lättfattliga, men om de såsom argument därför äro uttömmande och övertygande är en annan fråga. För min ringa del bestrider jag det. Man säger, att man vill icke föregripa försvarskommissionens resultat och att man vill lösa allt i ett sammanhang. Det var ju tyngdpunkten i herr Törnkvists ståndpunkt. Jag undrar emellertid, hur den organisation skulle komma att se ut, förutsatt att det vore någon mening med den, som icke skulle ta upp det krav, som här föreligger. Det är — det erkänna alla — här fråga om att bota en reva och fylla ut en lucka ur värnkraftens synpunkt i den svenska provins, som vid krigsfara har det mest utsatta läget. Ett beslut i dag kan icke effektueras genast. Det dröjer år, innan det blir verklighet, och tiden är dyrbar för en angelägenhet som denna. Det är därför, som jag för min del icke kan se någon fara för det logiska sammanhanget med den väntade försvarsreformen, om man i detta fall toge ett som jag betraktar nödvändigt steg.

Här föreligga nu reservationsvis tvenne yrkanden. Det ena yrkandet är byggt på högermotionen, och däri föreslås en kaderökning för bägge truppförbanden. Att en ökning av infanterikårens truppförband är minst lika behöflig som av artillerikårens torde vara säkert. Såsom herr Holmgren nyss påpekade, utbildas vid Gotlands infanterikår ungefär lika många värnpliktiga som vid ett normalregemente på fastlandet, ehuru befälskadern på Gotland är vida mindre och svagare. Jämför man antalet värnpliktiga, som utbildas vid infanterikåren, med det antal, som utbildas vid artillerikåren, befinnes det, att vid infanterikåren utbildas det sex gånger så många värnpliktiga om året som vid artillerikåren. Den framställning, som föreligger i högerreservationen, är sålunda väl motiverad.

Man kan ju förstå vad det vill säga, att befälskadern äro så fåtaliga, som de äro, vid mobilisering av ett försvar, som i allra högsta grad är hänvisat att reda sig självt. Man skulle också kunna säga, att här föreligger i viss mån en arbetslöshetsfråga. Riksdagen har ju annars varit mycket känslig för att söka bereda folk försörjning och få folk i anställning, men i detta fall synas hjärtana vara kalla.

Jag har inte mycket mer att säga. Jag vill endast tillägga, att jag har sålän sett en historisk sats belysas så klart som den, vilken man lägger i munnen på en stor politiker, som sade, att politiken är det möjligas konst. I detta fall är verkligen den parlamentariska politiken konsten för det möjliga, icke för det rimliga eller nyttiga och än mindre för det rätta, utan för just det, som är möjligt, och möjlighetens rågångar utstakas av ett nät, spunnet av förutfattade meningar, doktrinära ståndpunkter och partihänsyn. Det är denna omständighet, herr talman, som förhindrar mig att yrka bifall till vad jag helst skulle önska. Jag ber därför att få förena mig i det yrkande, som framställdes av herr Holmgren.

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Vid studiet av statsutskottets betänkande har jag frapperats utav, att två medlemmar av försvarskommissionen, dess ordförande, herr Borell, och herr Magnusson i Skövde, ansett frågan om förstärkande av Gotlands försvar vara så viktig, att de tillsammans med andra ledamöter av statsutskottet avgivit en reservation, som går ut på ett underkännande av Kungl. Maj:ts ståndpunkt i frågan. Högerreservanterna anföra, att på grund av den betydelsefulla ställning, Gotland intager för riksförsvaret, böra omedelbara åtgärder vidtagas till stärkande av öns lokala försvar. I den propaganda för förstärkta militära försvarsanstalter, som pågår i landet, spelar ju sedan gammalt Gotland en mycket framträdande roll, och det är ganska naturligt, att man även inom försvarskommissionen haft anledning att syssla just med detta problem. Då nu herrar Borell och Magnusson i Skövde ansett sig oförhindrade att gå försvarskommissionen i förväg och påyrka omedelbara åtgärder för förstärkande av Gotlands försvar, så bör det kanske vara tillåtet även för mig, ehuru medlem av försvarskommissionen, att här ange den uppfattning, till vilken jag har kommit under studiet av denna fråga.

Jag har för min del den meningen, att om Sverige skulle komma i krig med en makt öster om Östersjön, kan Gotlands försvar icke vara mera betydelsefullt än försvaret av andra delar av vår ostkust eller försvaret av vår norra landgräns. Från flygbaser i Finland när en eventuell fiende med sina flygstridskrafter in över praktiskt taget hela vårt land och i varje fall över så pass vitala delar, att det icke kommer att spela någon nämnvärd roll, om han saknar möjlighet att från Gotland föra flygstridskrafter in över vissa delar av fastlandet. Nu räknar man emellertid icke med i vårt land — i varje fall icke utan mycket betydelsefulla förändringar av förhållandena i öster exempelvis genom Finlands och de baltiska randstaternas erövring av den ryska stormakten — att Sverige skall löpa risk att bli utsatt för ett angrepp, som hotar dess självständighet eller territoriella integritet. Jag föreställer mig, att i varje fall ingen medlem av försvarskommissionen vill jäva vad jag här sagt. Den populära föreställningen är ju i stället, att risken ligger däri att vårt land skulle kunna få sin neutralitet kränkt i händelse av en konflikt mellan stater inom Östersjöns område, och man har gjort gällande, att i ett dylikt krigsfall måste svenskt land bli begärligt för basering av främmande stridskrafter, sjöstridskrafter eller flygstridskrafter, och särskilt har man därvid pekat på Gotland såsom det område, som i första hand skulle komma i fråga för en dylik basering.

Jag vill nu för min del säga, att även om en sådan åsikt förr kunde ha militärt berättigande, så är detta knappast numera fallet. När jag faller detta omdöme, så sker det efter att jag i fyra år varit i tillfälle att pröva hållbarheten av min ståndpunkt i diskussioner med den militära expertis, som verkställt de strategiska undersökningarna för försvarskommissionen. Jag erinrar om att man på flygmilitärt håll, understödd av många lantmilitärer, förfäktar den meningen, att en sjöflotta i ett kommande krig kommer att bli utsatt för förödande angrepp av de moderna bombflygplanen. Överstelöjtnant Kleen har i en broschyr helt och hållet utdömt vår flotta, och det är väl ingen hemlighet, att han icke står ensam inom lantmilitärernas krets om denna sin åsikt. Han stöder sig i själva verket på utredningar och försök, som under de senaste åren verkstälts inom vårt eget flygvapen och för vilka redogörelser tid efter annan lämnats både i den militära facklitteraturen och i dagspressen i form av referat av föredrag inom militära facksammanslutningar. Men om vår flotta — enkannerligen våra pansarskepp — är mycket sårbar, om den utsättes för flyganfall, så måste man kanske i konsekvensens namn med-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
giva, att andra nationers sjöstridskrafter också äro känsliga för liknande anfall, om de uppträda i ett innanhav som Östersjön med dess ringa omfattning. Jag håller det för min del för fullkomligt uteslutet, att en västmakt över huvud skulle våga släppa in sina krigsfartyg i Östersjön, om den har en stormakt av Rysslands eller Tysklands militära kapacitet emot sig. Och lika uteslutet är, att en östersjöstat i krig med en annan östersjöstat skulle välja en bas med för flygangrepp så utsatt läge som Gotland har. Jag förmodar, att ingen flygmilitär i det här landet skall kunna uppbringas till stöd för den meningen, att Gotland nu är lika lämpligt för basering av sjöstridskrafter som för bara ett tiotal år sedan.

Men om man således med ett rent militärt resonemang måste komma fram till, att Gotlands läge ur sjöstrategisk synpunkt förändrats som en följd av den militära tekniska utvecklingen, återstår i alla fall enligt den populära meningen den risk, som består i att främmande flygstridskrafter kunna finna Gotland användbart för angrepp mot öster eller mot söder. Jag har sysslat mycket med att söka få fram det krigsfall, i vilket en sådan basering kunde tjäna ett förnuftigt militärt ändamål, men jag måste bekänna, att ännu har jag icke lyckats. I ett krigsfall mellan Tyskland och Polen eller mellan Polen och Ryssland eller mellan Ryssland och Tyskland kan Gotland icke vara en plats av den belägenheten, att det är någon mening att där förlägga flygstridskrafter. Naturligtvis är detta ännu mindre fallet i ett krig mellan Frankrike och Tyskland eller mellan England och Tyskland. Det återstår då endast ytterligare ett krigsfall, nämligen mellan Ryssland och England. Men i ett sådant krigsfall är det också otänkbart med en flygbasering på Gotland, då dels avståndet till Ryssland är för långt och dels — om avståndet framdeles icke kommer att lägga hinder i vägen — det ryska flygvapnet ju kommer att ha möjlighet att förstöra flygbaserna på Gotland. För övrigt skulle den skada, som England genom flygangrepp kunde åstadkomma på de ryska områdena vid exempelvis Finska viken, vara så minimala, att det är otänkbart, att England skulle underkasta sig de uppostringar, som skulle vara förenade därmed.

Min slutsats blir alltså den, att genom den krigstekniska utvecklingen har Gotland — och precis samma omdöme gäller för andra delar av vårt land — icke samma värde och kan icke hava samma värde för främmande krigförande makt som tidigare kunde hava varit fallet, och det är följaktligen alldeles omotiverat, såsom jag ser på saken, att på sätt, som sker, skjuta just Gotlands militära försvar i förgrunden.

Jag tror, att kammaren med mycket gott samvete kan acceptera utskottets synpunkter och att det icke finnes anledning att forcera denna fråga utan att man bör avvakta försvarskommissionens utredning.

Herr Strindlund: Herr talman! I den allmänna försvarsdebatten har Gotlands såväl utsatta läge som strategiska betydelse allt mera observerats och uppmärksamrats. Därvid har framhållits, att en nödvändig åtgärd vore att i någon mån öka skyddet för denna provins. Olika förslag därtill föreligga i det utlåtande, som vi nu hava att behandla. En sak, som jag tycker man varit ganska enig om och som icke bestritts av utskottets majoritet eller i propositionen, då man avvisat det krav på en förstärkning av Gotlands försvar, som lämnats, är att vi framför allt behövde ett förstärkt luftvärn. För att åstadkomma det hava vi reserveranter under förevarande punkt ansett, att man omedelbart skulle besluta om en förstärkning av respektive kadrer. Det är därför vi, som stå antecknade under reservationen vid siffran 2 i detta betän-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
kande, inskränkt oss till att föreslå, att denna utvidgning av Gotlands försvar nu skulle ske.

Den argumentering, som den siste sakkunnige, som här uppträdde, gav, har icke, såvitt jag vet, fått understöd förut från något som helst håll. Man har icke vågat åberopa sig på den inom utskottets majoritet, utan det är på grund av andra skäl som man avvisat förslaget. Det har avvisats därför, att man vill se försvarsutredningens förslag i sin helhet. Av uttalanden att döma tyckas de flesta inom kommissionen blivit ense om, att en förstärkning av Gotlands försvar måste ske. För att få fram ett förslag, som vi anse hava möjlighet att samla majoritet och om vilket icke meningarna bryta sig i sak, hava vi ansett klokt att framlägga det förslag, som är återgivet i den av herr Carlsson i Gävle m. fl. avgivna reservationen. Jag skall icke förlänga debatten mera utan yrkar bifall till denna reservation.

Herr Holmgren: Herr talman! Med hänsyn till andra viktiga försvarskrav fann den meningsriktning, jag har äran representera, i fjol ingen anledning att då biträda den motion, som framkom rörande Gotlands försvar. Herr Törnkvist framhöll i sitt anförande nyss, att vi nu stå ännu närmare kommissionens avslutning än i fjol. Utskottet finner i den omständigheten en anledning att ställa sig på ståndpunkten att ännu bestämdare avvisa kraven på förbättring av Gotlands försvar. Jag tror det är anledning att se saken på det sättet, att just den omständigheten, att vi stå inför kommissionens slut, gör det möjligt att taga ställning till denna fråga utan att föregripa kommissionens arbete. Det har nämligen hänt något sedan i fjol. Det är det, att man numera har på känn, att inom kommissionen en bestämd majoritet förefinnes, som är beredd att sörja för Gotlands försvar och att göra det så, att de krav, vi här ställa, ingå inom den ram, de för sig utstakat.

Ponera, herr Törnkvist, att försvarskommissionen redan i höstas fattat ståndpunkt till frågan om Gotlands försvar och gjort det vid en tidpunkt, när statsrådet förberedde propositionen. Är det då alldeles otänkbart, att de krav, som vi här nu framlägga motionsledes, icke i stället hade kunnat stå i propositionen? Jag menar, att man föregriper icke försvarskommissionens arbete, om man nu beslutar i en fråga, där kommissionen redan tagit ståndpunkt.

Fröken Wellin: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att deltaga i den försvarspolitiska debatt, som här har förts, utan det är en detaljfråga, som har uppkallat mig. I betänkandet göres under punkten 4:o hemställan om, att den godkända staten för 1934—1935 skall i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935—1936. Bland dem, det här gäller, återfinnas också arméns sjuksköterskor. Nu är förhållandet det, att sedan 6—8 år tillbaka hava dessa sjuksköterskor försökt få sina löneförhållanden reglerade i överensstämmelse med vad som skett för övriga sjuksköterskor, som äro beroende av statsmakternas beslut. Jag kan nämna, att såväl vid psykiatriska sjukhuset som serafimerlasarettet hava under dessa år sjuksköterskornas löner reglerats uppåt i överensstämmelse ungefär med vad Stockholms stad fastslagit för sina anställda sjuksköterskor. Men alltjämt stå arméns sjuksköterskor — jag kan särskilt nämna dem, som äro anställda vid garnisonssjukhuset, som ligger mitt emellan psykiatriska sjukhuset och serafimerlasarettet — kvar på den gamla lönestat, som gällde, innan löneregleringen företogs inom Stockholms stad. Det må ju icke förtänkas dem, om de försöka att få en förbättring på detta område. Och, som sagt, de hava sedan flera år tillbaka gjort försök i den riktningen, och jag vet, att frågan ligger under utredning. Jag har själv hört mig för om det, särskilt förra året, men just på grund av att jag vet, att

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.) statsmakterna arbeta med att utreda ärendet, har jag icke velat göra någon hemställan eller något yrkande här i riksdagen. Jag vill naturligtvis icke och kan icke i detta sammanhang göra något dylikt. Men jag har ansett det som min skyldighet att begagna detta tillfälle att få göra en vördsam hemställan först och främst till regeringen och vidare till riksdagen, att statsmakterna benäget torde beakta frågan. Jag kan icke underlåta att säga, att det är en orättvis ställning, som av förhållandenas makt dessa sjuksköterskor kommit att få intaga.

Herr talman! Jag har som sagt intet yrkande att göra.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag tror, att det hade varit lyckligt, om man kunnat undgå någon mera omfattande strid på denna punkt, och jag tror ävenledes, att det hade varit lyckligt, om man icke genom erinringar om vad som föregående år och tidigare förevarit åstadkommit irritation.

Det har i debattens början nämnts om dragkampen mellan försvarets målsmän och talats om de unga oansvariga krafter, vilka i särskild mån gjort sig gällande i denna dragkamp. Jag tror, att om man skall tala om denna dragkamp den nog sträcker sig åtskilligt högre upp utan att man därför kanske har anledning att vara så mycket förvånad över densamma. Ty — såsom jag tidigare vid ett tillfälle yttrat — den vittnar om det mycket stora och djupgående intresse, man ägnar åt det vapenslag, åt vilket man vigt sin verksamhet, och om den verkliga kunnighet på området, som där på många håll förefinnes, vilket ju icke hindrar, att när det sedan gäller det slutliga avgörandet och ställningstagandet man bör på dessa håll så känna det verkligt djupgående ansvaret, att man kan enas om det gemensamma försvarets bästa. Jag vill emellertid, då denna omständighet blivit bragt på tal, nämna att den ingalunda är något, som är ensamt karakteristiskt för Sveriges försvarsväsens personal, utan att fullständigt samma företeelse i minst lika hög grad förekommer inom nästan alla länders försvarsväsen. Det kan vara skäl i att erinra om detta, så att man icke bland allmänheten blir färdig till någon förhastad dom över vårt försvarsväsens personal på grund av den påpekade omständigheten. Detta om den saken.

Herr **Lindberg** började sitt anförande med att klandra undertecknad och herr **Borell** därför att vi, fastän ledamöter av försvarskommissionen, hade ansett oss oförhindrade att i en liten detaljfråga gå fram med en reservation. Jag vill ifrågasätta, huruvida detta skulle vara en åtgärd, vilken kan betecknas såsom mera olämplig än herr **Lindbergs** egen åtgärd att här draga upp ett brett lagt anförande med hänvisning till vad som förekommit i försvarskommissionen och med anförande av de slutsatser, vartill herr **Lindberg** från sina förutfattade utgångspunkter kommit, men som icke äro försvarskommissionens, så långt detta kan utläsas ur dess diskussioner och utan att några definitiva beslut fattats.

Jag skall icke gå längre in på detta, därför att jag anser olämpligt att här nu upptaga diskussion därom. Jag skall endast påpeka, att när exempelvis herr **Lindberg** påstod, att det spelade icke någon nämnvärd roll, om man från **Gotland** kan överföra flyg till det övriga Sverige, d. v. s. om **Gotland** skulle bli flygbas för mot Sverige fientliga makter, och herr **Lindberg** anförde detta såsom sammanfattandet av resultat, till vilka man kommit inom försvarskommissionen, i varje fall såsom den uppfattning, till vilken han själv kommit, så vågar jag säga, att om det finnes någon sak, varom den militära expertisen är ense, så är det, att det skulle vara för Sverige i hög grad ödesdigert,

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
därest Gotland kunde förvandlas till främmande flygbas, för främmande makts luftstridskrafter, som därifrån skulle sända flygeskadrar över till det övriga landet. Därav följer, att man har grundad anledning till den uppfattningen, att Gotland i det framtida försvaret av Sverige kommer att intaga en minst lika central plats som tidigare, samt också, att man ägnat och bör ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om Gotlands försvar.

Då frågan om Gotlands försvar nu kommit under diskussion, ber jag få säga, att man är fullständigt ense därom, att detta försvar måste byggas väsentligen på de egna krafter, varöfver Gotland självt kan förfoga, emedan händelserna lätteligen kunna utveckla sig så hastigt, att det icke blir möjligt, även om man hade resurser, att till Gotland överföra försvarskrafter från fastlandet. När läget är detta och det, som här i dag ifrågakommer, endast är en liten förberedande åtgärd för att förbättra den organisation, som bör komma till stånd för Gotland, så innebär vad här reservationsvis föreslagits icke något som helst föregripande av försvarskommissionens ståndpunktstagande. Jag tror, att ingen ledamot av kommissionen mer än tilläventyrs herr Lindberg skulle vilja våga ett sådant påstående. Då hava vi också ansett oss fullkomligt oförhindrade att oavsett vår ställning i försvarskommissionen yrka på en dylik förberedande åtgärd. Vi anse oss därmed väl försvarade.

Som frågan ligger till, ber jag för min del få förklara, att jag kommer att rösta för det yrkande, som gjorts under debatten av herr Strindlund.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Det är icke anledning att taga upp någon större försvarsdebatt i denna lilla fråga, men ett par talare föranledde mig att begära ordet.

Jag vill inlägga en gensaga, en protest mot herr Ossbahrs anförande, då han angrep herr Hamrin. Jag fann detta angrepp obefogat och olämpligt, framför allt olämpligt ur den synpunkten, att vederbörande, som blivit angripen, icke är i tillfälle att försvara sig. Man brukar icke vare sig här i kammaren eller annorstädes anse det vara särskilt lämpligt att angripa personer, som icke äro i tillfälle att försvara sig. Jag fann vidare detta angrepp obefogat av skäl, som redan anförts av min ärade länskamrat herr Holmgren, då han säger, att det har hänt något sedan i fjol. Det har nämligen hänt, att man såväl inom försvarskommissionen som jämväl inom den allmänna opinionen har kommit till insikt om behovet av att förstärka försvarskrafterna speciellt på Gotland. Detta sista argument gäller även mot vad som anfördes av en annan ärad länskamrat, herr Törnkvist, då han säger, att utskottets ståndpunkt i år är starkt motiverad av utskottets ställningstagande i fjol.

Jag skall icke ingå i debatt med herr Lindberg, vilken, som den föregående talaren sade, här lagt upp ett brett anförande. Vi känna alla sedan gammalt till herr Lindbergs åsikter i denna fråga. Det är, skulle jag tro, hans övertygelse, men å andra sidan äro vi många andra av en annan uppfattning i dessa frågor. Jag skulle blott på en punkt vilja göra en liten erinran mot herr Lindberg, och det är, då han säger, att Gotlands försvar icke är mera betydelsefullt för riksförsvaret än försvaret av ostkusten eller vår norra gräns. Om jag minnes rätt, föllo orden så. Det är möjligt, att man kan säga på det sättet, men å andra sidan kan man också med fullt fog säga, att vid ett krigstillfälle är det svårare att försvara Gotland än en punkt på ostkusten eller vid norra gränsen, om man icke i tid vidtagit åtgärder för Gotlands försvar. Det är detta, som är innebörden i reservanternas förslag, som äro mycket små och blygsamma. Jag tillhör den grupp av reservanter, som yrka bifall till den motion, som i föreliggande hänseende endast avser en förstärkning av Gotlands artillerikårs kader. Denna förstärkning skulle enligt motionärernas me-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
ning kunna genomföras utan att man behöfve något ökat anslag, såvitt angår avlöningsanslag. Det blir naturligtvis en viss utgiftsökning på underhållsanslaget, men den blir av relativt liten storlek.

I det läge, vari denna fråga för närvarande befinner sig, och, herr talman, icke minst i det läge vari försvarsfrågan i sin helhet befinner sig, då man efter en nära nog femårig utredning ännu icke fått något besked från försvarskommissionen, hur man tänkt sig ordna Gotlands försvar eller rikets försvar i övrigt, har jag, trots att jag i fjol biträdde ett enhälligt utskotts mening, ansett mig i år vara mycket väl försvarad med att ge mitt bifall till den här föreliggande motionen i den del, som det nu är fråga om. Jag tror, att den ståndpunkten mycket väl låter försvara sig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Carlsson i Gävle m. fl. vid förevarande punkt fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Gardell* i Gahns, *Olsson* i Ramsta och *Andersson* i Rasjön.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är klart, att det finns olika uppfattningar i en fråga som denna, och jag skall icke, osakkunnig som jag är, blanda mig i den debatt, som här förts mellan olika ledamöter av försvarskommissionen och några andra, som äro yrkesmän på detta område. Jag skulle i stället vilja taga upp en punkt, som både herr Magnusson i Skövde och herr andre vice talmannen berörde.

Herr Magnusson förmenade, att detta var en liten förberedande åtgärd, och herr vice talmannen höll före, att det var en detaljfråga, om jag uppfattade honom rätt. Jag skall då be att för kammarens ledamöter få nämna, att i utskottet upplystes det från första avdelningens sida, att denna lilla detaljfråga i verkligheten betyder ett ökat anslag med mer än 1,100,000 kronor, som vi ha att motse som ett brev på posten. Det är icke fråga om denna lilla undanskjutna siffra i motiveringen, som herr andre vice talmannen åberopat sig på, dessa 26,000 kronor, utan denna lilla förberedande åtgärd, som herr Magnusson uttryckte sig, drar med sig mycket stora belopp. Jag anser det vara en skyldighet för oss, som stå för utskottets förslag, att meddela kammaren, att så är det verkliga förhållandet.

Därtill vill jag lägga, att jag i motsats till herr Holmgren och flera andra talare icke kan finna, att den omständigheten, att försvarskommissionen kommit närmare slutmålet för sitt arbete, kan utgöra något skäl för att frångå den ståndpunkt, som utskottet i fjol intog. Den ståndpunkten, herr talman, är hållbar och riktig. Det har aldrig varit så här i Sveriges riksdag, att man velat lösa en stor fråga genom att plocka ut en detalj då och en detalj då, utan man har velat ha tillfälle att överblicka frågan i dess helhet.

Om jag sammanställer detta med att det, som här kallats en liten obetydlig detalj, i själva verket rör sig om ett belopp, som överstiger miljonen, förstå herrarna, att jag endast fyller en enkel plikt mot kammaren, om jag säger, att det är icke en så obetydlig fråga, som man gjort gällande.

Herr talman! Jag ber att få instämma med herr Törnkvist i hans yrkande.

Herr **Meyerhöffer**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Lindbergs anförande, när han framhöll, vilka grundliga studier han under fyra år ägnat dessa frågor. Vi äro väl medvetna om det mycket intresserade arbete, herr Lindberg nedlagt i försvarskommissionen, men man måste beklaga, att herr Lindberg icke har skridit till verket med den ödmjukhet i sinnelaget, som överhuvud taget alltid är nödvändig, om man skall komma till något resultat, vid studiet av en sakkunnig utredning. För herr Lindberg har

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
 i stället läget varit det, att han en gång för alla fixerat sin ståndpunkt, och från denna fixerade ståndpunkt har han praktiskt taget låtit vad som helst ytterligare tjäna som bevisföring för hur rätt han från början haft. Jag skall naturligtvis icke gå in på dessa stora spekulationer i olika krigsfall, som herr Lindberg ägnade sig åt, och den världspolitiska utvecklingen, för vilken han teknade konturerna. Det är en siargåva, som väl egentligen tillhör profeter. Jag tillåter mig i stället göra några mera blygsamma erinringar av teknisk natur.

Med den utveckling, som flygvapnet nått, råder det ingen som helst tvekan om att Gotland i en motståndares hand är en synnerligen värdefull tillgång, värdefull på grund av förminskat avstånd för fientliga flygare, samtidigt som detta innebär en stor nackdel för oss såsom försvarare på grund av den bristande tid, som står till vårt förfogande för motåtgärder. Det är en del av det hela, som herr Lindberg tydligen alldeles förbisett. På samma sätt när det gäller värnandet av neutraliteten, råder det icke någon som helst tvekan om att Gotlands värde betydligt stigit.

Jag skall icke uppehålla mig med att rikta påstående mot påstående visavi herr Lindberg, utan jag skulle vilja tillspetsa frågan sålunda. Hur olika vi se på hela denna fråga, det framgår, om vi tänka oss, att det uppdrogs åt herr Lindberg eller undertecknad att vid krigstillfälle söka militärt svara för rikets säkerhet. Då intar herr Lindberg den ståndpunkten, att det göra vi bäst genom att sitta med armarna i kors. Men om en annan fick den mycket ansvarsfulla uppgiften att svara för att vårt land skulle kunna gå igenom svårigheterna med landet bevarat fritt och med oförminskat område, och fick frihet att ordna försvaret med hänsyn härtill, då säger han utan tvekan: får jag utforma försvaret, måste jag alltid tillmäta Gotland en mycket avgörande betydelse. Det är därför, som man med tillfredsställelse måste hälsa det blygsamma steg, som nu kan tagas för att utnyttja öns egna möjligheter att värna sig själv i första hand. Det är därför, herr Anderson i Råstock, som det här icke behöver bli fråga om att överblicka försvarsproblemet i dess helhet. Tänk på, både herr Lindberg och herr Anderson i Råstock, att det kan slå slint, om man dröjer några år. Vi veta, att detta är en detalj, som dock ur försvarets synpunkt är synnerligen trängande att lösa, och jag vill understryka, att den alltid väl är värd att få sin lösning genom ett bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! I fröken Wellins uttalande i arméns och marinens sjuksköterskors avlöningsfråga kan jag helt instämma. Jag vill till den kraft och verkan det hava kan uttala den önskan, att detta spörsmål måtte upptagas från sjuksköterskornas sida och konsekvent fullföljas. Jag har förhoppning om att, i händelse så sker, det icke skall behöva bli alldeles resultatöst.

Jag har, herr talman, i övrigt fått det intrycket, att man på förhand diskuterar saker, som icke äro alldeles klara. De herrar i försvarskommissionen, som sitta här i kammaren, veta väl, att i fråga om Gotlands försvar något speciellt av försvarskommissionen fattat beslut icke föreligger. Man följer sina egna stämningar och söker ur vad man möjligen lyssnat sig till härleda ett resultat, som kanske icke alldeles överensstämmer med verkligheten. Man får väl taga hänsyn härtill, även om man kan säga sig, att Gotlands försvarsfråga för närvarande sannolikt ligger till på det sättet, att de artilleristiska intressena både i fråga om luftmål och sjömål sannolikt komma att tillgodoses, och det är möjligt att på gissningens väg sluta sig till vad som sannolikt kommer att inträffa. Men att här inför kammaren och inför landet säga, att försvarskommissionen är klar, och just på grund av denna klarhet inom kommissionen taga

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
initiativ här i riksdagen, det är att lägga fram frågan något litet oriktigt för
åhörarna. Denna framstöt har sålunda icke och kan icke ha något som helst
samband med den realitet, som åberopats, utan det är rätt och slätt en politisk
framstöt som här gjorts. Därom vill jag icke säga något ont, ty den ene som
den andre har rättighet att göra den framstöt, om vilken han spekulerat ut,
att den sannolikt kan vara förmånlig för honom. Så ligger saken till. Men
även om det vore så, som herrarna säga, är det uppenbarligen alldeles oriktigt
både för landets och riksdagens synpunkt att utan vidare draga godtyckliga
slutsatser i fråga om en del av detta väntade betänkande och i förväg slita
lös en del av ett sammanhängande förslag, utan att riksdagens ledamöter, som
inbjudas att rösta därom, ha fullt klart för sig det sammanhang, i vilket
denna lösslitna del infogats. Det är en fullständigt oriktig arbetsmetod, det
måste jag med bestämdhet understryka.

Jag vill också bekräfta, vad herr Anderson i Råstock påpekade, att det
faktiskt blir en ökning av avlöningsanslaget med 26,000 kronor, om herr
Carlssons reservation bifalles. Vi slippa icke ifrån dessa 26,000 kronor, utan
det blir helt enkelt så, att avlöningsanslaget kommer att belastas med denna
summa. Räcker detta anslag till, slipper kassafonden släppa till medel, men
räcker det icke, och sannolikt räcker det icke, får bristen täckas med stats-
medel. Det är ytterligare konsekvenser av det beslut, som eventuellt i detta
avseende kommer att fattas, och de konsekvenserna ligga förankrade i motio-
nen nr 65 i första kammaren. De konsekvenserna innebära med 1,150,000
kronor ökade materialanskaffningskostnader. Kammarens ledamöter böra ha
klart för sig, att saken ligger så till, och det kan framkalla sina betänkligheter
att utan vidare trampa i väg på detta sätt. Det var aktuellt i fjol, men man
får förgäves söka efter orsakerna till att det särskilt nu år 1935 skulle vara
ännu mera aktuellt för riksdagen, än det var år 1934. Den allmänna diskussio-
nen om Gotlands försvarsproblem föres nu på samma sätt i år som i fjol. Det
har därvidlag icke skett någon särskild förändring.

Det kan som sagt, herr talman, icke vara en godtagbar arbetsmetod, som
herr Holmgren, min granne på Blekingebänken, här rekommenderat. Även
om man hade den vetskap, man nu oriktigt säger sig ha, vilken man nu icke
har, vore det icke lämpligt att slita loss denna del av försvarsfrågan och
därom fatta beslut utan att veta, hur de olika delarna se ut och utan att ha
fogat in dem i varandra.

Det var detta, herr talman, jag ville säga i denna debatt, och jag vill sluta
med att ännu en gång förklara, att jag för min del anser, att det knappast
nu är tid att taga upp hela Gotlands försvarsproblem och diskutera det i detta
sammanhang.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Ossbahr**: Herr andre vice talmannen riktade mot mig en protest, där-
för att jag angripit en person, som icke varit i tillfälle att försvara sig. Jag
vill mot detta erinra, att vad jag gjort, endast är ett förebringande av ett
försvar mot ett angrepp, som denne person riktade mot mig i första kammaren
föregående år, då jag icke var i tillfälle att försvara mig. Han framhöll näm-
ligen i en debatt den 2 juni, att man icke finge komma fram med en motion
på det sätt, som jag gjort, och gav uttryck åt den uppfattningen, som jag nyss
återgivit. Då jag vid detta tillfälle icke kunde försvara min ståndpunkt och
mitt motionerande i försvarsfrågan, har jag ansett mig i detta sammanhang
vara berättigad att erinra om vad herr Hamrin då gav uttryck åt och som jag
vid nämnda tillfälle icke kunde bemöta.

Det har här från såväl ordförandens i statsutskottet som herr Törnkvists

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
sida anförts, att man icke bör bryta ut en detalj från det stora hela, för att så småningom lösa den ena detaljfrågan efter den andra. Det vore icke kutym att så förfara i riksdagen, utan man borde taga upp frågan i hela sitt sammanhang. Jag skulle möjligen kunna ansluta mig till denna ståndpunkt, där-est Gotlands försvarsproblem allenast vore en dylik detalj i ett oupplösligt helt, från vilket det icke kunde utbrytas. Som redan tidigare framhållits, kunna dock alldeles särskilda omständigheter motivera, att en del av försvarsfrågan tages för sig. Sådana synpunkter gälla just beträffande Gotland, som är så att säga ett slutet helt och avskilt från rikets övriga delar. Att alldeles särskilda omständigheter gälla för Gotland, har också kommit till uttryck i tidigare organisationer av Gotlands försvar, och det har även tagit sig uttryck i 1925 års härordning, där dessa särskilda förhållanden gjort sig gällande. Man har nämligen i 1925 års härordning gjort en bestämd skillnad mellan organisationen av Gotlands försvar och organisationen av fastlandets försvar. Man har exempelvis i princip erkänt nödvändigheten av att uttaga värnkraften på Gotland i dess helhet, ehuru man icke i längden kan göra detta med hänsyn till brist på befäl i fråga om såväl infanterikårens som artillerikårens kadrer. Det är icke här fråga om att bryta ut en detalj, som är oupplösligt förenad med det hela, utan det gäller, såsom generalstabschefen och andra militära myndigheter framhållit, ett så att säga riksförsvar i miniatyr, som mycket väl kan behandlas för sig.

Herr Törnkvist förklarade, att man i år icke borde ändra ståndpunkt, sedan riksdagen föregående år enhälligt avvisat de då framförda kraven. Jag ber då att få erinra herr Törnkvist därom, att jag i fjol utgjorde ett minimalt undantag från denna enhällighet.

Herr Gardell i Stenstu: Herr talman! Jag ber till en början att få inlägga en bestämd protest mot det påstående, som herr Törnkvist gjorde, då han sade, att det var fråga om en politisk framstöt. Detta är icke en politisk framstöt, och om herr Törnkvist som jag vore gotlänning och kände till förhållandena på Gotland, hade han icke fällt ett sådant omdöme. För oss är det ett livsvillkor, att något åtgöres för att stärka Gotlands försvar, och därför ha motionerna kommit fram.

Det finns säkerligen ingenting, för vilket vår svenska riksdag har en så värnadsfull respekt som för en pågående utredning. Kan man åberopa sig på en sådan, är det vanligen en lätt sak att uppbbringa majoritet för avslag. Så tycks också vara förhållandet med det ärende, som vi nu behandla. Genom 1925 års härordning hava befälskadrerna vid Gotlands trupper blivit allt för kraftigt nedskurna. Man torde därför numera allmänt vara på det klara med att de måste ökas och att man alltså handlade obetänksamt år 1925. Statsutskottets majoritet har avstyrkt de motioner, som väckts angående en ökning av befälskadrerna såväl vid Gotlands infanterikår som vid Gotlands artillerikår. Utskottsmajoriteten har egentligen intet annat motiv för sitt avstyrkande, än att man bör avvakta den pågående försvarsutredningens resultat, innan man gör någonting. I förevarande diskussion har icke heller framförts något annat verkligt motiv för avslag. Det är endast de obotfärdigas förhinder, när man framhåller, att man bör vänta på försvarskommissionen. Alla torde vara ense därom, att försvarskommissionen icke kan undgå att förorda en ökning av befälskadrerna vid Gotlands trupper. Gotland har nämligen, såsom deklarerats i föregående anföranden, kommit att intaga en central plats i fråga om hela landets försvar. Vill man därför öka vårt lands försvarsmöjligheter och minska riskerna för att vår neutralitet blir störd, bör man i första hand göra något för ökande av Gotlands försvarsbudget. Herr Anderson i Råstock för-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.) sökte nyss skrämma upp kammaren med att tala om att det blir mycket dyrare än vad som anförts i reservanternas förslag. Jag känner icke till den saken i detalj, men jag skulle vilja påpeka, att det väl ändå icke är huvudsaken, huru mycket det kommer att kosta, utan huvudsaken är väl, om vi anse det vara ett nödvändigt behov för landet eller icke att saken genomföres. Befälskadrerna vid Gotlands trupper äro för övrigt så fåtaliga, att de icke ens under fredstid kunna fullgöra sin uppgift.

Herr talman! Det är ju givet, att jag som gotlänning helst sett, att högerreservationen blivit bifallen, men då ingen möjlighet därtill nu förefinnes, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Carlsson i Gävle m. fl.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skulle vilja rikta en fråga till statsutskottets ordförande, om han icke gjort sig skyldig till ett misstag när han talat om följdkostnader till det här diskuterade anslaget av 1,150,000 kronor. I verkligheten innebär det ej fullt hälften. Med sådana uppgifter som de av ordföranden lämnade låter väl dock ej kammaren avskräcka sig.

När jag nu fått ordet, skall jag be att därjämte få beriktiga ett par missförstånd, som framkommit och som herr Törnkvist i någon mån delade. Jag tror, att herr Törnkvist och jag äro ense därom, att en åtgärd som den här föreslagna icke är av det slaget, att den på något vis föregriper försvarskommissionens ståndpunktstagande. Och jag tror, att vi kunna ge varandra det erkännandet, att vi båda i det fallet hava varit ganska försiktiga. När det inom försvarskommissionen varit uppe frågor av sådant slag, att vi ansett ett beslut här kunna föregripa det slutliga ståndpunktstagandet, då ha vi båda ställt oss ganska ovilliga att förorda sådant. Jag tror också, jag kan av herr Törnkvist få det erkännandet, att det nu föreliggande spörsmålet icke är sådant, att det i minsta mån kan föregripa det slutliga avgörandet.

Det har till äventyrs ävenledes uppstått ett missförstånd, när jag uttalade, att om det är på någon punkt, som sakkunskapen inom försvarskommissionen är enig och klar, så är det i fråga om Gotlands betydelse för Sveriges försvar. Detta innebär icke, att jag har gjort något påstående, att försvarskommissionen skulle hava därom fattat beslut utan endast en uppfattning om sakkunskapsopinionen.

Jag har velat uttala detta, liksom jag tror, att det härutinnan icke råder någon meningsskiljaktighet åtminstone mellan herr Törnkvist och mig. När man emellertid har en mycket livlig uppfattning av Gotlands betydelse i svensk försvarsordning, när vidare vad som här föreligger icke innebär något föregripande av försvarskommissionens ställningstagande eller riksdagens senare ställningstagande därtill, och vidare det i allt fall har hänt detta att 1935 i motsats till 1934 ytterligare ett år gått utan att några positiva åtgärder vidtagits, så finner jag det vara mycket befogat, att man nu vidtager den lilla åtgärd till stärkande av Gotlands försvar, som innefattas i herr Carlssons m. fl. reservation, till vilken det här under debatten yrkats bifall.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag hoppas, att ingen av kammarens ledamöter med fog kan beskylla mig för att jag i mitt förra anförande icke skulle hava hållit mig strängt till saken, nämligen frågan, huruvida det föreligger behov av en förstärkning av de militära försvarsanstalterna på Gotland. Nu har herr andre vice talmannen och herr Meyerhöffer och, jag tror, även herr Magnusson i Skövde här sysslat med min avrustningsståndpunkt och försökt övertyga kammaren om, hur orimlig en sådan ståndpunkt är. Jag har ju dock icke i detta sammanhang väckt något förslag om att vi skulle avrusta

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.) försvarskrafterna på Gotland, utan jag har hållit mig till statsutskottets föreliggande betänkande, däri man icke med ett ord nämnt frågan om avrustning. Jag vill konstatera, att de herrar, som uppträtt och polemiserat emot mig, alla, med undantag av herr Magnusson, mycket sorgfälligt undvikit att motivera, varför det är så förskräckligt angeläget, att årets riksdag utan att avvakta försvarskommissionens arbetsresultat och emot Kungl. Maj:t skulle gå in för en förstärkning av Gotlands försvar. Det är min uppfattning — och jag har försökt att föra ett militärt resonemang till stöd för densamma — att det icke är större risk för att Gotland skall bli anfallet eller intaget, än vad det kan vara för någon annan del av landet. Eller vill herr Meyerhöffer eller någon annan stiga upp här i kammaren och söka göra gällande, att man till exempel inom det närmaste året fram till nästa riksdag har att vänta krigiska förvecklingar inom Östersjöområdet, varvid vårt land skulle kunna komma i fara? I varje fall tror jag väl, att herr Magnusson och jag skulle kunna vara överens om att därest en sådan åsikt förefinnes, kan man nog hänföra den till vidskepselsens område.

Herr Magnusson förklarade, att den militära expertisen var enig därom, att därest en fientlig makt skulle från Gotland insätta ett flyganfall mot det övriga Sverige, skulle detta vara synnerligen ödesdigert. Ja, naturligtvis. Men nog kunna väl herr Magnusson och jag också enas därom, att om en fientlig stormakt skulle från baser i västra Finland föra fram sina flygstridskrafter mot vårt land, spelar det ganska liten roll, om denna fiende samtidigt har Gotland eller icke. Han skulle i varje fall kunna utföra så oerhörda skador över detta land, att det enligt min åsikt — och jag vet, att det finns högermän, som dela den uppfattningen — över huvud icke skulle vara möjligt att prestera ett tillfredsställande militärt försvar.

Det har här sagts, att anledningen till att det är så angeläget att genomföra denna förstärkning av Gotlands försvar är den, att där kan man vänta angreppet så hastigt, och därför måste man där vara alldeles särskilt förberedd. Jag skall här icke närmare ingå på detta resonemang, men jag vill för herr Magnusson framhålla, då han går i god för att denna sak icke föregriper försvarskommissionen och dess utredningsarbete, att han väl är något för tidigt ute, eftersom, såsom herr Törnkvist i Karlskrona mycket riktigt påpekade, försvarskommissionen icke ännu tagit ställning till frågan om, huru den militära organisationen skall se ut på Gotland. Herr Magnusson borde ha nöjt sig med att tala för sig själv i denna sak och icke för försvarskommissionen.

Herr Ekman: Herr talman! Efter den debatt, som här förts, varunder föreliggande fråga om Gotlands försvar har belysts från olika sidor, kan det icke falla mig in att upptaga kammarens tid länge genom att närmare gå in på frågan i dess helhet. Men när man får höra, att tvivel uttalas beträffande den strategiska betydelsen av Gotland i händelse av krig i Östersjön, kommer jag att erinra mig ett uttalande av världstidningen Times vid det tillfälle, då krig mellan England och Ryssland var överhängande. Detta världsblad gjorde då ett uttalande, som just rörde Gotland och överhuvud Sverige, med anledning av den lilla trupp, som från fastlandet översändes till Gotland för att söka upprätthålla Sveriges neutralitet. Världsbladet uttalade sig i synnerligen skarpa ordalag gent emot Sverige och Sveriges folk, som icke hade tillräcklig blick för vad man ägde i Gotland. Tidningen beklagade vidare, att Sverige icke hade skaffat sig tillräckliga medel för att upprätthålla sin neutralitet, då frestelsen från eventuellt stridande makter att annektera Gotland givetvis därigenom blev större. Världsbladets artikel hade till rubrik: »Sverige rustar. Det skickar 50 par byxor och 1 kanon för att försvara Gotland». Jag har

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
velat påpeka detta gent emot de herrar, som vilja försöka underskatta Gotlands betydelse i detta avseende.

Det är för mig oförklarligt, huru man nu kan komma med det påstående, att även om Gotland eventuellt har haft strategisk betydelse för några tiotal år sedan, så har det icke detta nu längre. Det synes, som om även en lekman med någorlunda sunt förnuft borde kunna lätt inse, vilken utomordentlig betydelse Gotland har som flygbas vid ett krig. För övrigt har ju här en mycket framstående militär sagt, att Gotland är en av hörnstenarna i rikets försvar, och att genom att Gotland förses med möjligheter att så att säga taga emot den första stöten kunna fientliga trupper förhindras taga denna ö till en luftstridsbas, varigenom även kustförsvaret på fastlandet i någon mån skulle kunna minskas.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber att få ansluta mig till herr Carlssons i Gävle m. fl. reservation.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Visserligen sade min ärade granne på västgötabänken, att utvecklingen går i motsatt riktning nu mot vad den gjorde 1934. Men han ville själv dra den slutsatsen, att det var mycket nödvändigare nu att komma till ett resultat. Här har jag icke stött mig på något annat än just herr Magnussons ord, att detta var endast en förberedande åtgärd beträffande Gotlands försvar. Beträffande den siffra jag nämnde, så står den sig nog. Jag har nyss tittat i den motion, som herr Törnqvist har med sig, men som jag tyvärr icke själv nu har tillgång till. Och sammanställer jag det med vad som står i den föreliggande reservationen av herr Carlsson i Gävle m. fl. å sidan 23 i utskottsutlåtandet, så tror jag nog, att herrarna kunna ge mig rätt uti, att har man sagt a från riksdagens sida, lär man nog få säga ett ganska kraftigt b också.

Här står nämligen följande — jag ber om ursäkt, att jag måste taga upp tiden med att läsa upp det: »Utskottet kan icke godtaga de skäl, som föredragande departementschefen, enligt vad statsrådsprotokollet utvisar, åberopat för ett ytterligare undanskjutande av frågan om åtgärder för tillgodoseende av Gotlands försvarsbehov. På grund av den betydelsefulla ställning Gotland intager för riksförsvaret anser utskottet, att omedelbara åtgärder böra vidtagas till stärkande av öns lokala försvar genom förbättrande i någon mån av vapenutrustningen» — observera fortsättningen: »*m. m.*». — Vad detta »*m. m.*» betyder återfinnes i den motion i första kammaren, som herr Törnqvist nyss angav numret på. Sedan fortsätta reservanterna: »— — samt genom utökning av den fasta befälskadern vid Gotlands artillerikår». — Och så talar man om, att i det fall, som föreligger, det icke är fråga om någonting annat, än vad som framgår av motiveringen. — I fortsättningen heter det: »såvitt sistnämnda fråga angår, finner utskottet fullgoda skäl vara för handen att tillstyrka den ökning av den aktiva kadern vid artillerikåren, som föreslagits ej mindre i chefens för generalstaben förutnämnda skrivelse den 7 juli 1934 än även i motionerna I: 5 och II: 17 samt I: 65 och II: 202.» Därefter talar man om, att man gjort upp ett förslag till stat, som finnes bifogat, men att man beträffande det övriga skall återkomma då den slutliga beräkningen skall uppgöras.

Utöver det som står i motiveringen är det nog ganska glart, att den, som vill hava en utökning av befälskadern, vill också hava och är villig att gå in för de kostnader, som det belöper sig på att ge dem nödiga verktyg, om jag får begagna det uttrycket. Och den omständigheten, att högerreservationens män här hava gått över på denna reservation, förringar icke på något sätt det uttalande, jag tidigare gjort om att det här icke betyder 26,000 kronor, utan att

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
det betyder ofantligt mycket mera. Ty utan nödiga verktyg lära vi icke ha stor nytta av att öka ut en befälskader.

När den motiveringen har jag ingen anledning, herr talman, att frågå vad jag nyss sade utan vidhåller mitt yrkande.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Herr Lindberg var mycket kränkt över att jag talade om herr Lindbergs avrustningsståndpunkt i denna debatt. Han bestred detta och sade, att i denna debatt hade han i stället varit saklig, och motiverade detta med att han icke yrkat avslag utan hållit sig till status quo. Nu trodde jag, att det var närmast av opportunitetsskäl, ungefär av samma anledning som högern röstar för mellanpartiernas förslag, som herr Lindberg intog den ståndpunkten. Men är den ett uttryck för en förbättring i herr Lindbergs förutvarande sinnelag, vilken han bibringats genom sitt trägna arbete i försvarskommissionen, så skall ingen med större tillfredsställelse hälsa den utvecklingen än jag. Herr Lindberg gjorde några direkta frågor, som jag skall besvara och då visa, varför det är särskilt angeläget att genomföra denna försvarsförbättring nu. Jag säger det kort och gott, på grund av det utrikespolitiska läget i världen. Herr Lindberg säger: det är bara vidskepelse. Det är en mycket grav anmärkning mot den nu sittande regeringen, framför allt mot utrikesministern, vilken vid upprepade tillfällen har framhållit, huru allvarligt läget är i världen, och sagt, att det är så som om man hanterade ett laddat gevär. Det är sålunda icke jag utan en regeringsrepresentant, som ute i landet spritt denna fruktansvärda vidskepelse. Men det får väl bli en privat uppgörelse inom socialdemokratiska partiet.

Att förbättringen bör komma nu, beror även på den tid det tar att genomföra försvarsförbättringar, och eftersom försvarskommissionens arbete har dragit ut på tiden och kommit in i det ovissa, så är det många som med oro se på utvecklingen, och för Gotlands del vilja de redan nu hava något gjort.

Herr Lindberg riktade också en samvetsfråga till mig, då han sporde om krigsförvecklingar kunde väntas inträda mycket snart. Jag beklagar, att jag icke har någon klärvoajant läggning; jag kan överhuvud icke som herr Lindberg uppträda som profet och draga upp linjer för, huru framtiden kommer att te sig. Jag började som militär 1914, och då fanns det en man, som borde haft mycket större möjlighet att kunna bedöma världssituationen än jag. Han var ledare för det liberala partiet, och i juli 1914 var han om möjligt ännu mera troskyldigt viss om lägets lugn och allvar, än herr Lindberg är just nu. Enär jag sett, huru mycket mera framskjutna män än jag kunna göra så oerhörda felbedömanden, aktar jag mig för att överhuvud uttala mig om utvecklingen i framtiden. Det överlämnar jag åt herr Lindberg i fortsättningen.

Då jag kommit till den ståndpunkten att man bör rösta för bifall till denna reservation, är det helt naturligt, att jag ser på frågan på det sättet, att även en hel del andra också mycket trängande försvarsåtgärder borde bifallits redan nu. Den riktiga tanken, att Gotlands ställning är förpostens, som i allvars stund skulle taga den första stöten, framkommer i reservationen, och därför betecknar den ett klart steg framåt.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! Debatten här tycker jag har fått alldeles för stor omfattning med hänsyn till frågans betydelse. Men eftersom det av herr Lindberg och herr Törnkvist i Karlskrona gjorts gällande, att ett bifall till en av reservationerna skulle bli ett föregripande av försvarskommissionens arbete, känner jag mig uppfordrad att inför kammaren deklarerera min uppfattning, att ett bifall till vilken som helst av de båda reservationerna icke på något sätt kommer att föregripa försvarskommissionens re-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
sultat. Det är ju klart, att det i hög grad beror på den allmänna inställning, man har till försvarsfrågan, och med försvarsfrågan sammanhänger ju Gotlands försvar i allra högsta grad. Det kan ju hända, att herr Lindberg i Umeå kan göra den deklarationen, att ett bifall här skulle föregripa slutresultatet, om man har den personliga inställningen, som han nu deklarerat. Han kanske i slutspurten icke vill göra något åt Gotlands försvar. Då kan han naturligtvis här i kammaren säga, att det blir ett föregripande. Och herr Törnkvist måste för att komma till sitt resultat, utgå från samma utgångspunkt. Herr Törnkvist sade, att det kunde bli en förtidsdiskontering av försvarskommissionens kommande resultat. Ja, det kan det bli, men jag tycker att en sådan förtidsdiskontering är bara lycklig. Om vi nu kunna så att säga markera vår försvarsvilja genom att i någon mån förbättra Gotlands försvar utan att rubba budgeten, då kan jag icke förstå, varför vi icke skola göra det i år lika väl som nästa år eller året därpå. Det kan bli så, att en väntan kan komma att bli rätt dyrbar.

Jag har velat säga dessa ord i denna debatt, då jag tillhör försvarskommissionen och jag upprepar mitt uttalande, att ett bifall till en av reservationerna icke innebär något föregripande av försvarskommissionens resultat. Jag slutar med att yrka bifall till den av herr Carlsson i Gävle m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag vill allenast uttala en förvåning över att man kan göra ett så positivt uttalande, som den senaste talaren gjorde, då inga beslut föreligga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. a) av den utav herr Carl A. Carlsson m. fl. avgivna, vid förevarande punkt fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Magnusson i Skövde begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4 mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den utav herr Carlsson i Gävle m. fl. avgivna, vid förevarande punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 89 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

*Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
Mom. b) och c).*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs utskottets i *mom. d)* gjorda hemställan; och yttrade därvid:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Huvudförutsättningen för Kungl. Maj:ts framställning om tillfällig löneförbättring åt vissa officerare och underofficerare vid armén och marinen var den, att den ifrågasatta löneförbättringen icke skulle komma annan personal till godo än den som på grund av förhållanden, betingade av genomförandet av 1925 års försvarsorganisation, hade kommit i ett i avlöningshänseende särskilt bekymmersamt läge. Då ju emellertid flygvapnet först organiserades genom 1925 års beslut, har dess personal naturligtvis icke kunnat komma med i denna tillfälliga löneförbättring. Det finns sålunda ur formell synpunkt intet att erinra emot den ståndpunkt, som utskottet intagit i denna fråga. Men en princip är väl ändock en linje, som man drar upp för sig, som skall tjäna till ledning för ett ståndpunktstagande, när det gäller frågor inom ett visst område, och den linje, som drages, skall väl icke vara en lag, som binder mina händer och icke ger mig handlingsfrihet vid tillfälle. Denna min uppfattning om innebörden av en princip har föranlett mig att på denna punkt avlämna en motion, en motion, som innebär att även flygvapnets officerare skulle komma att få del av denna tillfälliga löneförbättring. Det gäller nämligen endast två officerare, och det belopp jag begär är 600 kronor. Om nu utskottets uppfattning segrar, så blir följden, att två officerare inom den svenska krigsmakten icke få del av denna löneförbättring, under det att alla deras jämnåriga inom andra vapen få det. Man tycker, att när man sätter upp ett nytt flygvapen, kring vilket i stor utsträckning våra förhoppningar knyta sig, vore det väl en lämplig uppmuntran åt personalen att den icke får det sämre än sina jämnåriga inom andra vapen, och på den grund tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det är ju så med detta ärende, som gäller tillfällig löneförbättring åt vissa militära beställningshavare, att riksdagen egentligen har varit den drivande kraften för att få bort de missförhållanden, som inom särskilt armén och marinen hava drabbat vissa beställningshavare. Den första framstötten som gjordes var 1931, och nu har Kungl. Maj:t 1935 framlagt ett förslag till avhjälpande av vad som kan sägas vara de värsta missförhållandena. Nu har riksdagens resonemang hela tiden gällt personalen inom armén och marinen, och till dessa båda försvarsgrenar har riksdagen begränsat de åtgärder, som skulle komma att vidtagas, och den begränsningen har, herr talman, skett därför, att anledningen till denna förbättring skulle vara de ogynnsamma befodringsförhållanden, som hade inställt sig på vissa poster inom armén och marinen med anledning av 1925 års försvarsbeslut. Man har icke vågat tänka sig, att flygvapnet, som tillkom 1925, skulle komma att utsättas för olägenheter av liknande beskaffenhet. Nu påpekar den ärade motionären herr Holmgren, att det råder även där sådana missförhållanden. De hava uppenbarligen icke samma karaktär som de motsvarande inom armén och marinen, och jag håller för sannolikt, att om utvecklingen inom flygvapnet inom hithörande område verkligen avslöjar sådana svagheter som dem den ärade motionären har påpekat, vilket jag icke har någon anledning att betvivla, så torde väl Kungl. Maj:t i annan

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
 ordning hava möjlighet med hänsyn till flygvapnets ställning att reda ut befodringsförhållandena inom flyget. Jag vill tillägga, att det är flera grupper inom såväl armén som marinen, som gjort framställningar om att komma i åtnjutande av denna löneförbättring, som är mycket blygsam och mycket begränsad. Men det har på grund av den ram, som begränsar denna fråga, icke befunnits lämpligt att gå därutöver, en ram som har utformats med hjälp av även försvarsväsendets lönenämnd.

Detta ärende är sålunda icke av den beskaffenhet, att utskottets förslag skulle häntyda på någon oginhet mot flygvapnets personal. Vi tro, att frågan skall kunna ordnas på annat sätt. Det är på grund av dessa skäl, herr talmän, som vi nödgats avvisa många framställningar, som framkommit, och nödgats stanna vid vad Kungl. Maj:t har föreslagit, och varom ^{23/24} av utskottets ledamöter äro eniga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. d) av den av herr Holmgren avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Mom. e) och f).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogs punktvis statsutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för chauffören O. R. Jansson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp; och biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 8.

Sedan herr andre vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, förekom vidare till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående lämpligheten av att riksdagens ledamöter innehava avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 479, hade herr *Lithander* föreslagit, att riksdagen ville besluta hos regeringen hemställa om utredning huruvida riksdagens ledamöter lämpligen borde innehava avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol samt att regeringen under innevarande riksdagsperiod ville inkomma med de förslag, vartill denna utredning gäve anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *von Seth*, som, ehuru med särskild motivering, instämt i utskottets hemställan; samt

av herr *Gustafsson* i Välsnäs, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning huruvida riksdagens ledamöter lämpligen borde innehåva avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol samt att Kungl. Maj:t under innevarande riksdagsperiod ville komma med de förslag, vartill denna utredning gäve anledning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Gustafsson** i Välsnäs: Herr andre vice talman! Jag är väl medveten om, att frågan om förbud för riksdagens ledamöter att innehåva avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag är av en ganska ömtålig natur, och att skäl kunna anföras både för och emot ett dylikt förbud. För min egen del anser jag dock, att de övervägande skälen tala för att riksdagsmännen icke böra vara engagerade i monopolföretag som innehavare av avlönade uppdrag inom desamma. Denna min uppfattning grundar sig främst därpå, att ett dylikt engagemang svårigen kan undgå att menligt inverka på den fria och obundna ställning, som riksdagen bör hävda gent emot monopolföretagen. Ett monopols tillkomst, organisation och eventuella upphörande beror av riksdagens beslut, och därav följer, att riksdagens ledamöter borde vara befriade från den pliktollision, som även den samvetsgrannaste riksdagsman skulle kunna bli utsatt för, om han på något sätt är direkt ekonomiskt beroende av ett dylikt företags tillvaro. I annat fall ligger det nära till hands, att riksdagens beslut i dessa ömtåliga frågor komma att med misstro betraktas av invånarna i landet, vilket icke kan undgå att få en skadlig inverkan både för monopolföretagen och riksdagens eget anseende. Jag kan för övrigt i detta avseende instämma i ett uttalande, som vid behandlingen av en liknande monopolfråga fälldes i denna kammare år 1930 av en nuvarande ledamot av regeringen, nämligen nuvarande chefen för ekklesiastikdepartementet. Herr Engberg yttrade vid ifrågakvarande tillfälle: »Jag anser, att de som skola sitta i en halvstatlig monopolstyrelse skola icke utses ur riksdagsmännens krets. Det är icke småaktighet att ställa sig på en dylik ståndpunkt, det är en akt av renlighet. Jag tror, att det är riktigt och sunt, att det drages en gräns mellan politik och ekonomi, en gräns som svenska riksdagen under alla förhållanden har gott av att den är dragen. Det kan enligt min mening endast lända vårt politiska liv till styrka, om den gränsen drages upp klart och tydligt i detta fall.» — Jag kan som som sagt för egen del helt instämma i vad statsrådet Engberg vid detta tillfälle yttrade.

Det utskottsbetänkande, som vi nu hava att behandla, ger däremot uttryck åt en helt annan tankegång, och jag har därför icke kunnat underlåta att reservera mig mot detta utlåtande. Utskottet har först en utredning om huru många riksdagsmän som för närvarande innehåva uppdrag som styrelseledamöter och revisorer vid monopolföretagen, nämligen Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och Aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Utav denna utredning framgår, att sammanlagt tjugunio riksdagsmän inneha sådana uppdrag. Jag vill till detta endast anmärka, att när man har den uppfattningen, att riksdagsmännen icke böra inneha dylika avlönade uppdrag, utgör detta icke på något sätt någon anmärkning emot de personer, som för närvarande inneha dylika uppdrag — åtminstone icke från min sida, och jag förmodar, att

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

icke heller motionären äsyftar något sådant. Det är själva principen och ingenting annat som vi här velat hävda.

När man nu har klart för sig, att man principiellt ställer sig på den ståndpunkten, att riksdagsmännen icke skola inneha avlönade uppdrag i monopol-företag, kan man göra sig frågan, om man icke genom ett sådant ståndpunkts-tagande kommer att stöta på så stora praktiska svårigheter, att man bör göra avsteg från principen. Jag tror icke, att så är fallet. Jag har visserligen den allra största aktning och respekt för den duglighet och kunnighet, som finnes samlad inom riksdagens kamrar, men jag tror dock att det vore att underskatta den duglighet och kunnighet, som finnes inom den stora del av svenska folket och som icke tillhör de 380 personer, vilka placerats inom riksdagen, om man komme med ett sådant påstående som att monopolföretagens skötsel skulle bli lidande på att riksdagsmännen icke kunde erhålla placering inom deras styrelser. Nu synes utskottet anse, att riksdagens ledamöter inom monopolstyrelserna borde ha till särskild uppgift att tillvarata det allmännas intressen och att detta särskilt skulle motivera, att man icke utestängde riksdagsmännen från monopolstyrelserna. Intet skäl torde dock kunna förebringas för att icke även andra än riksdagsmän skulle kunna tillvarata dessa intressen. Enligt min åsikt utgör det i stället en stor fara, om man går in för den principen, att riksdagsmän framför andra böra utses för att tillvarata det allmännas intresse i detta fall. Som var och en vet råda inom riksdagens olika partier ganska olika meningar om, hur det allmännas intressen på näringslivets olika områden böra tillgodoses. Följden skulle lätt kunna bli, att varje parti gör anspråk på att bli mer eller mindre representerat i de olika styrelserna, en utveckling som jag icke kan anse önskvärd. Jag tror sålunda, att varken monopolföretagen såsom sådana eller det allmännas intresse i stort sett skulle bli lidande på, att riksdagsmännen hålla sig borta från den direkta skötseln av monopolen.

En annan invändning mot genomförandet av ett förbud av här avsedd art är den orättvisa, det skulle innebära, om riksdagens ledamöter icke liksom andra därtill lämpliga personer skulle kunna erhålla dylika uppdrag. Jag vill icke förneka, att det synes mig som om i denna anmärkning låge ett visst fog, och jag vet mer än väl, att ett riksdagsmannauppgift och för sig icke medför någon vinst för sin innehavare eller någon trygghet för framtiden. I detta fall liksom i andra måste dock det allmännas intresse gå framför det enskilda, och jag anser, att det är ett allmänt intresse, att det här drages en gränslinje mellan politik och ekonomi. Då måste även riksdagsmännen underordna sig detta intresse.

I detta sammanhang tillåter jag mig att yttra några ord även om den reservation, som förutom min är fogad vid utskottets betänkande, och som avgivits av herr von Seth. Herr von Seth säger bland annat, att syftet med motionen är värt erkännande, men han anser, att ett bifall till dess utredningsyrkande icke skulle åstadkomma ett klarläggande av frågan i hela dess vidd. Han anser i stället, att frågan om politik och förvaltning och om det parlamentariska inflytandet på den statliga affärsverksamheten bör upptagas i ett större sammanhang, varvid även de i herr Lithanders motion framförda synpunkterna böra beaktas. Jag ber att få säga, att jag ingenting har att invända emot att saken även toges upp i ett större sammanhang. Jag tror emellertid, att just den sak, som tydligen herr von Seth liksom jag vill främja, är bäst betjänt av att man först försöker nå ett resultat på det område, som nu är i fråga, ett område där olägenheterna av ett ohämmat politiskt inflytande äro mest uppenbara och påtagliga och som är så pass begränsat, att man där kan reglera förhållandena utan att föregripa en kommande omprövning i ett

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)
större sammanhang. Jag har emellertid icke ansett mig böra yrka avslag på en motion, vilken jag anser vara ett steg i rätt riktning.

Utskottsutlåtandet, sådant utskottets majoritet formulerat detsamma, innehåller i sitt sista stycke ett uttalande, som på visst sätt strider emot dess föregående delar. Efter att först ha försökt visa, att frågan om riksdagsmännens ställning till monopolen icke alls behöver prövas, utan att allt är bra som det är, säger utskottet i alla fall till slut, att med anledning av vissa uttalanden vid 1930 års riksdag kan man förvänta, att denna fråga upptages till prövning i samband med den utredning rörande de statliga monopolens organisation, som är avsedd att komma till stånd, innan de nu gällande avtalen upphöra med utgången av år 1936. Det ena påståendet är lika oriktigt som det andra. Utskottsutlåtandet är egentligen konsekvent endast i ett enda avseende, nämligen därutinnan att dess första del liksom dess sista del är alldeles felaktig. Ty vad var det, som riksdagen uttalade år 1930 i denna sak? Jo, riksdagen uttalade uti sin skrivelse nr 258 i anledning av en motion av herr Lithander, en motion med ungefär samma yrkande som herr Lithander har kommit med i år, att något bärande skäl för detta hans yrkande icke anförts, och att riksdagen icke kunde biträda herr Lithanders förslag. Det synes mig ganska otänkbart, att ett dylikt uttalande skulle kunna utgöra grund för ett initiativ i den riktning, som herr Lithander såväl 1930 som nu i år har påyrkat. Det synes mig som om riksdagen, därest den vill gå in för något dylikt, får göra ett mera positivt uttalande. Jag har för min del icke velat ge denna fråga större proportioner än den i verkligheten har, men jag anser den dock vara av den vikt och betydelse, att det vore oklokt och ovärdigt handlat av den svenska riksdagen om den försökte skjuta frågan ifrån sig och icke upptaga den till verklig prövning. Av den anledningen ber jag, herr andre vice talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Jacobsson* och *Meyerhöffer*.

Herr von Seth: Herr talman! Det av motionären påtalade spørsmålet kan givetvis ses ur flera synpunkter. Jag skulle för min del vilja skärskåda denna fråga ur den synpunkten, att t. ex. herr Lithander eller någon annan kammarrens ledamot bleve placerad som styrelseledamot i ett av dessa monopolföretag. Jag ser, att herr Lithander ruskar på huvudet, men om vi nu göra det antagandet, att herr Lithander bleve insatt på en dylik post, är det min liksom hela svenska folkets övertygelse, att herr Lithander på bästa sätt skulle tillvarataga det allmännas intresse. Jag kan därför icke omfatta den tanken, som motionären åtminstone antytt, nämligen att riksdagsmannaupdraget så att säga i sig självt skulle utgöra ett hinder att kunna åtaga sig ett dylikt uppdrag. Jag har kanske varit med för kort tid i riksdagen, men jag sätter dock riksdagsmannaskapet så högt, att jag icke kan dela några misstankar i det avseendet.

Däremot delar jag till stor del den föregående talarens synpunkter på frågan. När emellertid en fråga av denna art kommer till ett tillfälligt utskott, har man inom utskottet icke någon möjlighet att gå utanför den ram, som motionären med sin motion syftat till. Jag har därför i min reservation framhållit, att jag anser, att en utredning bör omfatta icke blott det av motionären angivna området utan jämväl andra hithörande områden. Av den anledningen har jag icke kunnat yrka bifall till motionen. Jag har emellertid ansett densamma värd allt erkännande, såsom också framgår av den reservation, jag fogat vid utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till min reservation.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Även om herr Lithander med viss rätt kan beklaga sig över, att hans motion fått en något snäv behandling i utskottet, och även om, såsom jag föreställer mig, hans motion kommer att bli avslagen av kammaren, så kan han ju dock glädja sig åt att ha fått uppmuntran i åtskilliga pressorgan, vilka gjort sitt bästa för att göra denna fråga till en ganska betydelsefull sådan. Det är ju mycket vänligt av tidningspressen att slå vakt om riksdagens anseende, och man vågar väl hoppas, att denna nitälskan också är förestavad av redliga avsikter. Om så är tycker jag emellertid, att allmänheten bort erhålla riktigare informationer om själva saken. Helt säkert gå många människor omkring här i landet och bära på den föreställningen, att riksdagsmännen slå under sig och sig emellan fördela en mängd välavlönade uppdrag, och att de på så sätt gynnade personernas sakliga förutsättningar för uppdraget i fråga i allmänhet icke äro de bästa. Nu har ju riksdagen, som vi veta, icke några dylika lukrativa befattningar att fördela vare sig bland sina egna ledamöter eller bland personer utanför riksdagen. När man då begär, att riksdagen skall ingripa och förhindra, att riksdagsledamöterna använda sin ställning till att skaffa sig ekonomiska fördelar i form av styrelseuppdrag i monopolföretag eller på annat sätt, vill man, att riksdagens ledamöter skola göra sig lika okunniga som sina vedersakare. Detta är naturligtvis för mycket begärt. Däremot är ju, som vi veta, Kungl. Maj:t utrustad med makt och befogenhet att bland annat utse ett visst antal styrelseledamöter i våra monopolföretag. I den mån Kungl. Maj:t på ett oförståndigt sätt använder sig av denna sin utnämningssätt är naturligtvis kritik befogad, men denna kritik bör då givetvis riktas mot Kungl. Maj:t och icke emot riksdagen. I själva verket är det väl ickså närmast Kungl. Maj:t, som herr Lithander vill komma åt med sin motion.

Inom utskottet ha vi emellertid kommit till den åsikten, att motionären är en reformator, som icke bör bli bönhörd. Den fråga, som herr Lithander här för fram, är icke alls någon stor fråga, utan tvärt om en ganska liten sådan. Ja, man skulle kunna kalla den en bagatell. Vi ha icke kunnat nöja oss med att utan vidare acceptera motionärens framställning, enligt vilken man här skulle ha att göra med en betydande angelägenhet, utan vi ha kostat på herr Lithanders motion den utredning, som han begärt, att Kungl. Maj:t skulle göra. Därvid ha vi funnit, att det icke alls är så farligt med riksdagsmännens beblandelse med den snöda mammon, att man av den anledningen behöver frukta, att de skola ta skada till sin själ. Av riksdagens 380 ledamöter ha 5 äran att sitta med som ordinarie styrelseledamöter i de båda monopolföretagen Aktiebolaget Vin- och spritcentralen och Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, och av dessa 5 är en vald på bolagsstämma. 11 styrelseledamöter befinna sig utanför riksdagen, vilket ju är en ganska aktningssvärd siffra, om man jämför den med den föregående av mig nyss nämnda. Man kan följaktligen icke säga, att ledamöterna av riksdagen på ett otillbörligt sätt gynnats vid fördelningen av ifrågakvarande förtroendeposter, och det hela är faktiskt efter min åsikt heller ingenting att göra någon affär av. Men herr Lithander har nu en annan åsikt, och det är icke första gången han fört den inför riksdagen. Riksdagen har emellertid tidigare ansett, att man icke bör acceptera herr Lithanders ståndpunkt. Senast skedde detta år 1933. Herr Lithander är emellertid outtröttlig och menar sig i år ha funnit ett alldeles nytt skäl för att komma igen med frågan. Han tycker sig ha upptäckt — och det finnes förresten flera, som gjort detsamma — att den sittande regeringen umgås med planer på att inrätta nya monopol, och då känner herr Lithander behov av att protestera. Detta har nu skett i form av ett angrepp på riksdagen. Herr Lithander vill slå vakt om det enskilda näringslivet och det en-

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)
skilda näringslivets utövare. Något högre intresse än den enskilde näringsidkarens existerar tydligen icke för herr Lithander. Nu tycker motionären — åtminstone spårar man den tanken bakom motionen — att här gå riksdagsmännen, utom herr Lithander, omkring med spekulationer på att komma med som styrelseledamöter i de nya monopolföretag, som den sittande regeringen anses planera. Herr Lithander menar med andra ord, att vi icke äro riktigt att lita på. Men om riksdagens ledamöter skulle förbjudas att emottaga styrelseuppdrag i monopolföretag, skulle vi allesammans — jag förmodar, att detta är herr Lithanders mening — tillsammans med herr Lithander slå vakt om det enskilda näringslivet och komma regeringens fula planer på skam. Jag tror nu, att herr Lithanders misstänksamhet går alldeles för långt. Nog äro vi väl tillräckligt många här i riksdagen, som icke ha någon som helst utsikt att komma med i några monopolstyrelser, att vi med gemensamma ansträngningar skola lyckas slå tillbaka monopolplanerna, om vi anse dem ur saklig synpunkt icke vara försvarliga. Jag menar sålunda, att vi icke behöva ta herr Lithanders farhågor alltför seriöst.

Men den fråga, som vi här ha att göra med, är kanske trots allt en betydelsefull principfråga. Herr Lithander — eller var det kanske någon annan — har i sammanhang med denna motion erinrat om, att Cæsars hustru icke ens får misstänkas. Riksdagen bör hålla sin oskuld obefläckad. Men detta blir nog ganska svårt, om riksdagens egna ledamöter bidraga till att undergräva förtroendet för riksdagsmännens oväld. Historien känner icke till, att Cæsars hustru anspelade på, att hon skulle vara otillförlitlig. Herr Lithander borde följa hennes exempel. Men skall man nu förebygga den misstanke, som herr Lithander är rädd för, undrar jag, om icke motionären angripit problemet felaktigt. Det finns andra områden, där det skulle kunna ligga närmare till hands att tala om riksdagsledamöternas bundenhet vid egna ekonomiska intressen, än våra monopolföretag. Jag ställer mig ett ögonblick på herr Lithanders principståndpunkt och frågar: Kan det vara lämpligt, att en varuimportör tillhör bevillningsutskottet, som har att behandla tullfrågor? Kan det vidare vara lämpligt, att man skickar jordbrukare till jordbruksutskottet, där de ha möjlighet att bevaka icke bara sin närings intressen utan samtidigt också sina egna ekonomiska intressen, och kan det vidare — för att nu fortsätta exemplifieringen — vara rimligt och riktigt, att statstjänare sitta i statsutskottet, som behandlar deras egna lönefrågor? Här finns verkligen mycket att reformera, om man nu skall välja till utgångspunkt, att riksdagsledamöterna vid sitt ställningstagande låta sig ledas av personliga intressen med bortseende från det allmännas bästa.

Jag har icke samma dåliga uppfattning om Sveriges riksdag som många andra, vilka gjort denna motion till en mycket betydelsefull sådan. Jag vägrar tro, att den svenska riksdagen är korrumpad, och jag anser det beklagligt, att ledamöter av riksdagen ge det demokratiska styrelseskickets fiender vatten på kvarn genom fullständigt obefogade beskyllningar.

De båda monopolföretag, som vi nu ha — jag bortser härvid från de affärsdrivande verken — ha till uppgift att tillföra statskassan inkomster i form av indirekta skatter. Riksdagen är den skattepåläggande institutionen och har allt intresse av att vara informerad om, hur monopolföretagen i fråga fylla sin uppgift. Det är för mig omöjligt att inse, ett riksdagsmannaskap måste vara diskvalificerande för styrelseledamotskap i ett monopolföretag. Det förefaller mig tvärtom, som om en riksdagsman, vilken har de sakliga kvalifikationerna, framför någon annan bör kunna komma i fråga till ett sådant styrelseuppdrag. Jag understryker vad utskottet säger i sin motivering, nämligen att skälig hänsyn bör tagas till den omständigheten, »att de av Kungl.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

Maj:t utsedda styrelseledamöterna hava att inom bolagens styrelser tillvarata vissa allmänna intressen, vilket synes kunna motivera, att riksdagen därvid blir representerad». Detta gäller alldeles särskilt beträffande revisionen inom företagen, säger vidare utskottet.

Till sist endast ett par ord om reservationerna. Herr von Seth framhåller, att »frågan om politik och förvaltning och om det parlamentariska inflytandet på den statliga affärsverksamheten bör upptagas i ett större sammanhang, varvid de i motionen framförda synpunkterna själfvallet böra bli föremål för ingående prövning». Jag har ingen anledning att i annan mån sysselsätta mig med vad herr von Seth yttrar i denna sin reservation än att jag påpekar, att utskottet överhuvud taget icke tagit ställning till frågan om politik och förvaltning och om det parlamentariska inflytandet på den statliga affärsverksamheten. Utskottet har begränsat sig till att besvara den väckta motionen. Herr von Seths synpunkter ha för mig och utskottets övriga ledamöter blivit kända först efter det utskottsutlåtandet förelåg i tryck, och jag är givetvis under sådana förhållanden förhindrad att som talesman för utskottet förorda antagandet av herr von Seths reservation. Vad herr Gutafssons i Välsnäs reservation angår ansluter sig ju den till motionen, och efter vad jag tidigare anfört behöver jag icke särskilt uppehålla mig vid denna reservation.

Med utgången av år 1936 upphöra de nuvarande avtalen för statens två monopolföretag, och riksdagen kommer följaktligen att nästa år ha att ta ställning till propositioner om nya avtal för samma företag. Utskottet har nu förutsatt, på grund därav, att denna fråga givits ganska stora proportioner, att även spörsmålet om riksdagsmännens ställning till monopolföretagen kommer att prövas i samband med uppgörandet av förslag till nya avtal. Det finns under sådana förhållanden så mycket mindre anledning för riksdagen att nu skriva till Kungl. Maj:t i frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Den förste ärade talaren började sitt anförande med att säga, att denna fråga är av grannliga natur. Så har jag, herr talman, sett den hela tiden. I varje motion, som jag väckt i denna fråga, har jag sorgfälligt undvikit varje som helst detaljkritik eller exemplifiering, som skulle kunna träda grannligheten för nära. Jag har hela tiden sett och ser fortfarande denna fråga rent principiellt.

Riksdagen sluter ju inom sig många förnämliga, på olika områden duktiga krafter. Det skulle icke vara någon svårighet att där finna personer, som hade alla de kvalifikationer man kunde begära. Jag medger, att det mot min ståndpunkt kan invändas: Skola vi icke taga den eller den därför, att han är riksdagsman? Det blir svårigheter att träffa ett val, men det synes mig som man får försöka att på något sätt övervinna en sådan olägenhet inför det, som i denna fråga är det vitala och det centrala: att riksdagen för att tillföra riket större inkomster — motiven må vara vilka som helst — så använder sin beslutanderätt, att tusentals människor kastas ut i elände. Finansministern förklarade häromdagen, att vi skola taga hand om dem, som nu eventuellt genom nya ingripanden skola bli utkastade. Många av de tidigare utkastade leva ännu i nöd och misär. Det är då icke att förvåna sig över, om man ute i bygderna har en annan syn på denna fråga, än vad man måhända har på många håll i riksdagen. När det under alla förhållanden utom riksdagen finns så många dugande personer, som kunna sköta dessa befattningar, varför skola vi då giva människor ute i bygderna möjlighet att säga: Här skapar riksdagen till monopol för att kasta yrkesutövere ur sadeln och låter framstående politici få väl avlönade platser. Det är mot sådant man skall skydda riksdagen. Sä-

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)
 kert är, att, om denna anledning till kritik bortföle, man hos allmänheten skulle få till stånd en helt annan inställning till riksdagen än som nu finnes. Jag har en viss erfarenhet på detta område. Under tjugu år, herr talman, har jag sökt att komma till rätta med dessa problem. Jag har gång på gång befunnit mig i den situationen, att jag riskerat att med mina erinringar träffa någon personligen högt aktad vän inom riksdagen. Är det icke bättre, att riksdagen bibehåller sin handlingsfrihet genom att i möjligaste mån sätta till personer utanför riksdagen. Det är, herr talman, min grundsyn på dessa frågor. Jag vill försäkra, att det har varit med självövertvinnelse, som jag måst gå fram många gånger. Jag har icke velat träffa den eller den. Jag har velat rent principiellt värna om någonting, som jag har ansett i längden vara av stor betydelse för den svenska riksdagen.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gustafsson i Välsnäs.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Jag skall icke närmare ingå på en principdiskussion i frågan, om riksdagsman skall få vara ledamot i det ena eller andra statliga eller halvstatliga monopolföretagets styrelse. Jag har den uppfattningen, att den, som vid sidan av sitt riksdagsmannauppsdrag har mycket att göra på näringslivets olika områden, överhuvud taget icke har tid att vara styrelseledamot i monopolbolag. Det talas och skrivs så mycket om riksdagens anseende, men ärade kammarledamöter: Hjälpa vi icke själva till att draga ned riksdagens anseende, då vi diskutera dessa frågor på ett sådant sätt som här sker? Det motioneras. Herr Lithander säger, att, om vi skulle fatta beslut i fråga om ett halv- eller helstatligt monopol, vårt ståndpunktstagande kunde påverkas av våra utsikter att komma med i styrelsen eller revisionen för det blivande monopolet. Hur mycket är det icke, som vi fatta beslut om här, som är väsentligt mera ekonomiskt betydelsefullt för den ene eller den andre? Personer, verksamma inom näringslivet, få deltaga i beslut, som röra näringslivet. Personer, anställda i statsförvaltningen, få deltaga i beslut, rörande administrationen och de ekonomiska betingelserna för sin tjänst. Skulle vi låta oss i vårt avgörande ledas av så låga motiv, som här insinuerats, kunde ju allmänheten tro, att vi ledas av sådana motiv, då det gäller frågor av stor ekonomisk betydelse för den ena eller andra enskilda gruppen.

Vilken sak det än gäller, så bedömer man väl den ur hela folkets och hela landets synpunkt och icke med hänsyn t. ex. till huruvida den ene eller den andre kammarledamoten skall vara styrelseledamot i det eller det företaget.

Jag har den uppfattningen, att denna diskussion i anledning av herr Lithanders motion icke kan bidra till att höja riksdagens anseende.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att diskutera med herr Lithander utan för att ställa en fråga till honom för att vi skola få klarhet i vad herr Lithander menar.

Jag gör det närmast därför att den ärade talaren på Smålandsbanken i detta sammanhang också talade litet om riksdagens rätt att genom utseende av revisorer granska dessa monopol. Jag vill erinra om, att riksdagen en gång skrev och begärde en utredning angående statsrevisorernas rätt att granska monopolföretagen. Man kom till det resultatet, att den vägen icke var framkomlig. Statsrevisorerna kunna icke träda till här. Den utredningskommitté, den stora monopolkontrollutredningen, som arbetade i flera år och på vilkens betänkande herr Lindmans regering år 1930 grundade sitt förslag till det nya avtalet, föreslog en annan form för utövande av riksdagens gransk-

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)
ningsrätt. Först stannade kamrarna i olika beslut, men vid sammanjämkning överlämnade man till riksgäldsfullmäktige att bevaka statens intressen. I samband med behandlingen i kamrarna av detta ärende förelåg det en reservation, undertecknad av åtta av bevillningsutskottets tjugu ledamöter. I denna reservation står det bl. a.: »I likhet med såväl utredningsmännen som föredragande departementschefen har utskottet ansett riksdagen böra tillerkännas medinflytande i fråga om granskningen av monopolföretagen. Säkerligen skulle detta syftemål till stor del förfelas, därest icke riksdagen tillerkändes en mera direkt medverkan i fråga om revisorernas utseende.» På basis av denna motivering föreslogo reservanterna, att i avtalet skulle införas följande bestämmelse: »Riksdagens kamrar äga årligen var för sig utse två revisorer och två suppleanter för tiden från den ordinarie bolagsstämman under löpande kalenderår till och med nästa ordinarie bolagsstämma.» Dessa reservanter ville således icke bara, att riksdagen skulle ha direkt inflytande på revisionen utan att riksdagens kamrar skulle genom val utse revisorerna. Herr Lindman minns nog, att vi hade en mycket animerad debatt år 1930 om dessa saker. I spetsen för dessa reservanter stodo de båda herrar, som nu äro motionärer, nämligen herr Bergman i första kammaren och herr Lithander i andra kammaren. I anledning av vad som här förekom år 1930 måste jag, särskilt med hänsyn till herr Gustafssons i Välsnäs yttrande, att hans reservation skulle omfatta även detta, till herr Lithander rikta den frågan: Står herr Lithander i fråga om revisionen kvar på 1930 års ståndpunkt, eller har herr Lithander ändrat uppfattning ännu en gång?

Jag kan icke tänka mig, att herr Lithander ens i sina allra mörkaste ögonblick inbillar sig, att de revisorer, som utsetts att granska å statens vägnar, blivit korrumpade av de arvoden, som fastställts.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har redan i början på 1920-talet, vill jag minnas — på den tiden då det utsågs samma revisorer år efter år — givit uttryck åt den uppfattningen (det står i kammarens protokoll) att jag anser, att riksdagens revisorer böra ha rätt att, när de så önska, se in i de statliga monopolens verksamhet. Jag vet, att jag hade gamle Olsson i Kullenbergstorp med mig. Riksdagens egna revisorer ha icke rätt att granska dessa företags handlingar, trots att företagen äro att betrakta såsom organ för beskattningen. Jag ansåg, att granskningen borde handhavas av riksdagens revisorer därför, att de växla år från år. Varje meningsriktning i riksdagen har bland dem sina representanter, som ha sin fria och öppna talan. Jag ansåg det vara den bästa utvägen med en sådan revision. När det år 1930 gällde det yrkande, som herr Bergman och jag varit med om, var det min önskan att om möjligt på denna punkt få till stånd enighet. Vår ståndpunkt var, som herr Olsson i Gävle sade, den, att riksdagen själv skulle välja revisorerna. Det skulle finnas möjlighet för olika partier att få till stånd ombyte av revisorer. Jag har nämligen gång på gång framhållit, att det behövs att få in nytt blod, nya krafter. Jag har uttalat mig mot att revisorerna skola vara permanenta. De verktyg, som användas ständigt, bliva alltid litet förslöade. Jag har aldrig någonsin, herr Olsson i Gävle, i detta sammanhang talat om korruption. Det är herr Olssons egna ord, icke mina. Jag har endast givit uttryck åt den uppfattningen, att man bör söka få till stånd växling såsom vid all annan revision. Det är min ståndpunkt beträffande revisionen. Jag anser fortfarande underligt, att riksdagen tolererar, att riksdagens egna årligen valda statsrevisorer icke få lov att titta på dessa monopolföretag. Jag har ingenting emot, att vilken annan revision som helst verkställs. Ju grundligare revisionen blir desto bättre. Men jag anser det vara oriktigt, att riksdagens revisorer icke

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

den dag som i dag är ha rätt att öva tillsyn över företag, som tillföra staten, det ena bortåt 70 miljoner kronor och det andra vida över 100 miljoner kronor.

Det är, herr talman, min ståndpunkt beträffande revision.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Den nationella gruppen i dess helhet har den syn på saken, som herr Gustafsson i Välsnäs framhöll. Jag förstår, att det skratt, som mötte mig, var mera ett uttryck för det kvantitativa som ligger i detta, än för det kvalitativa.

Herr Lindberg framförde Cæsars hustru. När jag åhörde debatten med anföranden av herrar Lindberg, Pehrsson i Bramstorp och Olsson i Gävle, kom jag att tänka på en annan historiskt mycket ryktbar dam, nämligen Potifars hustru. En hel del riksdagsmän ha skildrat sig som Josef på flykt. Från vår sida har aldrig framförts något tal om korruption. Här gäller det en lämplighetsfråga.

För en tid sedan förekom i tidningen Dagens Nyheter en intervju med en känd socialdemokratisk riksdagsman, där denne framhöll, på tal om hur en del frågor avgöras i utskotten, skillnaden mellan förr och nu. Vi kunna svara herr Lindberg: Vid behandlingen av ett ärende, där det gäller en personlig fördel för en varuimportör, bör en sådan icke sitta i bevilningsutskottet. Icke heller bör en framskjuten jordbrukare sitta i jordbruksutskottet, då det gäller frågor, som ekonomiskt beröra honom själv direkt. En grupp av statstjänare, landshövdingarna, avhålla sig ju redan nu från att sitta i vissa utskott. Det gäller här bara en lämplighetsfråga. Man kan ju ha olika uppfattning om var gränsen i sådana fall skall gå. Det är naturligt, att, då utvecklingen kan befaras gå mot tillskapande av ytterligare monopol, denna fråga får betydligt större räckvidd än tillförne.

Den där demokratien kommer fram i de mest underliga sammanhang. Ibland är det lingonplockningen i skogsbackarna, som sätter demokratien i Sverige i fara. Herr Pehrsson i Bramstorp tycks icke ha större tilltro till demokratien än att han anser, att vi icke skulle kunna fritt dryfta en lämplighetsfråga sådana som frågan om en riksdagsman bör tillhöra en viss organisation eller icke. Jag tror, att det finns mera hängivna dyrkare av demokratien här i kammaren än jag, men jag måste verkligen säga, att jag tilltror demokratien så pass stor motståndskraft och inneboende styrka, att den icke kan på något vis rubbas av att sådana här spörsmål dryftas. Denna fråga kommer icke att inverka avgörande på det sätt, som herrar Pehrsson i Bramstorp och Lindberg låtit framskynta. Den är, som herr Gustafsson i Välsnäs sade, en fråga av begränsad räckvidd, men, för att citera den nuvarande ecklesiastikministern, den ter sig för många såsom en renlighetsfråga. Av den anledningen är det alldeles påtagligt, att det finns bestämda skäl för att i dag intaga den ståndpunkt vi ha omfattat.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Jag skulle till den siste ärade talaren vilja säga, att jag icke med anledning av denna diskussion sett och givit uttryck för någon farhåga för demokratiens bestånd. Jag har blott ifrågasatt, om det bidrager att höja riksdagens anseende, ifall personer, som icke sitta i ett monopolföretags styrelse, söka misstänkliggöra dem, som sitta där, och insinuera, att de skulle låta sig ledas av otillbörliga motiv. Sådana motiv finnas säkerligen icke hos riksdagskollegerna. Vad som i sådant avseende framföres i resonemang och skrives i tidningarna är icke riktigt. Riksdagens ledamöter själva böra väl avhålla sig från olämpliga uttalanden i denna fråga.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

Herr **Lindman**: Herr talman! Endast några ord. Riksdagens anseende tager icke skada av att en fråga som denna tages upp till diskussion. Ty om den debatteras här i riksdagen, får ju allmänheten reda på vad riksdagen själf har för uppfattning i densamma. Med hänsyn till det myckna talet ute i landet rörande denna fråga, synes det mig vara av ett visst värde att den blivit behandlad i riksdagen och att den fått en saklig behandling. För min del anser jag, att man bör ägna någon uppmärksamhet åt denna sak. Det är nämligen icke bra om riksdagens ledamöter i allt för stor utsträckning placeras på poster inom förvaltningen. Det leder lätt till en sammanblandning mellan de båda statsmakterna, Kungl. Maj:t och riksdagen, om riksdagsmän i större och större utsträckning insättas såsom fullmäktige o. s. v. i olika verk och styrelser. Lika olämpligt är det om riksdagsmän — för att tala om vad som blivit aktuellt genom motionen — vinna inträde i de olika monopolföretagen, ty monopolen äro ju ändå icke någonting annat än en del av statsförvaltningen. Det torde väl ändå vara angeläget att se till att icke genom Kungl. Maj:ts åtgöranden riksdagsmän placeras i dylika organisationer till sådant antal, att man kan tala om ett otillbörligt inträngande i statsförvaltningen från riksdagens sida.

Jag vill sluta med att säga, att denna debatt skulle vara av ett visst värde, om den kunde leda till att såväl Kungl. Maj:t som enskilda riksdagsmän beaktade denna sak och litet närmare tänkte på vad den har för innebörd och vad det leder till, om man utan vidare fortsätter på den väg, vi nu äro inne på.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att om en undersökning verkställdes, skulle vi finna att i denna kammare sitta styrelseledamöter i enskilda företag, som kunna ha ofantlig nytta eller skada av de beslut, som fattas i riksdagen. Ingen har ifrågasatt att sådana personer skulle lämna sina styrelseuppdrag emedan de tillhöra riksdagen. Trots att de kunna ha privata intressen, duga de som medlemmar av Sveriges riksdag, därför att man litar på deras hederlighet. Nu menar man, att en ledamot av riksdagen där emot inte skulle kunna vara styrelsemedlem i ett statens företag, emedan det skulle kunna giva anledning till misstanke om att en sådan person icke är en hederlig karl. Mot ett sådant resonemang har jag på det kraftigaste velat reagera.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr von Seth avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Gustafsson i Välsnäs; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lithander, varför herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upp tog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Gustafsson i Välsnäs avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att skriftlig begäran om voterings verkställande medelst omröstningsapparat framställdt av herr Lithander jämte 29 av kammarens ledamöter, vadan sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst omröstningsapparat nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 121 ja och 36 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Anteckning huru varje ledamot röstat gjordes å däröver upprättad lista, som här skulle intagas, så lydande:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen			
» Andre Vice Talmannen			
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Eriksson i Stockholm			
» Hansson i Stockholm	1		
» Nylander			1
» Engberg			
» Johanson i Stockholm			
Fru Östlund	1		
Frk. Wellin		1	
Herr Holmdahl			1
» Höglund	1		
» Kilbom	1		
» Carleson			
Fru Gustafson	1		
Herr Arnemark		1	
» Severin	1		
» Cruse			
» Lindberg i Stockholm		1	
» Ossbahr		1	
» Olsson i Stockholm	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Andersson i Igelboda	1		
» Leo			
» Andersson i Tungelsta	1		
» Ahl	1		
» Lundqvist		1	
» Flyg	1		
» Thorell			1
» Wallén	1		
» Eriksson i Sandby	1		
Fru Eklund	1		

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Olsson i Närlinge	1		
» Lundstedt	1		
» Linnér			
» Elmroth	1		
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta			
» Laurén			
» Jonsson i Eskilstuna	1		
» Andersson i Dunker	1		
» Lundbom			
» Johansson i Hälleforsnäs	1		
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr Sjögren	1		
» Olsson i Rimforsa	1		
» Ericson i Boxholm	1		
» Westman	1		
» Ward	1		
» Anderson i Norrköping		1	
» Skoglund			1
» Hermansson	1		
» Hagman	1		
» Falk	1		
Fru Gillner-Ringenson			
Herr Jacobsson		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Carlström	1		
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd			1
» Andersson i Löbbo	1		
» Johnsson i Norrahammar	1		
» Andersson i Södergård	1		
» Malmqvist	1		
» von Seth			1
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Olsson i Blädinge		1	
» Blomquist			1

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Svensson i Grönvik	1		
» Mattsson	1		
» Gustafson i Dädesjö	1		
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar			
» Werner i Hultsfred	1		
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp	1		
» Heiding			1
» Johnsson i Kalmar	1		
» Jonsson i Mörbylånga			
» Lundell			
» Gustafsson i Välsnäs		1	
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gahns			1
» Svedman			1
» Gardell i Stenstu		1	
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Törnkvist i Karlskrona			
» Holmgren			1
» Hällgren	1		
» Pettersson i Gärestad			1
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup	1		
» Persson i Fritorp		1	
» Björklund	1		
» Björk i Tryde	1		
» Isacsson	1		
» Hammarlund	1		
» Björck i Kristianstad			1
» De Geer		1	
» Andersson i Munkaljungby	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Lovén	1		
» Lindskog		1	
» Bergström	1		
» Andersson i Malmö	1		
» Vougt	1		
» Svensson i Landskrona	1		
» Christiernsson			
» Hagberg i Malmö		1	
» Erlander	1		

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Sköld			1
» Andersson i Höör			
» Törnkvist i Bjuv			
» Paulsen	1		
» Nilsson i Hörby	1		
» Pehrsson i Bramstorp	1		
Fru Nordgren	1		
Herr Liedberg		1	
» Landgren	1		
» Nilsson i Steneberg			
» Persson i Hörby		1	
<i>Hallands län.</i>			
Herr Lindqvist	1		
» Andersson i Falkenberg	1		
» Eriksson i Toftered	1		
» Andersson i Lindome			1
» Pettersson i Dahl	1		
» Hillgård		1	
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Lithander		1	
» Pehrsson i Göteborg			
» Wigforss			
» Ström			
» Ekman		1	
» Nilsson i Göteborg	1		
» Frankenberg			
» Henrikson	1		
» Sefve		1	
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo		1	
» Osberg		1	
» Wallerius		1	
» Mårtensson	1		
» Karlsson i Munkedal			
» Hansson i Hönö		1	
» Olsson i Staxäng			
» Lind	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Danielsson			
» Gustafson i Kasenberg		1	
» Hansson i Trollhättan	1		
» Olsson i Mellerud	1		
» Hansson i Rubbestad	1		

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Niklasson	1		
» Ryberg	1		
» Leffler			1
» Petersson i Lerbäcksbyn			1
» Weijne	1		
» Larsson		1	
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen			1
» Magnusson i Skövde			1
» Bäcklund	1		
» Johanson i Hallagården	1		
» Lundén	1		
» Persson i Tidaholm			
» Gustafsson i Lekåsa			
» Beck	1		
» Fält	1		
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Norling	1		
» Norsell	1		
» Spångberg	1		
» Björling	1		
» Nordström	1		
» Persson i Grytterud		1	
» Nilsson i Karlstad		1	
» Werner i Höjen		1	
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg	1		
» Anderson i Råstock			
» Ljunggren			
» Persson i Falla		1	
» Pettersson i Rosta	1		
» Äqvist	1		
» Hansson i Örebro	1		
» Johansson i Djurnäs	1		
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Eklund			
» Olovson i Västerås	1		
» Johansson i Bro			
» Westerdahl		1	
» Andersson i Surahammar	1		
» Gustavson i Västerås	1		

Ang. riksdagsledamöters uppdrag inom statsmonopol. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Falun			
» Jansson	1		
» Olsson i Mora	1		
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken	1		
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Karlsson i Grängesberg			1
» Aronson			1
» Ericsson i Sörsjön	1		
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson			
» Olsson i Gävle	1		
» Holmström		1	
» Herou	1		
» Högström	1		
» Svedberg			
» Hilding			
» Persson i Undersvik	1		
» Nyblom	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Johansson i Sollefteå	1		
» Strindlund	1		
» Österström			
» Molander	1		
» Sandström	1		
» Berg			
» Englund	1		
» Jonsson i Haverö	1		
» Norén			
» Westin			
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs			
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste			
» Persson i Trängen	1		
» Olsson i Rödningsberg			
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Brännström i Burträsk	1		
» Lindmark	1		
» Brännström i Skellefteå			1
» Lindberg i Umeå	1		
» Sandberg	1		
» Näslund			

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Wiklund			
» Hansson i Vännäsby		1	
<i>Norrbottens län.</i>			
Herr Hage	1		
» Nilsson i Antnäs			1
» Lövgren	1		
» Johansson i Tväråselet	1		
» Brädefors			1
» Meyerhöffer		1	
» Hagberg i Luleå			1
Summa	121	36	23

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 9.

*Ang. under-
stödet åt äldre
lantarbetare.*

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående understöd åt äldre lantarbetare.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 465, hade herr *Beck* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande understöd åt äldre lantarbetare enligt i motionen angivna grunder.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Mattsson*, *Gustafsson* i Välsnäs och *Andersson* i Södergård, vilka hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande understöd åt äldre lantarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Beck: Herr talman! Jag har väckt den av utskottet avstyrkta motion, som nu är föremål för behandling. Jag kan emellertid icke frigöra mig från den uppfattningen att någonting ändå borde göras för den grupp arbetare och med dem jämställda, som det här gäller. Under de år, som dessa arbetargrupper ha sin fulla arbetskraft i behåll, ha de minsann icke lindrigare arbete än andra, ehuru de ha mindre betalt. Det är högst få av dessa arbetare, som ha kunnat spara så mycket pengar, att de ha kunnat få ihop medel till ett eget hem, som de kunna bo i på ålderdomen. När dessa jordbruksarbetare närma sig 60-årsåldern, är det för många ganska svårt att erhålla fortsatt anställning på samma villkor som förut. Man kan då icke förundra sig över om de yngre arbetarna, inför ett sådant sakernas tillstånd, söka sig bort från jordbruket och övergå till andra näringar, som giva dem en bättre utkomst och skänker dem en tryggare ålderdom. Det är för att kunna i någon liten mån

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

råda bot för dessa missförhållanden som jag väckt denna motion, och det är också av samma anledning, som jag ber att få yrka bifall till den av herr Mattsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Landgren: Herr Beck har väckt en motion som går ut på tryggnad av lantarbetarnas ställning. Jag vill till fullo instämma med den ärade motionären i hans syfte. Men när han i sin motion säger, att kollektivavtalen förhindra lönedpressningar, så vill jag meddela motionären och även kammaren, att det i våra lönekollektivavtal står, att när arbetarna äro i åldern 16—18 år och över 60 år, i de åldrar, då de alltså ej kunna utföra ett fullgott arbete, äger arbetsgivaren och arbetaren sinsemellan överenskomma om den timpenning, som skall utgå för arbetet.

Motionären anser vidare att lantarbetare, som arbetat i 30, 40 år och uppnått 60-årsåldern borde ha understöd på 100 kronor om året. Då vill jag fråga motionären och reservanterna: kan man begära att en människa skall kunna leva på 100 kronor om året. Jag förstår naturligtvis mycket väl, att det icke är deras mening, att de skola kunna leva därpå. Men hur skulle ett sådant understöd komma att verka ute på landsbygden. Jo, arbetsgivarna, åtminstone de, som tillhöra samma parti som herr Beck, skulle säkerligen komma att ännu mer än förut taga i sin tjänst just de gamla arbetarna, ty om staten skulle komma att betala dem 100 kronor om året i understöd, kunna ju arbetsgivarna pressa ner deras löner ännu mera. Om man verkligen vill hjälpa dessa arbetare, bör man gå in för det förslag, som utskottet kommer med i sista punkten av sitt utlåtande, ty det förslaget leder till mycket bättre resultat. Det heter där: »En möjlighet att ernå en mera generell lösning av detsamma vore givetvis, om en allmän sänkning av pensionsåldern inom folkpensioneringen kunde genomföras, en fråga som dock icke kan bedömas i nu förevarande sammanhang. Att frågan icke kan på tillfredsställande sätt lösas enligt de riktlinjer, som för en speciell yrkesgrupp angivits i den till behandling föreliggande motionen, står emellertid för utskottet klart.» Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag skall be att få rikta en fråga till den siste ärade talaren. Herr Landgren ville påskina att därest det i motionen framförda yrkandet komme att bifallas och den tanke, som där framförts skulle realiseras, detta skulle leda till att det tillskott av 100 kronor, som vissa lantarbetare skulle få på äldre dagar, skulle av de enskilda arbetsgivarna utnyttjas till egen förmån i lönedpressningssyfte. Jag vill fråga den ärade talaren, om han någonsin lagt märke till eller sett exempel på att det tillskott till inkomsten, som arbetarna erhålla genom t. ex. folkpensionen, utnyttjas av arbetsgivarna i lönedpressningssyfte. Man har väl i dessa båda fall att göra med något så när analoga förhållanden.

Herr Falk: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av den av herr Strindlund framställda frågan om det någonsin inträffat att en arbetsgivare på något sätt direkt eller indirekt kommit i åtnjutande av de folkpensioner och understöd, som av allmänna medel utgå till hans arbetare. Jag skall be att få nämna en del faktiska exempel härpå ur min erfarenhet på detta område. Innan jag besvarar den framställda frågan, skall jag emellertid syssla något med själva motionen.

I motionens motivering heter det att det är ganska självklart, att när lönevillkoren direkt eller indirekt regleras genom kollektivavtal, blir allt svårare för de äldre arbetarna att vinna anställning. Yngre arbetare skulle således,

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

menar motionären, föredragas framför äldre. Det har redan tidigare sagts att denna uppgift är felaktig. Våra kollektivavtal bestämma, som bekant, endast minimilönerna för fullgoda arbetare. Om en arbetsgivare icke anser att en arbetare kan utföra ett fullgott arbete, har han att med arbetaren överenskomma om den lön, som skäligen bör utgå. Detta har till följd, att det i verkligheten råder mycket stor efterfrågan på just sådan arbetskraft, som i någon ringa mån ej kan anses fullgod. Bland våra arbetslösa medlemmar finna vi just de yngre åldrarna och medelåldrarna, alltså åldrar i vilka man i allmänhet besitter fullgod arbetskraft, talrikast representerade. Arbetslösheten bland 60-åringarna är i jämförelse härmed mycket liten. Det är således ej riktigt att säga, att kollektivavtalet skulle verka så, att 60-åringarna i första hand avskedas. Det förhåller sig tvärtom så, att arbetsgivarna, på grund av bestämmelserna i kollektivavtalen och på grund av att det är så gott som omöjligt att bevisa i vilken grad arbetsförmågan är nedsatt vid 60-årsåldern, många gånger just söka få äldre arbetskraft. Nu vill herr Beck att man genom en statshjälp på 100 kronor skall söka åstadkomma en lättnad för dessa arbetare, som äro 60 år eller däröver. Herr Beck tänker sig dock icke några som helst kontrollåtgärder. Vi ha i utskottet påpekat, att fördelarna med de av motionären föreslagna anordningarna skulle bli ganska problematiska. I praktiken kommer det givetvis att bli så, att när en arbetare står på gränsen till 60-årsåldern, kommer hans arbetsgivare och säger: nu blir Andersson 60 år nästa år och då betalar staten 100 kronor om året till Andersson, om Andersson ej har fast anställning. Nu har arbetsgivaren behov av Anderssons arbetskraft och då ordnar man det så med arbetsanställningen, att Andersson får hyra en lägenhet på gården och får arbete där i ungefär samma utsträckning som förut. Han får dock ej någon fast anställning utan endast tillfällig sådan och sedan erhåller han då sina 100 kronor av staten. Andersson går naturligtvis med på saken, tacksam för att få fortsätta arbetet. Men sedan kommer naturligtvis arbetsgivaren och säger: Nu uppbär Andersson 100 kronor om året av staten. Andersson är nu 60 år och bör själv kunna förstå att arbetsförmågan är nedsatt. Jag kan därför icke betala Andersson mer än så och så mycket. Då den erbjudna lönen tillsammans med dessa 100 kronor, som han uppbär av staten, uppgår ungefär till samma belopp, som han förut erhållit i lön, går han givetvis med på arrangemanget. Säkerligen skulle det komma att gå till på det sättet, om vi skulle bifalla herr Becks motion. Jag har nämligen erfarenhet av och har många gånger kunnat konstatera hur det går till i den vägen, när det gäller folkpensionen och fattigvårdsunderstöden. Jag skall dra ett exempel från en enda gård, där det på sin tid fanns icke mindre än tre arbetare, som hade fattigvårdsunderstöd och folkpension. Det går alltså till på det sättet, att när de kommunala myndigheterna vänta en ansökan om fattigvård, äro de mycket intresserade av att hjälpa vederbörande. De ringa på till en doktor, som de veta är snäll, och uppmana honom att om möjligt giva ett sjukbetyg åt vederbörande för erhållande av folkpension. Man säger att vederbörande behöver den, då han är sjuklig och har dålig arbetsförmåga. Läkaren ger intyget och vederbörande får sin folkpension i förtid. Men sedan inträffar det i ofantligt många fall, att vederbörande tillfrisknar och blir bättre strax efter det pensionen beviljats. Han är icke längre så sjuk, som han trott och han användes då i arbete. Vid den gård, som jag här åsyftar, fanns det som sagt icke mindre än tre personer, som hade full understödspension och de deltog i skördearbetet för en dagspenning av två kronor och de ha varenda dag varit i arbete. Vid samma gård fanns det en arbetare, som hade varit anställd där tills hösten förut. Han hade haft arbete hela året, men så blev han arbetslös. Arbetsgivaren uppgjorde då ett kontrakt med kommunen om leverans av

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

brännved. Arbetaren fick nu först gå till fattigvården och erhöll där understöd för sig och sina barn. Sedan blev han skickad till arbetsgivaren att hugga ved för 80 öre per kbm. I detta fall inträffade det emellertid att fattigvårdsunderstödet togs tillbaka av en annan kommun. På sommaren fanns där också en person, som varit arbetslös inom kommunen. Han tillhörde egentligen en annan kommun. Han erhöll emellertid full fattigvård för sig och sina barn. Han kom också till denna gård och fick arbete med att lasta skörd för endast 3 kronor per dag, trots att han ändock fick utföra det styvaste arbetet. Bvisa icke dessa exempel att såväl folkpensionerna som fattigvårdsunderstöden indirekt kunna komma arbetsgivarna till godo. Hade denna arbetsgivare betalt gängse priser, nämligen 1.20 å 1.30 för upphuggning av en kubikmeter brännved och 4.40 per dag i skördearbetet, hade dessa personer icke behövt anlita fattigvården och då hade de fått lön enligt kollektivavtalet eller efter 4 kronor 40 öre per dag. Då hade man, som sagt, ej behövt anlita fattigvården och den fattigvård, som i dessa fall utbetalades gick, kan man säga, direkt till arbetsgivaren. Jag skulle tro att även en anordning sådan som den, som här föreslagits med utbetalande av lönefyllnad till de äldre arbetarna, skulle kunna arrangeras så, att den i många fall skulle gå till arbetsgivarna.

Vi ha reagerat mot motionärens förslag att bereda en enda liten grupp av arbetare dessa förmåner. Vi ha sagt oss, att det är många fler än lantarbetarna, som ha det bekymmersamt och svårt i dessa dagar. Trots att jag tillhör lantarbetarklassen, kan jag icke vara med om en lagstiftning, som går ut på att samhället skall hjälpa bara en arbetargrupp men icke andra grupper, som ha lika svårt. Skall det bli fråga om hjälpåtgärder, måste dessa beröra alla de arbetargrupper som, på grund av förhållandena på arbetsmarknaden, råkat i svårigheter och icke kunnat erhålla fast anställning. Om det är meningen att understöd skall utgå till personer, som på grund av nedsatt arbetsförmåga icke kunna förtjäna sitt uppehälle, har man emellertid att göra med en ren pensionsfråga. Men varken motionären eller reseranterna förutsätta annat än att understöd skall utgå utan behovsprövning.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Vi äro nog alla överens om att lantarbetarna ha det sämst ställt här i landet. Men jag kan icke tänka mig, att man skall kunna hjälpa dem på sätt som föreslagits i motionen. Vad skulle 100 kronor om året i understöd av staten bli för hjälp åt lantarbetare, som börja bli gamla och utslitna, vad skulle det betyda för dem? Ja, det skulle helt enkelt innebära endast att man från fattigvårdsmyndigheterna och från kommunen avlastade dessa 100 kronor. Icke skulle detta understöd innebära någon hjälp åt lantarbetarna. Jag förstår icke, att man kan ta sig för att motionera om sådant, som ej kan göra den ringaste nytta. Det enda som kan lämna lantarbetarna hjälp är en förbättrad folkpensionering, som möjliggör pensioner på vilka vederbörande verkligen kunna leva. I denna fråga föreligger det förslag färdigt att framläggas för riksdagen. Jag tycker för min del, att det är den riktiga vägen i detta avseende. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Södergård: Herr talman! Att herr Beck väckt denna motion är ju inte så svårt att förstå. Anledningen är den att han som lantarbetare har både erfarenhet och vetskap i övrigt om svårigheterna för äldre lantarbetare att erhålla såväl fast anställning som också tillfälligt arbete i

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

den utsträckning, att de kunna försörja sig därpå. Det är därför inte så underligt att en motion väckts, som berör en speciell grupp av arbetare.

Det diskuterades åtskilligt i utskottet om denna fråga, och man pekade liksom här på det oriktiga i att man på detta sätt skulle försöka bringa hjälp åt endast en viss grupp. Men gentemot detta kan det ju invändas, att det väl knappast torde finnas någon arbetargrupp som har det så svårt ställt i fråga om försörjningsmöjligheter som äldre lantarbetare och med dem jämförda, jag tänker givetvis närmast på skogsarbetarna. De tvingas i rätt stor utsträckning att försörja sig på tillfälliga arbetsinkomster, men dessa bli icke tillräckliga för dem att leva på. På grund av att de ha dessa småinkomster möter det emellertid också svårigheter för dem att komma i åtnjutande av erforderligt understöd från det allmännas sida. De stå alltså i en viss särställning. Detta kan i någon mån motivera ett försök att verkligen hjälpa dem på ett mera speciellt sätt.

När vi reser vanter förordat en utredning om detta spörsmål, ha vi ansett, att denna icke enbart skulle gälla de egentliga lantarbetarna utan också dem närstående grupper, speciellt då skogsarbetarna. Vi förutsatte givetvis att, om en sådan utredning komme till stånd, den också skulle komma att beröra närstående arbetargrupper, ehuru vi på grund av motionens formulering icke kunde i vårt yrkande peka på andra än just lantarbetarna. Utskottsmajoriteten, som icke velat gå med på detta, har i stället ansett att det skulle vara bättre att åstadkomma en hjälp genom utökning av pensionsmöjligheterna, en sänkning av pensionsåldern och ett ökat pensionsbelopp. Men när man hör de skrämmande verkningarna av denna pensionering och fattigvårdsunderstöden, vilka, enligt vad herr Falk nyss sade, bara utnyttjas av arbetsgivarna till en hård press på pensionärerna för att skaffa sig billig arbetskraft, och samtidigt tänker på de stora kostnader en sänkning av pensionsåldern skulle medföra, så tycks det verkligen som om inte heller den vägen är vare sig idealisk eller överhuvud taget framkomlig. Det upplystes nämligen i utskottet, att en så pass stor sänkning av pensionsåldern för alla dessa arbetargrupper, som skulle vara i behov av denna hjälp, som till exempelvis 60 år, skulle medföra så stora kostnader, att de helt enkelt vore oöverkomliga. När här pekas på den omständigheten, att ett understöd på 100 kronor till dessa, som icke genom tillfälligt arbete kunna få sin försörjning, skulle så hänsynslöst utnyttjas av arbetsgivarna till en lönedepressning i fråga om det tillfälliga arbete vederbörande kunna erhålla, får man givetvis räkna med att också dylika pensioner på 300, 400 eller 500 kronor komme att i ännu högre grad giva arbetsgivarna möjlighet att tilltvinga sig billig arbetskraft. Jag tycker resonemanget om den saken haltar betydligt. Det har ju påpekats, att vi reser vanter såväl som motionären intagit en något underlig ståndpunkt, men jag vill då sannerligen bestämt påstå, att till exempel herr Falks resonemang i detta fall också är bra underligt.

Frågan om stöd och hjälp åt dessa verkligt hjälpbehövande visas dock en tydlig förståelse från alla håll. Jag tycker därför, att den deklarerade välvilliga inställningen till en hjälp åt dessa arbetargrupper bör vara anledning till att en utredning igångsättes för att få klarlagt om det på detta eller annat liknande sätt finnes någon möjlighet att hjälpa dessa arbetargrupper; det vore ju egendomligt om denna deklarerade välvilja i stället skulle resultera i att man går emot en dylik utredning. Jag för min del ledes åtminstone av den bevekelsegrunden, att när jag behjärtar en angelägenhet, jag också finner det nödvändigt att man försöker göra något åt densamma. Jag kan inte finna det riktigt, om den deklarerade välviljan skulle resultera i att man inte alls försöker göra något, utan intar en helt negativ hållning till

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

frågan. Just den från alla håll deklarerade välvilliga inställningen till och förståelsen för dessa arbetargrupper svårigheter gav oss reserveranter anledning att yrka bifall till förslaget om en utredning, genom vilken man kunde få klarlagt, om det är möjligt att göra något för dessa fattiga, behövande arbetargrupper. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindberg i Umeå: Herr talman! Jag har begärt ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet på den synpunkt, som varit avgörande, när utskottet beslutat avstyrka motionen.

Motionären föreslår nämligen i själva verket, att staten skulle ge en viss arbetargrupp, äldre lantarbetare, en lönefyllnad. Staten skulle på grund av att dessa arbetare genom nedsatt arbetsförmåga eller av andra skäl inte kunna komma upp till en rimlig inkomst tillskjuta 100 kronor för att förbättra deras levnadsstandard. Såvitt jag känner till har det icke någonsin tidigare förekommit att statsmakterna gått in för att lämna lönefyllnad till i privat tjänst anställda, vare sig arbetare eller andra. Skall man nu acceptera denna lönefyllnadsprincip, är det naturligtvis fullkomligt uteslutet, att man i längden skulle kunna begränsa lönefyllnaden att gälla endast lantarbetare. Man skulle inte heller kunna begränsa den att gälla lantarbetare jämte skogsarbetare, vilka senare reserveranterna även inbegripit i sin omtanke. Varför inte gå in för en lönefyllnad också åt många kvinnliga yrkesgrupper, åt gamla sömmerskor, strykerskor, tvätterskor, åt restaurangpersonal och alla tusen och tiotusen andra kvinnor och män som, på grund av att de uppnått en högre ålder, måste nöja sig med ganska obetydliga inkomster och därför äro hänvisade till fattigvården. Ja, varför inte utsträcka denna hjälpverksamhet inte bara till lönearbetare, som ha för liten inkomst, utan överhuvud taget till alla inom vårt folk, som vid högre ålder icke ha en enligt vår mening tillfredsställande ekonomisk standard!

Nu ha vi som bilda utskottsmajoriteten menat, att om statsmakterna skulle ge sig in på detta, skulle man komma att få röra sig med belopp, mot vilka de väldiga summorna till folkpensioneringen kanske skulle visa sig vara endast en bagatell. Vi ha emellertid tyckt, att om man överhuvud taget skall komma fram till en rättvis lösning av ett problem som detta, kan det icke ske i form av lönefyllnad, utan då måste det ske i form av en sänkning av pensionsåldern. Nu skulle ju här kunna invändas, och det var också en talare som gjorde det alldeles nyss, att då kommer man upp till så väldiga kostnader, att staten icke skulle kunna bära dem. Men ponera, att man beslutar att begränsa denna förtidspensionering just till sådana grupper, som på grund av nedsatt arbetsförmåga icke ha möjlighet att skaffa sig en nödtorftig bärgning. I så fall förefaller det mig som om beloppen möjligen skulle kunna bli överkomliga och i varje fall inte stiga till högre summor än det skulle bli fråga om, därest man accepterade den av motionären utvecklade principen.

Till sist ber jag få påpeka, att i pensionsförsäkringskommittén två reserveranter varit inne på tanken om en tidigare pensionering av vissa grupper. Och uti den proposition, som Kungl. Maj:t väl kommer att framlägga i denna fråga, kommer det att sägas att frågan, huruvida pension kan beredas vid en tidigare ålder åt vissa grupper av de till folkpensioneringen anslutna, enligt statsrådets mening förtjänar att särskilt utredas. Man sysselsätter sig således redan nu med tanken på en tidigare pensionering av vissa grupper inom samhället.

På det sätt motionären och reserveranterna tänkt sig går det icke att lösa denna fråga. Ehuru vi i utskottet allmänt behjärtat det goda syftet med

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

denna motion, ha vi på grund av de skäl jag här anfört icke kunnat vara med om ett tillstyrkande av bifall till densamma. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag framställde nyss en fråga med anledning av att herr Landgren sade, att det föreslagna statliga understödet skulle bli en lönefyllnad, som skulle kunna utnyttjas av arbetsgivarna. Jag framställde den frågan, om det inte förelåg analoga förhållanden beträffande arbetare, som besitter *någon* arbetsförmåga men som får bidrag till exempel från folkpensioneringen. Härpå har av herr Falk svarats, att så vore förhållandet. Då skulle jag vilja fråga, om herrarna verkligen ansett det i utlåtandet anförda argumentet mot motionen vara så synnerligen starkt. Utskottet drar ju icke självt konsekvenserna därav. Detta är emellertid förklarligt, ty konsekvensen skulle bli, om den anmärkning som göres är riktig och man vore konsekvent, att man även skulle gå emot folkpensioneringen. Detta argument är således icke hållbart, om man tänker noga efter.

För min del vill jag i sak erinra om att en miljon kronor av margarinmedel ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för sociala ändamål. Pengarna ha använts till betalning av spannmål och fläsk som utdelats till behövande. Det är sålunda ingen ny princip, att margarinpengar användas för vissa sociala ändamål. Då undrar jag inte alls på, att motionären påvisat ett ur hans synpunkt näraliggande och verkligen behjärtansvärt socialt ändamål, vartill dessa pengar, därest de fortfarande stå till förfogande, skulle kunna användas. Jag förstår honom och ställer mig på hans ståndpunkt och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Mattsson: Herr talman! Jag har i detta ärende tillsammans med herrar Gustafsson i Välsnäs och Andersson i Södergård avgivit en reservation för bifall till en utredning i motionens syfte.

Det gäller ju här som sagt en utredning. Herrar Landgren och Falk ha talat om olika möjligheter och uttryckt diverse farhågor beträffande den praktiska tillämpningen av ett utdelande av det föreslagna understödet. Det vore väl i alla fall bättre att avvakta, vilket förslag en utredning kan komma med i avsikt att förhindra en dylik tillämpning, som enligt vad herrar Falk och Landgren syntes vilja göra gällande redan förekommer. Jag ber för min del att få säga, att det var med beklämning jag hörde, hur särskilt herr Falk tänkte sig möjligheten av att ifrågavarande förmån skulle kunna hamna icke där den borde, utan att en lantarbetsgivare skulle tillgodogöra sig understödet genom att pressa ned avlöningen.

Utskottets ärade ordförande säger i sitt anförande, när han drar upp jämförelsen med en del kvinnliga arbetare, att det också är synd om dem och att det behövs liknande hjälp till kvinnliga arbetare inom olika fack, restaurangyrket med flera. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på vad hela utskottet varit enigt om och vad jag funnit samtliga talare här vara eniga om, nämligen »att lantarbetarkåren såsom helhet betraktad tillsammans med den egendomslösa skogsarbetarklassen sedan länge tillhört de i ekonomiskt avseende sämst lottade i vårt land torde vara allmänt erkänt». Detta är väl således allmänt erkänt. Vi kunna enligt mitt sätt att se icke i detta sammanhang dra upp frågan om stödåtgärder till hjälp för den kvinnliga arbetarkåren inom olika yrken.

Jag är, herr talman, förekommen av herr Andersson i Södergård och kan i stort sett instämma i de synpunkter han anlagt på frågan. Behovet utav att

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

här göra något synes mig vara självklart. När det talas om att vi skulle kunna åstadkomma någon hjälp genom det nya pensionslagförslaget, tror jag väl ändå att vi alla känna med oss, att så knappast kommer att bli fallet. Varför kunna vi icke då gå in för en utredning på denna punkt? Varför kan man då icke gå in för en utredning? Nu, då det ser ut som om statsmakterna i någon mån fått en bättre förståelse för jordbrukets betydelse och då det t. o. m. heter »tillbaka till jorden», borde man väl försöka göra vad göras kan i detta avseende. Jag ser i föreliggande motion om en utredning en liten möjlighet att hjälpa dessa personer, som icke kunna på sin lilla avlöning avsätta en skärv för framtiden och för ålderns dagar. Om vi vilja arbeta för att bereda arbetarna vid jordbruket utkomst, böra vi icke då, mina damer och herrar, söka taga till vara de uppslag, som komma fram, och icke bara uttala oss välvilligt om det beaktansvärda i saken, på samma gång som vi försäkra, att vi icke kunna komma någon vart?

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Carlström: Herr talman! Då herr Näslund från vårt parti, som ju är ledamot av utskottet, icke är här närvarande, och då han och jag en gång resonerade om denna sak, skall jag be att få yttra några ord.

Som så många här redan sagt, är det ju alldeles uppenbart, att ifrågavarande arbetare vid 60 år eller kanske t. o. m. tidigare äro i en sådan ekonomisk ställning, att de mycket väl kunna behöva en liten slant som hjälp till sitt uppehälle. Och jag förstår, att herr Beck av intresse för saken och då han själv närmare än vi andra känner till, hur svårt denna arbetargrupp har det, velat väcka en motion som den förevarande. Däremot kan jag icke förstå, att några äldre riksdagsmän och ledamöter i kammaren, som försökt att sätta sig in i liknande problem och funderat över, hur det skulle te sig om man toge ut en särskild grupp av landets befolkning och ville ge dessa personer ett understöd vid viss ålder, kunna vara med om en sak som denna. Det är naturligtvis så som utskottets ärade ordförande här sagt, att om vi ge understöd åt ifrågavarande grupp, måste vi vara beredda att ge understöd även till andra, som äro jämställda med denna grupp. Motionären nämnde ju själv förresten, att dessa arbetare och med dem jämställda skulle behöva en extra hjälp. Ja, de »jämställda» komma säkerligen att begära samma hjälp. Då få vi bara ett nytt slags pensionsförsäkring, och det hela kommer icke att bli billigare än om man sänkte pensionsåldern till 60 år — en sak som jag gärna skulle ha gått med på för den händelse jag icke suttit med i pensionsförsäkringskommittén ett par tre år och fått veta, vilka summor, som i så fall skulle behövas. Jag tror, att vid närmare eftertanke skall litet var förstå, att man icke kan skjuta fram en viss grupp på detta sätt. Det går helt enkelt icke. Vi måste räkna med folket som en helhet, ifall vi vilja försöka bereda några förmåner åt de äldre arbetarna och dem som icke ha möjlighet att klara sig på vad de kunna spara ihop själva.

Den siste ärade talaren sade, att nu, då litet var dessbättre fått insikt om jordbrukets betydelse, borde man söka se till, att man hjälper jordbrukets folk och dess arbetare. Ja, det är riktigt. Och det är väl, att man fått en annan inställning till jordbruket. Men jag håller fortfarande på, att rätta sättet är att söka laga så, att *näringsen såsom sådan* kan ge möjlighet åt både brukaren och arbetaren att få en dräglig försörjning, så länge de orka arbeta. Att gå in för särskilda åtgärder och säga: här är en näring, som vi vilja stödja till ett visst mått, men icke så att arbetarna skola få en betalning, som de kunna leva på under den tid, då de ännu kunna arbeta, är att tillämpa en felaktig metod och att slå in på en farlig väg.

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Elmroth: Herr talman! När jag fick se herr Becks motion, tänkte jag omedelbart, att vi där hade fått fram något nytt, som särskilt tog sikte på att hjälpa den grupp av arbetare i vårt land, som jag i viss utsträckning företräder. Men när jag i detalj satte mig in i motionen, återfann jag ungefär detsamma som motionären förliden riksdag föreslog, nämligen att man skulle ur sitt sammanhang bryta ut en liten detalj och på visst sätt vilja tillämpa, om jag så får uttrycka mig, någon sorts statlig filantropi gentemot ifrågakvarande befolkningsgrupp.

Det var emellertid egentligen en fråga av herr Strindlund, som uppkallade mig till ett genmäle. Då herr Strindlund frågar, om det förekommit, att lantarbetare pressat ned lönerna till sina arbetare på grund av utgående pension m. m., kan jag svara ett obetingat ja. En dylik lönedepressning förekommer förresten icke bara, när det gäller pension, utan det händer i mycket stor utsträckning också, att lönen sättes ned om vederbörande t. ex. får livränta, som utgår på grund av skada genom olycksfall i arbete. Det förekommer mycket ofta, att man rent av — jag tvekar inte att använda det hårda ordet — profiterar på den omständigheten, att en arbetare, som blivit skadad i arbetet och av myndigheterna tillerkänts en viss livränta på grund av nedsatt arbetsförmåga, genom att låta honom i fortsättningen mot förminskad avlöning ändå utföra sitt vanliga arbete vid tiden före olycksfallet.

När herr Mattsson frågar, varför icke utskottsmajoriteten vill vara med om bara en utredning, kan ju en sådan fråga verka i mycket hög grad bestickande. Det kan kanske tyckas, som om utskottsmajoriteten med sin inställning icke skulle vara besjälad av önskan att i praktisk tillämpning levandegöra de synpunkter och principer, som tagit sig uttryck i motionen. Det förhåller sig emellertid alldeles icke på det sättet. Orsaken till utskottets ståndpunkt är den som av flera talare här berörts, nämligen att man ansett det omöjligt att komma fram på den föreslagna vägen.

Emellertid skulle det vara mycket tillfredsställande, om detta intresse för lantarbetarna, som såväl motionären som en del andra talare i dag lagt i dagen, kommer att bestå framdeles, då vi gå att skriva avtal för våra lantarbetare. När det gäller den saken, är man i allmänhet icke inställd på samma sätt utan ser frågan från en helt annan synpunkt. Har man som jag en mångårig erfarenhet i det avseendet och vet, hur man från arbetsgivarhåll in i minsta detalj motsätter sig varje liten förbättring i avtalshänseende — och att söka få fram rimliga avtal är dock enligt mitt förmenande det väsentliga i arbetet på att förbättra lantarbetarnas ställning — ja, då må det ursäktas, herr talman, om man ställer sig litet skeptisk gentemot det tal, som förts här av motionären och av en del andra kammarledamöter.

Jag kan sluta med att säga, att denna fråga icke är en social fråga, som kan ses för sig, utan den sammanhänger med spörsmålet om de ekonomiska förhållanden, under vilka lantarbetarkåren arbetar. Vill man på det håll, där man nu talar för reservationen, vara med om att göra tillvaron litet ljusare och bättre för våra lantarbetare, komma vi säkerligen att mötas. Men på den väg, som här är föreslagen, är det omöjligt att komma fram.

Herr Andersson i Södergård: Herr talman! Jag ber att till den siste ärade talaren få rikta ett par ord med anledning av vad han sade angående nya avtal för lantarbetarnas del. Jag är icke lantarbetare och talar icke å deras vägnar, men jag vill framhålla, att när den dag kommer, då lantarbe-

Ang. understöd åt äldre lantarbetare. (Forts.)

tarna gå in för att hjälpa till att förbättra lönsamheten för jordbruksnäringen, den näring de ha sin utkomst av, så att det blir möjligt för jordbrukarna att betala lantarbetarna en avlöning likvärdig med andras, då ökas möjligheterna för lantarbetarna att erhålla högre löner. Men näringen är icke lönande. Däri ligger nog orsaken till att lönerna äro så låga som de äro.

Herr Elmroth: Herr talman! Herr Andersson i Södergård talar om att lantarbetarna skola vara med och göra jordbruksnäringen lönande. Ja, det talet känna vi till från våra avtalsunderhandlingar sedan många år tillbaka. Men, herr Andersson, det var litet oförsiktigt att komma med den saken. Hur är det, ha icke lantarbetarna genom sina representanter i riksdagen på olika sätt varit med och försökt göra näringen lönande? Jag kan icke underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på att, sedan så skett, man i mycket stor utsträckning ute bland lantarbetsgivarna visserligen hållit avtalen i helgd men på många sätt försökt kringgå långt tidigare såsom självklara ansedda saker enligt avtalen och därigenom velat ytterligare beskära möjligheterna för de hårt trängda lantarbetarna.

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att ge en replik till herr Strindlund. Om jag förstod honom riktigt, ansåg han för sitt vidkommande, att det kunde gå an att använda margarinaccismedlen för det ändamål, varom nu är fråga. För min del hade jag icke alls tänkt mig möjligheten av att man skulle kunna använda dessa prisutjämningsmedel för jordbruksprodukter till lönefyllnad åt en arbetargrupp. Men skulle man gå in för att acceptera herr Strindlunds uttalande på den punkten, skulle man mycket väl kunna säga, att det vore lika motiverat, att man utökade sin välvilja till att omfatta även skogsarbetarkåren och alltså använde dessa medel till understöd även åt skogsarbetarna. Om man emellertid skulle gå till väga på det sättet, är det alldeles tydligt, att medlen icke på långt när skulle räcka till för fyllande av det ändamål, vartill de äro avsedda. — Det var endast detta jag ville säga.

Herr Beck: Herr talman! Jag skulle bara vilja rikta ett tack till herr Paulsen för det yttrande han hade. Han nämnde, att lantarbetarna voro de som hade det sämst ställt här i landet. Ja, det är en sak, som vi alla veta. Och det är icke endast nu som de ha det dåligt ställt. Så har det varit hela tiden alltifrån det de börjat arbeta. Den slutsatsen kan man draga, om man reser omkring ute i landet och ser i samhällena, hur egnahemmen vuxit upp. Jag vill icke missunna någon det han kunnat kämpa sig fram till, men jag vill också unna kamraterna inom jordbruket att få möjlighet att kommit dit andra grupper nått.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag ber att i anledning av herr Ericssons i Sörsjön anförande få säga, att mig veterligen får margarinaccismedel icke användas till s. k. prisutjämnning. Det är icke meningen, så vitt jag förstår motionen, att taga av prisutjämningsmedlen till förbättrande av lantarbetarnas ställning. Margarinaccisen skall enligt gällande bestämmelser användas dels till stödjande av smörexporten, dels för sociala ändamål. Det var sålunda en felaktig tolkning av förslaget, som herr Ericsson i Sörsjön gav, vilket jag ansett mig böra påpeka.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande fiskets skyddande mot förorening av vattnet i vattendragen; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 11.

Ang. understöd åt fiskare.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner angående ändring i villkoren för erhållande av statsbidrag till understöd åt fiskare.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) motionen II: 226 av herr *Karlsson* i *Munkedal m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t om sådant tillägg till kungörelsen nr 281/1934, att länsstyrelse måtte kunna ålägga kommun, då länsstyrelse ansåge skäl därtill föreligga, att anvisa medel till understöd åt fiskare enligt nämnda kungörelse; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 261 av herrar *John A. Gustavson* och *Sköldén* samt II: 467 av herr *Andersson* i *Grimbo*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i villkoren för understöd åt fiskare, att vederbörande kommuns bidrag finge utgöra högst 10 procent av det sökta anslagsbeloppet.

Utskottet hemställde,

- 1) att motionen II: 226 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt
- 2) att motionerna I: 261 och II: 467 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats reservation av herr *Karlsson* i *Munkedal*, som yrkat bifall till motionen II: 226.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Mårtensson: Herr talman! Vi ha här väckt en motion, vari vi yrkat på ett visst tillägg till Kungl. Maj:ts kungörelse nr 281/1934. Jag skall med några ord be att få motivera det yrkande som framställes i denna motion.

När riksdagen förra året på förslag av Kungl. Maj:t anvisade ett reservationsanslag på 750,000 kronor för beredande av understöd åt fiskare, mottogs detta beslut med allmän tillfredsställelse av denna kår. Fiskarena uppskattade till fullo den förståelse, som statsmakterna visade dem i det svåra läge, vari de befunno sig vid detta tillfälle och även befinna sig nu. Men det har tyvärr visat sig, att det finns en del kommuner, som inte visat samma förståelse, när det gällt den praktiska handläggningen av denna hjälpverksamhet. Jag säger, att det finns en del kommuner, ty det stora flertalet av kommunerna ha gjort sitt bästa för att bringa hjälp åt den behövande fiskarbefolkningen.

I den kungl. kungörelse, som innefattar grunderna för denna understödsverksamhet, heter det i § 4: »Kungl. Maj:t äger såsom villkor för statsanslags tillgodonjutande föreskriva, att kommun skall med egna medel bidra till understödsverksamheten med visst efter kommunens ekonomiska ställning avpassat belopp, högst motsvarande 25 procent av det belopp, som i understöd enligt denna kungörelse utlämnats åt fiskare inom kommunen. Då särskilda skäl därtill föranleda, må kommun kunna befrias från bidragsskyldighet.»

Denna bestämmelse har tillämpats på sätt som framgår av utskottets utlå-

Ang. understöd åt fiskare. (Forts.)

tande på sidan 9, där det bland annat heter: »En kommun med kommunal utdebitering av 16 kronor 38 öre har nödgats bidraga med 20 procent, och i ett fall, där utdebiteringen var 20 kronor, fick kommunen bidraga med 5 procent. Endast en gång har Kungl. Maj:t helt befriat kommun från att själv lämna bidrag. Utdebiteringen i sistnämnda kommun utgjorde 30 kronor 20 öre.

Nu finns det en del kommuner med relativt låg utdebitering, där fiskarena endast utgöra en liten minoritet av befolkningen, som beslutat att bedriva denna understödsverksamhet endast under förutsättning att kommunen själv slipper att bidraga till hjälpen. Jag skall i detta sammanhang be att få nämna några ord om ett beslut, som fattats på ett kommunalfullmäktigesammanträde inom en av dessa kommuner. Där heter det bland annat: »Uppskjutna ärendet om understöd åt behövande fiskare behandlades ånyo och beslutades därvid, att där kommunalnämnden finner skäl föreligga ingå till myndigheterna med ansökan om bidrag under förutsättning, att sådant bidrag kan erhållas utan att kommunen behöver erlägga den härför stipulerade andelen.»

Utdebiteringen inom denna kommun uppgår till cirka 11 kronor per skattekrona. Man kan således inte säga, att denna kommun är så särdeles hårt skattebelastad.

För att belysa, att hjälpbehovet bland fiskarena inom denna kommun är ganska stort, skall jag göra några utdrag ur en ansökan, som en av fiskarena inlämnat till kommunalfullmäktige. Där heter det bland annat: »Mina förmögenhetsförhållanden och min försörjningsplikt framgå av följande redogörelse:

Tillgångar:

Fastigheten $\frac{1}{27}$ mantal	kr. 3,000:—
Inventarier, värda cirka	» 500:—
$\frac{1}{3}$ i en fiskebåt	» 3,000:—
Fiskredskap	» 400:—
Summa tillgångar	kr. 6,900:—

Skulder:

Egnahemslån, återstod cirka	kr. 2,800:—
$\frac{1}{3}$ i båtens skulder	» 4,000:—
Övriga skulder	» 500:—
Summa skulder	kr. 7,300:—

Det uppstår således en brist på 400 kronor.

Han säger vidare: »Mina inkomster år 1934 ha utgjort omkring 800 kronor på fisket. Dessutom ha vi haft en del inkomster in natura av min fastighet, varå födes en ko. Mina utgifter ha bestått av förräntning och amortering av skulderna, varjämte från inkomsten av fisket avgår utrustningskostnad med i runt tal 200 kronor. Min familj består av mig, min hustru och tre barn under 16 år, av vilka den äldste deltagit i 1934 års fiske med halv lott. Hans inkomst skulle alltså vara 400 kronor.»

Det framgår ganska tydligt av de uppgifter, som lämnats i denna ansökan, att behovet av hjälp bland fiskarbefolkningen inom den kommun, som jag här nämnt, är ganska stort. För att dessa fattiga människor icke skola behöva bli utan hjälp på grund av bristande förståelse från de kommunala myndigheternas sida föreslås i motionen anhållan om sådant tillägg i nu gällande kungl. kungörelse, att länsstyrelse må kunna ålägga kommun, då länsstyrelsen anser skäl därtill föreligga, att anvisa medel till understöd åt fiskare

Ang. understöd åt fiskare. (Forts.)
enligt i kungörelsen angivna grunder. Utskottet säger härom bland annat följande: »I motionen II: 226 förordade bestämmelse att länsstyrelse, då den ansåge skäl därtill föreligga, skulle kunna ålägga kommun att anvisa medel åt fiskare enligt förevarande kungörelse, skulle innebära ett sådant ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, som utskottet — särskilt med hänsyn till den ringa erfarenhet, som av denna understödsverksamhet hittills föreligger — icke kan finna lämpligt. Utskottet kan alltså icke biträda motionen men förutsätter, att länsstyrelserna med intresse följa hithörande frågors behandling inom olika kommuner.»

Det är otvivelaktigt riktigt, som utskottet här framhåller, att ett bifall till motionen skulle välla ett visst intrång på den kommunala självbestämmanderätten, men när det finns kommunala myndigheter, som visat så liten social förståelse, så litet intresse för nödlidande människor, har man rätt att tvivla på att den kommunala självbestämmanderätten inom dylika kommuner utövas på ett tillräckligt vidsynt sätt. Detta är enligt min mening icke fallet, och därför fruktar jag inte att, trots det intrång, som det eventuellt skulle innebära, om länsstyrelsen skulle kunna ålägga en kommun att igångsätta understödsverksamhet i enlighet med den kungl. kungörelsen, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Vi ha lagt på hjärtat, vad motionären framhöll, nämligen att i vissa fall svårigheter uppstått för fiskare att komma i åtnjutande av den hjälp, riksdagen beslutat, därför att de inte kunnat göra sig hörda inom sina respektive kommuner. Men att gå så långt att man säger, att man skall ålägga kommunerna, är väl i alla fall ett ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, som man inte gärna vill tillgripa. Då det nu gått så långt, att av detta anslag icke återstår mera än 150,000 kronor och 600,000 kronor äro förbrukade, finns det ingen anledning att gå in för någon ändring av den kungörelse, som utfärdats angående medlens beviljande.

Detta har varit anledningen till att utskottet icke kunnat tillstyrka motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Hönö: Herr talman! Bland de stödåtgärder, varom 1933 års fiskeriutredning lämnat förslag, är understöd till fiskare, som på grund av den rådande depressionen råkat i en sådan situation, att de äro i tvingande behov av ekonomiskt bistånd, av mera direkt och omedelbar art. När vi inom utredningen togo upp spörsmålet, voro vi inne på olika vägar, ty det var många svårigheter man hade att räkna med. En av dem var, huruvida kommunerna skulle bidra eller icke, alltså en helt statlig eller en statsunderstödd verksamhet. Att vi fiskare och de kommuner, som nu få erlægga en viss procent av understödet, skulle varit mest belåtna, om understödsverksamheten hade kunnat läggas rent statligt, är lätt att förstå, men huruvida Kungl. Maj:t och riksdagen hade gått med härpå, om vi i fiskeriutredningen hade framlämnat förslag om helt statlig understödsverksamhet, kunde man betvivla. Försiktigheten bjöd, att man om möjligt räknade med allt motstånd, som kunde uppstå. Detta kunde bli av sådan art, att förslaget icke kunde genomföras, vilket skulle få till följd att fiskare icke kunde få hjälp på detta sätt. För min del ansåg jag behovet för fiskare att få hjälp vara så stort, att trots att jag önskade en helt statlig understödsverksamhet eller att i varje fall kommunernas bidrag skulle begränsas till tio eller femton procent, det för att få förslaget bifallet vore säkrare att gå med på detsamma såsom det nu är, nämligen att kommunerna i vissa fall få bidra med 25 procent.

Av utskottets utlåtande finner man, att Kungl. Maj:t har tillstyrkt fram-

Ang. understöd åt fiskare. (Forts.)

ställningar om understöd på det sättet, att en kommun med kommunal utdebitering av 16 kronor 38 öre har bidragit med 20 procent, att i ett annat fall, där utdebiteringen var 20 kronor, kommunen fick bidraga med 5 procent samt att en tredje kommun helt befriats från att lämna bidrag. Utdebiteringen i sistnämnda kommun utgjorde 30 kronor 20 öre.

Man kan fråga sig, om inte Kungl. Maj:t skulle kunnat gå något längre och bestämt kommunernas bidrag lägre än vad som gjorts. I ett sådant fall som det förstnämnda, där utdebiteringen var 16 kronor 38 öre och kommunen fick bidraga med 20 procent, skulle det varit önskvärt, om denna kommun hade sluppit med 10 procent; ja, man kan ifrågasätta, om inte nämnda kommun bort helt befriats. Att den andra kommunen, som hade en utdebitering av 20 kronor, helt befriats från att lämna bidrag, hade enligt min mening varit rättvist.

Emellertid tror jag, att om Kungl. Maj:t ville lämna understöd åt fiskare på det sättet, att en kommun med en utdebitering av 15 kronor eller däröver helt befriades från att själv lämna bidrag, skulle svårigheten för fiskarbefolkningen att få kommunerna att begära understöd delvis minskas. Det finns kommuner, där fiskarbefolkningen varit i minoritet, som icke själva velat bidraga till understöd åt behövande fiskare och därför underlåtit att söka statsbidrag. Att sådan svårighet för fiskare skulle föreligga att förmå kommun att själv bidraga, räknade vi även med i fiskeritutredningen, men liksom utskottet funno vi det möta vissa svårigheter att träffa en anordning, som helt skulle utesluta dylika konsekvenser.

Herr talman! Jag har icke något yrkande. Jag vill endast vädja till herr statsrådet, att största hänsyn måtte tagas till de skattetyngda kommunerna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande tillåter jag mig framföra några synpunkter på denna sak.

Jag tror, att var och en förstår, att det skulle vara mycket svårt för staten att utan bistånd från kommunernas sida omhänderha denna understödsverksamhet. Det skulle medföra en mycket långt gående prövningsanordning från statens sida, om staten själv skulle ute i kommunerna pröva det verkliga behovet. Det är därför enligt mitt sätt att se nödvändigt, att kommunerna inkopplas i denna understödsverksamhet och på ett sådant sätt, att kommunerna ha intresse av att göra prövningen omsorgsfull. Man skall emellertid icke blunda för, att även kommunerna ha ganska betydande svårigheter beträffande denna verksamhet. Många fiskare anse, att skall den personen ha understöd, skall även jag ha det, och det är inte så roligt för folk att säga: du får, men du får inte. Det går icke an att släppa tyglarna lösa, ty det ligger i sakens natur, att kommunerna äro benägna att göra folk till viljes så långt som möjligt. Det är därför, som man icke bör utan starka skäl giva kommunerna rätt att lämna understöd utan eget bidrag.

När den siste ärade talaren säger, att om en kommun har över 15 kronor i utdebitering borde kommunen vara fri från att bidraga, har den ärade talaren icke på något sätt gjort klart för sig, att en utdebitering av 15 kronor kan ha mycket litet att säga till om ifråga om kommunens möjlighet att bidraga. Det nämnes i utskottets yttrande en kommun med en utdebitering av mer än 16 kronor, som fick vara med om att bidraga med 20 procent. Jag kan inte garantera men jag skulle tro, att det gäller Mjällby kommun i Blekinge, en kommun med, såvitt jag vet, 5,000 invånare, men där kommunens andel i alla fall blir under 1,000 kronor. Vi förstå, att ett belopp av 1,000 kronor kan inte vara särskilt betungande för en så stor kommun. Om jag inte missminner mig gällde ett annat fall med ungefär samma skattetunga Ronneby landskommun. Be-

Ang. understöd åt fiskare. (Forts.)
 träffande denna gick Kungl. Maj:t in för att kommunen skulle bidra med 25 procent, ty Ronneby landskommun har nära 10,000 invånare och det anslag, som söks till fiskarena, var till sin storlek ganska obetydligt. Man får således inte ta hänsyn till enbart skattetungan utan också till kommunens storlek och det belopp, som kommunen får satsa. Det måste nämligen vara någon press på kommunerna, ty om kommunerna få en känsla av, att det är staten, som betalar, kan denna understödsverksamhet urarta på ett sätt, som ingen vill vara med om. Därför menar jag, att vi måste fullfölja samma metod som Kungl. Maj:t har gjort, så att om det är stora kommuner med relativt små understödsbelopp, kommunerna skola bidra med större belopp även om skattesatsen är stor, under det att i små kommuner med många understödsbehövande kommunens bidrag skall vara litet även om skatten är något mindre.

Det är således mer än en synpunkt, som kan läggas på denna sak, och jag vill understryka ännu en gång, att det är bäst att man går fram med varsamhet på detta område och hjälper så långt det är möjligt men samtidigt inte blundar för de nackdelar, som kunna följa med en sådan klar understödsverksamhet, som ett dylikt utbetalande av pengar utan någon motprestation från vederbörandes sida utgör.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande mom. 1, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 226; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i mom. 2 gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Årås regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlagskapital åt Svenska spannmålsföreningen u. p. a.; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till utredning angående jordbrukets skuldsättning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. utskänkning av rusdrycker å distriktslantbruksmötet på Axvall.

Härpå upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av väckta motioner angående rätt till utskänkning av rusdrycker å första allmänna svenska distriktslantbruksmötet på Axvall 1935.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 158 i första kammaren av herr *J. Fritiof Gustafson m. fl.* och nr 313 i andra kammaren av herr *Andersson* i Grimbo *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i enlighet med i motionerna lämnad framställning måtte antingen besluta ett uttalande till Kungl. Maj:t av innebörd, att riksdagen för sin del ansåge Kungl. Maj:t oförhindrad att — enär i uti motionerna berörda fall ansökan ej kunnat i rätt tid ingivas — medgiva att en senare inkommen ansökan upptoges till prövning och beslut, eller, om en sådan utväg ej ansåges framkomlig eller lämplig, besluta sådan ändring av 18 § av rusdrycksförsäljningsförordningen, som i motio-

Ang. utskänkning av rusdrycker å distriktslantbruksmötet på Axvall.

(Forts.)

nerna förslagsvis formulerats, samt att vederbörande utskott måtte föranstalta om den noggrannare utformning av lagtexten, som efter prövning ansåges erforderlig.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Jönsson, P. Bernhard Nilsson, Lithander, Olsson* i Närlinge, *Anderson* i Norrköping, *C. Bengtsson, Löfvander* och *Nilsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av förevarande motioner för sin del antaga i reservationen intaget förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lithander: Herr talman! Det första allmänna svenska jordbruksmötets bestyrelse har inte beaktat en paragraf, som föreskriver, att ansökan om rättighet till utskänkning skall inom viss — synnerligen rymlig — tid vara inlämnad. Denna bestämmelse avser nu egentligen helt andra företag än lantbruksmöten. Jag finner det vara förklarligt, att i detta fall styrelsen icke beaktat denna föreskrift. Här gäller det ju emellertid inte alls någon nykterhetsfråga, utan att se till, att detta lantbruksmöte skulle få det så ordnat, som man överallt i liknande fall ansett vara lämpligt. Man har övervägt, hur det skulle kunna gå till. Det har då visat sig, att det finns ingen annan väg än att litet tidigare än eljest skulle ha skett foga en ny paragraf till den gällande förordningen. Den bestämmelse vi ha begärt överensstämmer nämligen med det förslag, vartill den nya utredningen har kommit och ansett önskvärt. Då ha vi, som nu utgöra minoriteten i bevillningsutskottet, ansett, att man bör göra detta, då man därigenom kan främja ett allmännyttigt ändamål utan att därmed göra någon skada. Det gäller endast att göra det hela litet anpassligt till förhållandena, vilket man skulle kunna åstadkomma genom att tillmötesgå reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Med hänvisning till den motivering, som återfinnes i utskottets betänkande, och då första kammaren för sin del redan avgjort saken, hemställer jag kort och gott om bifall till utskottets hemställan. Det måste ju bli i detta fall liksom i alla andra fall, där man glömt sig, så, att man får finna sig i det läge, som därigenom skapats.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

*Ang. för-
mögenhets-
skatt å konst-
samlingar
m. m.*

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckt motion om införande av förmögenhetsskatt å konst- och bok- samt därmed jämförliga samlingar; och yttrade därvid:

Herr Heiding: Herr talman! Vid årets riksdag ha en del skattemotioner förts fram, däri olika förslag väckts, varmed man avsett att få fram en del nya skatteobjekt. Dessa motioner ligga för närvarande under behandling i bevillningsutskottet, och efter vad jag kan förstå tyckes det luta ditåt, att man möjligen kommer att begära en utredning om dessa motionsvis framställda förslag. Då nya skatteobjekt kunna behövas inom de närmaste åren för erhållande av ökade inkomster, tog jag mig, då nämnda fråga förelåg till behandling å bevillningsutskottets andra avdelning, friheten att framhålla det önskvärda i, att även nu förevarande motion kunde upptagas till behandling och komma med i den på grund av de nämnda andra motionerna ifrågasatta utredningen.

Det är ju klart, att det kan vara delade meningar om, huruvida man skall införa den skatt, som här åsyftas i motionen. För min del anser jag, att alla skäl tala för, att man bör taga upp även denna fråga till beaktande. Nu har utskottet, som välvilligt uttalat sig om motionens syfte, emellertid ansett, att man borde upptaga frågan fristående och icke sammankoppla den med dessa andra motioner. Det kan i alla fall inte leda till något resultat, åtminstone under de närmaste åren.

Jag har inte tänkt, som frågan nu ligger till, att framställa något yrkande. Men jag har med detta velat säga, att jag anser, att man borde i den utredning, som kanske kommer att begäras på grund av de övriga motionerna, även upptaga denna fråga till beaktande, så att man får se, om det finnes något att göra på grund av det uppslag, som här givits. Det är i allt fall rätt stora summor, det kan röra sig om, och jag är förvissad, att det på många håll anses behöfligt, att man vidtar åtgärder i ifrågakvarande avseende.

Jag har således, herr talman, intet yrkande.

Herr Wallén: Herr talman! Herr Nybloms och min motion har ju behandlats mycket välvilligt av utskottet. Utskottet har inte velat vara med om bifall till motionen utan har ansett, att saken bör tagas upp i annat sammanhang. Med anledning därav vill jag inte göra något yrkande. Jag har emellertid den bestämda förhoppningen, att vid den allmänna utredning, som kommer att göras i syfte att åstadkomma en mera rättvis fördelning av skattebördan, så att den lägges på de bärkraftiga i stället för på andra mindre bärkraftiga skatteobjekt, man skall taga upp problemet i dess helhet och då även dessa detaljer. Emellertid vill jag säga, att så länge som jordbrukarna skola betala förmögenhetsskatt t. o. m. för sina hästar och vagnar och redskap, kommer det för dem att kännas ganska egendomligt, när de se värdeföremål, som äro försäkrade för ända upp till en halv miljon kronor, som fallet var för något litet sedan här i Stockholm, undandragas varje förmögenhetsskatt. Det är ju allmänt bekant, att det finnes inte bara lojala konstsammlare utan även sådana, som i ganska stor utsträckning köpa utländska konstalster och sedan sälja dem här och ändå klara sig från någon som helst skatt. De sälja dem efter 5 år och ha inte då den minsta utgift i form av skatt på den vinst, de göra. Sådant bör förekommas. Jag tror, att vi alla kunna vara överens om, att skatt i sådant fall bör utgå. Emellertid säger utskottet, att det är svårt att bedöma värdet, och att det skulle bli för mycket arbete därmed. Det är riktigt, herr talman, att det i vissa fall är svårt att bedöma en samlings värde.

Ang. förmögenhetsskatt å konstsamlingar m. m. (Forts.)

Jag tror dock, att taxeringsmyndigheterna i allmänhet ha så mycket sunt förnuft, att de, med ledning av brandförsäkringsvärden och stöldförsäkringsvärden och med anlitande av sakkunskap i övrigt ha möjlighet till bedömning i detta avseende liksom i så många andra. Jag medger gärna, att de konstverk, som köpas inom landet, kunde man låta bli att beskatta. Man skall naturligtvis inte motverka inköp av sådana konstverk, som tillverkas inom landet och som ge arbete och bröd åt konstutövare. Men vi ha Tysklands exempel att följa, där man gått en väg, som borde vara framkomlig även för oss.

Jag skall med dessa korta påpekanden, samtidigt som jag uttalar min tacksamhet till utskottet för dess uttalande i motionens syfte, sluta utan att göra något direkt yrkande. Men jag vill uttala den bestämda förhoppningen, att det skall bli rättvisa även i detta avseende i samband med en ny skattelagstiftning.

Med herr Wallén förenade sig herr *Nyblom*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § 2 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 17.

Härpå föredrogs momentvis bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tullar eller tilläggstullar m. m.

Mom. 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6, angående avskaffande av vissa tullar m. m.

I en inom andra kammaren av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå väckt motion, nr 427, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen begära utredning och förslag om avskaffande av alla tullar, acciser och tvångsregleringar, som fördyrade arbetarnas och småböndernas behovsartiklar.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan denna hemställan föredragits, anförde:

Herr Brädefors: Herr talman! Vi ha från kommunistiska partiets representation föreslagit i vår motion i denna fråga, att riksdagen i skrivelse till regeringen begär utredning och förslag om avskaffande av alla tullar, acciser och tvångsregleringar, som fördyra arbetarnas och småböndernas behovsartiklar. Vi ha gjort det därför, att vi i årets statsverksproposition se, hur man beräknat statsbudgeten för året. När vi där se, att över två tredjedelar av skattebudgeten utgöres av indirekta skatter, förstå vi, att största delen av skattebudgeten faller på småfolkets axlar. Vi ha i vår motion hänvisat till den motion vi väckte vid fjolårets riksdag, och även utskottet har i sitt utlä-

Ang. avskaffande av vissa tullar m. m.

Ang. avskaffande av vissa tullar m. m. (Forts.)
tande hänvisat till densamma. Vi krävde, som utskottet säger, som det första en del »närmaste önskemål»:

»1. Omedelbart avskrivande av alla små- och medelbönders, alls småarrendatorers, alla egnahemsägares obetalda skatter.

2. Fullständig skattebefrielse för småbrukare och småarrendatorer. Skattelindring för mellanbönderna.

3. Förbud mot alla exekutiva auktioner och utmätningar för ränte- och hypoteksskulder för småbönder, egnahemsägare och hypoteksanstalter.

4. Avskaffandet av alla tullar, som fördyra de arbetande böndernas nödvändighetsartiklar.

5. Avskaffandet av inmalningstvång och mjölkskatt samt alla liknande bestämmelser, som fördyra livsmedlen.

6. Omedelbart understöd i form av kontanthjälp åt småbönder, som vid sidan av sitt jordbruk tvingats att arbeta hos bolag och andra företag för att bärga sig men nu äro arbetslösa.

7. Upprättandet av en statsfond för medel åt småbönder och fattiga arrendatorer till utsäde, kreatursfoder, konstgödsel, redskap o. s. v., utan återbetalningsskyldighet.

8. Statlig ålders-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkring för alla småbönder och arrendatorer.

9. Arrendeavgifternas strykande för småarrendatorer och torpare. Besittanderätt utan ersättning garanteras.»

Vi ha alltså framställt dessa punkter under hänvisning till fjolårets motion. Nu säger man från utskottets sida — och utskottet är inom parentes sagt enhälligt för avslag på vår motion — att nästa steg i utvecklingen skulle, som man läser i fjolårets motion, vara konfiskering av storböndernas, godsägarnas, bolagens och kyrkans skogar och jord. Detta skulle vara ett hinder för att gå med på det förslag vi framlagt, vilket icke innebär en sådan radikal omändring av hela samhällssystemet som utskottet talar om. Vad vi föreslagit är sådant, som mycket väl skulle inom det nuvarande samhället kunna genomföras, om det funnes vilja därtill. Socialdemokraterna ha tidigare, åtminstone i valrörelsen och på folkmöten ute i landet, pläderat för en sådan uppfattning och en sådan lösning för småbrukares och fattiga jordbrukares försörjningsfråga, att staten skulle inträda för att bringa dem någon hjälp. Men socialdemokrater finnas även i detta utskott. De ha förenat sig med de borgerliga partiernas representanter och säga nu, att de inte vilja vara med om sådana åtgärder, inte ens om att utreda dessa frågor. Det är litet märkvärdigt, när man vet, hur i ett annat fall socialdemokraterna låta verkställa utredning, nämligen när det gäller utredningen om lagar och förordningar, som avse att binda arbetarklassen i dess kamp mot arbetsgivaredömet och kapitalismen som sådan. Då är man på socialdemokratiskt håll mycket ivrig att gå in för att utreda frågor om nya klasslagar, men när man begär en sådan utredning, som skulle kunna hjälpa i någon mån småbönder och fattiga jordbrukare, då vill man inte vara med. Man säger från utskottets sida, att om de närmaste önskemålen bleve uppfyllda, det skulle leda till en hastig omändring, ett raserande av samhällsordningen. Detta skulle vara ett hinder för att gå med på en utredning om dessa dagskrav, som här föreslagits. Naturligtvis skulle den nuvarande politiken, det medger jag, ändras, om man ginge in för sådana dagskrav, som vi framställt. Då skulle naturligtvis den nuvarande politiken på det sättet åtminstone ändras, att i någon mån eller i vissa fall storbönders, storgodsägares och andra penningmatadorers intressen finge mindre omfång. Socialdemokraterna, som i utskottet yrka avslag på vår motion, hålla sig väl fortfarande för småfolkets och småböndernas representanter, och jag tycker för övrigt, att när här från

Ang. avskaffande av vissa tullar m. m. (Forts.)

bondeförbundets sida i dag förklarats, att man t. o. m. ömmar för lantarbetarnas intressen, bondeförbundets representanter i utskottet åtminstone väl också bort ömma för de fattiga jordbrukarnas intressen i detta fall och försökt genom en utredning få fram, vad som därvid kan göras.

Vi ha tidigare mera utförligt motiverat detta vårt yrkande, nämligen redan i fjolårets debatt om saken, och därför behöver man inte nu komma med någon utförlig motivering i frågan. Det är nog att hänvisa till, att man ute i landet bland småbrukarna höjer kravet på dessa åtgärder, som vi föreslagit i vår motion, allt tydligare och tydligare. Till statsmakterna riktar man kravet, att de skola träda hjälpsamt emellan. Och jag vill beträffande punkten om spannmålsregleringens upphävande säga, att man har även från de borgerliga partiernas talesmän i riksdagen också i år fått höra, att den inte varit så lycklig för fattiga bönder, denna spannmålsreglering, som tidigare gjorts gällande från borgerligt och även från socialdemokratiskt håll. Jag hänvisar bara till det uttalande, som den norrländske andrakammarledamoten herr Olofsson i Digernäs gjorde här i remissdebatten, där han fullständigt fränkande denna spannmålsreglering något som helst värde som hjälpåtgärd för småbönderna. Han borde väl åtminstone vara sakkunnig, då det gäller att yttra sig om sådana saker, därför att han är bonde själv. Man kan inte heller beskylla honom för, att han blivit besmittad av bolsjevismens baciller. Jag vet, att herr Olofsson i Digernäs inte är den ende i kammaren, som inser, att dessa åtgärder, som vidtagits under de senaste åren, spannmålsreglering, mjölkreglering och dylika, inte äro till nytta för småbönderna. Men det är andra intressen, som göra, att en del av dessa riksdagsmän rygga tillbaka för att gå fram så öppet, som herr Olofsson i Digernäs gjorde i remissdebatten. Jag vet också, att den uppfattningen delas av stora delar av landets fattiga jordbrukarbefolkning, nämligen att dessa åtgärder inte äro annat än till skada för fattiga småbönder och arbetare i allmänhet. När vi yrkat utredning om dessa frågor, ha vi därmed inte sagt att denna utredning, om den kommer till stånd, skulle vara av den beskaffenheten, att vi på grundval av densamma skulle kunna genomföra en socialistisk jordbrukspolitik. Det ha vi inte sagt. Vi ha endast ställt denna fråga. När vi tidigare framställt direkt förslag om åtgärder, har man sagt, att man inte kan fatta ett sådant beslut utan utredning. Nu ha vi ställt dem, som tidigare krupit bakom utredningskravet, inför detta, att vi inte ha något emot en utredning utan vilja försöka komma fram även på den vägen. Jag vill säga, som min partikamrat, herr Hagberg, sade i en annan debatt: för de lata svinen är marken alltid frusen. — Så verkar det i denna fråga, när utskottet yrkat avslag på sådana grunder som det anförts.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till vår motion.

Herr Lövgren: Herr talman! Herrar Hagberg i Luleå och Brädefors ha beställt en revolution av riksdagen, men det må förlåtas bevillningsutskottet, om det icke kunnat effektuera beställningen. Jag frestas nästan att framställa den frågan till herrarna, varför de begränsat sig på det sättet, varför de inte beställt det tusenåriga riket på en gång. Det lär väl näppeligen ha legat på riksdagens bord någon motion, som varit så främmande för fakta och verklighet som den här föreliggande. Jag förstår ej heller, hur herrar Hagberg och Brädefors sakligt kunnat komma fram med dessa yrkanden, ty detta är ju att i den allra största utsträckning taga parti för kulakerna och mot den övriga befolkningen. Begär man ett omedelbart avskrivande av alla av småbönder och arrendatorer utbetalda skatter, så är det ett partitagande för kulakerna därför att i Ryssland — det land från vilket herrarna hämta sina åsikter — betraktar man varje människa, som har mera än en ko som en kulak, och en-

Ang. avskaffande av vissa tullar m. m. (Forts.)

ligt kamrat Hjulströms intervjuuttalande efter att ha varit nära två år där ute uttagas 220 liter mjölk om året och 56 eller kanske det var 54 kilogram kött per ko om året i skatt. Men här komma herrar Hagberg och Brädefors och säga, att här skall det inte vara några skatter och avgifter, utan småbönder och medelbönder skola ha det lika beviljat som jag läste om en gång i en travestering eller parodi på ett socialistiskt anförande i en svensk-finsk tidning. Detta anförande utmynnade i följande slutkläm — jag referar ur minnet, ty det är nog femton år sedan jag läste det: tag bort herrarna och sätt arbetarna på herrarnas ställe, så blir det så bra, att man kan ligga på rygg i sängen och röka femtipennicigarrer och spotta i taket och ha det bra alla dagar. Om vi kunna genomföra herrar Hagbergs och Brädefors' förslag, så få vi: »Omedelbart avskrivande av alla små- och medelbönders, alla småarrendatorers, alla egnahemsägares obetalda skatter. Fullständig skattebefrielse för småbrukare och småarrendatorer. Skattelindring för mellanbönderna. Förbud mot alla exekutiva auktioner och utmätningar för ränte- och hypoteksskulder för småbönder, egnahemsägare och hypoteksanstalter. Avskaffandet av alla tullar, som fördyra de arbetande böndernas nödvändighetsartiklar. Avskaffandet av inmalningstvång och mjölkskatt samt alla liknande bestämmelser, som fördyra livsmedlen. Omedelbart understöd i form av kontanthjälp åt småbönder, som vid sidan av sitt jordbruk tvingats att arbeta hos bolag och andra företag för att bärga sig men nu äro arbetslösa. Upprättandet av statsfond för medel åt småbönder och fattiga arrendatorer till utsäde, kreatursfoder, konstgödsel, redskap o. s. v., utan återbetalningsskyldighet. Statlig ålders-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkring för alla småbönder och arrendatorer. Arrendeavgifternas strykande för småarrendatorer och torpare. Besittanderätt utan ersättning garanteras.» Sedan skall man åstadkomma allt detta genom att nedsätta de högst betalda statliga tjänstemännens löner, indraga alla anslag till militärväsendet, kyrkan, polisen och kungahuset. Jag är ense om att man kan pruta på några av de utgifterna, men näppeligen tror jag, att beloppen skulle vara så rikliga, att man därmed kunde finansiera alla dessa önskemål, som framställt av herrar Hagberg och Brädefors. Och om jag jämför den framställningen med den rysansvärda verklighet, som heter Sovjetryssland, så får jag säga, att herrarna äro verkligen ganska djärva, när de frambara en sådan motion och plädera på sätt herr Brädefors gjort. Men jag skall inte uppehålla kammarens tid med att gå in på en närmare karakteristik av dessa yrkanden, utan jag har närmast lust att säga: Mina herrar, förlåt dem, ty de veta icke vad de motionera om.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag skall bara be att få ge en replik till herr Lövgren. Jag skulle vilja ge herr Lövgren den uppmaningen att vara litet försiktigare, när han skall spruta sitt hån över andra, därför att när herr Lövgren, som i samband med omnämnde Hjulström och Badlund på allvar kunnat skriva en artikel, som valsat runt i den socialdemokratiska pressen, enligt vilken ett tjugotal man i månader levat i ett rum på 4×2 kvadratmeter, söker skildra detta såsom ett normalillstånd i Sovjetryssland, är han inte rädd för att utmana löjet. Det finnes samma mod, när herr Lövgren söker argumentera mot motionen genom att säga, att vi i den beställa en revolution. Det ena är vad som *yrkas* i motionen, och det andra är vad som sägs i motiveringen, vilken omfattar ett helt komplex av frågor. När fjolårets motion skrevs, var det närmast i det avsnitt, som exempelvis herr Lövgren uppehöll sig vid, en allmän deklARATION om vad vi anse skulle vara till verklig hjälp för småbrukare i vårt land. Men själva yrkandet kunde icke omfatta alla dessa punkter, utan av praktiska och även formella skäl voro vi nödsakade att be-

Ang. avskaffande av vissa tullar m. m. (Forts.)

gränsa yrkandet till en sak, och yrkandet är begränsat på samma sätt även i årets motion. Den hemställan är, »att riksdagen i skrivelse till regeringen begär utredning och förslag om avskaffande av alla tullar, acciser och tvångsregleringar, som fördyrar arbetarnas och småböndernas behovsartiklar». Jag tycker, att man bör anteckna till protokollet, att om man begär utredning och förslag om avskaffande av sådana tullar och sådana indirekta skatter, som fördyra småfolkets behovsartiklar, så heter det, att man beställer en revolution i vårt gamla s. k. demokratiska Sverige. Det är en mycket hård dom, om herr Lövgren har rätt, över det system, som han säger sig försvara, men det är ändå värre, att det blir en lika hård dom över socialdemokratiens hela program därför att den ju ställer i förgrunden frågan att omändra beskattningen, så att de indirekta skatterna slopas och det i stället blir en progressiv beskattning, som lägger skatten på de stora inkomsttagarna och de stora förmögenheterna. Jag tycker, att det från herr Lövgrens sida och från utskottets vore bäst, att de sökte hålla isär frågorna och inte blandade ihop en allmän deklaration med det konkreta yrkande, som vi framställt, och det konkreta yrkandet gäller alltså den indirekta beskattning, som fördyrar småfolkets olika förnödenheter.

Herr Lövgren: Herr talman! Beträffande den intervju av Badlund och även den av Hjulström, som cirkulerat i pressen, vill jag bara säga det, att såvitt jag kan förstå, äro de uppgifter sanningsenliga, som lämnats där. Jag har haft tillfälle att läsa en korrespondens, som är förd mellan dessa män och deras familjer under en lång tid, innan de kommo ut ur Ryssland efter många vedervärdigheter. Vidare skall inte herr Hagberg läsa in i protokollet annat än det som står i intervjun. Det står där, att under tre dagar voro de inrymda tillsammans med tjugu andra personer i en cell, som hade en golvyta av åtta kvadratmeter eller kanske något därutöver. I övrigt skall jag inte gå in på det fallet, men när herr Hagberg så bestämt gör gällande, att det, som herrar Hjulström och Badlund sagt, icke är sanningsenligt, skall jag rekommendera både herr Hagberg och kammarens ledamöter i övrigt att om någon vecka eller kanske om några dagar läsa en liten skildring i bokform, som kommer och som handlar om de nitton eller tjugu månader de två männen vistades i Sovjetunionen. Där är ett material, som säkert håller för både herr Hagberg och herr Brädefors att tugga på.

Vad sedan beträffar det yrkande, som framstälts av motionärerna, så är det faktiskt omöjligt att taga det yrkandet på allvar. Man kan omöjligt taga det yrkandet på allvar, som här kommer och vill göra fullkomligt rent hus med hela det nuvarande skattesystemet, ty något mindre är det icke. Vidare blanda herrarna ihop begreppen, när de tala om skatterna. Man säger här kategoriskt, att man förkastar indirekta skatter. För min del skulle jag vilja säga, att om jag också inte är någon anhängare av indirekta skatter på livsmedel, så är jag dock anhängare av indirekta skatter på lyxartiklar. I nuvarande stund taga vi in en väldig massa till statskassan genom skatter på tobak, sprit, viner och maltdrycker. Jag förmodar, att inte en gång herrar Brädefors och Hagberg äro med om att slopa dessa indirekta skatter; i varje fall kan jag inte vara med om det utan tvärtom.

Det är faktiskt inte värt att kosta på några ord på den här föreliggande motionen, och jag skall inte heller taga tiden längre i anspråk, utan vidhåller mitt yrkande.

Herr Brädefors: Herr talman! Herr Lövgren slutade sitt sista anförande med att säga, att det var faktiskt inte värt att kosta på några ord i denna debatt, men jag tycker, att han redan kostat på mera än han egentligen skulle

Ang. avskaffande av vissa tullar m. m. (Forts.)

ha kostat på. Han passade på att rekommendera en snart utkommen bok om de två Sovjet-resenärerna. Det är ju gott och väl, att kammaren får veta, att han skall ge ut en bok, men vad har den boken med denna motion att göra? Även om dessa sagoberättare ha sagt hundraprocentiga sanningar, vad har det med denna motion att göra? Är det icke, herr Lövgren, ett fattigdomsbevis i avseende å argumenten, när man drar fram sådant? Sovjetunionen har icke någonting att göra med denna fråga, som vi väckt.

Sedan hade herr Lövgren ett uttalande om att i Sovjet anses varje bonde såsom kulak. Det är en liknande saga som den, för vilken han reklamerade boken, men även om det vore hundraprocentig sanning, vad har det med saken att göra? Är det inte ett fattigdomsbevis och ett bevis för att det fattas verkliga argument mot vår motion? Jag tror, att herr Lövgren varit så ivrigt sysselsatt med sina tankar om Hjulström och Badlund, att han icke hörde mitt första anförande. Vidare talade han om att vi hade beställt en revolution av riksdagen. Jag sade — och jag hoppas, att det skall synas i protokollet — att det förslag, vi framlagt, är visserligen icke av den art, att vi genom det skulle kunna genomföra en socialistisk jordbrukspolitik i landet, och den kan icke genomföras annat än genom en revolution. Det är alltså tydligt och klart, att vi icke alls haft någon tanke på att beställa någon revolution av riksdagen. Till och med herr Lövgren borde förstå det, även om han eljest icke är så djupsinnig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Ang. införselmonopol å kasein.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för Kungl. Maj:t att förordna om införselmonopol å kasein.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 244 i första kammaren av herr *David H. Pettersson m. fl.* och nr 473 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta att i förordningen angående bestämmelser om införselmonopol å mjölk och mejeriprodukter bemyndiga Kungl. Maj:t att införa ett tillägg, åsyftande att även kasein måtte hänföras till de varuslag, beträffande vilka Kungl. Maj:t skulle på angivet sätt äga att bestämma om införselmonopol.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet var fogad reservation av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson*, *P. Bernhard Nilsson*, friherre *Lagerfelt*, *Löfvander*, *Johansson* i Krogstorp, *Andersson* i Dunker och *Nilsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, besluta, att 1 § i förordningen den 10 februari 1933 med bestämmelser om införselmonopol å mjölk och mejeriprodukter skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, hava i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan, yttrade:

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Då jag är både motionär och reservant i denna fråga, skall jag be att få säga några ord. När riksdagen

Ang. införselmonopol å kasein. (Forts.)

år 1933 gav Kungl. Maj:t rätt att införa införselmonopol på mjölk- och mejeriprodukter, förelåg även frågan, om detta monopol skulle omfatta kasein. Kasein är som känt en produkt tillverkad av skummjolk. De år 1933 väckta motionerna avstyrktes av bevillningsutskottet, och utskottet anförde såsom skäl för avstyrkande i huvudsak följande, »att det av kasein beredda och inom landet tillverkade kaseinlimmet kommit till betydande användning inom olika industrigrenar, särskilt plywoodindustrin, vilken till väsentlig grad är en under svåra konkurrensförhållanden arbetande exportindustri. Av hän-syn till sistnämnda omständighet och då frågan icke torde kunna helt överblickas utan en närmare utredning» ansåg utskottet sig icke kunna tillstyrka motionerna.

Då man läser bevillningsutskottets betänkande, där utskottet i år avstyrker de nu föreliggande motionerna, kan man konstatera, att utskottets betänkande år 1933 tydligen var grundat på felaktiga informationer. I sitt utlåtande i år säger utskottet bl. a. följande: »Beträffande verkningarna av en importreglering i fråga om kasein skulle visserligen, såsom motionärerna anför, våra större plywoodfabriker icke beröras därav, enär de för sin tillverkning använda sig av ett lim, vid vars tillverkning kasein icke kommer till användning.» Därmed har ju utskottet självt erkänt, att dess skäl för avstyrkan år 1933 saknade fog. Vad har då utskottet för nya skäl att komma med i år? Jo, utskottet säger: »Avsevärda kvantiteter kasein åtgå för framställning av kallim till våra fabriker, som tillverka dörrar och andra trävaror för export. Ett fördyrande av denna för deras fabrikation viktiga förbrukningsartikel måste helt naturligt ingiva betänkligheter.» Hur är det nu med detta utskottets skäl? Jo, det är lika obefintligt som det år 1933 anförda huvudskälet. En importreglering av kasein skulle givetvis utnyttjas endast för att hålla kaseinpriset på en sådan nivå, att tillverkningen här i landet kan göras lönande, och det priset överstiger icke 1 krona per kilogram. Men ett pris, som håller sig inom denna gräns, har hittills visat sig icke öva något inflytande på den färdiga produkten kallimmets försäljningspris.

Under de sista fem åren har, såsom framgår av utskottsutlåtandet, importpriset på kasein varierat mellan 81 och 30 öre per kilogram. Ja, det har varit så lågt som 22 öre per kilogram, men dessa stora variationer ha icke under denna tid, vilket jag gjort mig underrättad om, medfört någon förändring i kallimmets pris. När inga förändringar ägt rum i kallimmets pris under dessa år, då kaseinpriset varierat så avsevärt, då finns det ju intet som helst skäl att antaga, att en importreglering av kasein skulle så fördyra kallimmet, att detta hade någon betydelse för den trävaruexport, som utskottet talar om. Jag tror därför, att det inte är någon överdrift att säga, att det av utskottet anförda skälet saknar varje bärande underlag.

Utskottet anför vidare angående betydelsen av en utvidgad kaseintillverkning här i landet: »Det torde kunna ifrågasättas, huruvida en ökad inhemsk kaseintillverkning kan bli av större betydelse för det svenska jordbruket. I varje fall skulle tillverkningen bli såväl överhuvud taget som i lokalt avseende av fömligen begränsad omfattning.» Jag kan hålla med utskottet därom att någon större betydelse för det svenska jordbruket kan man knappast vänta att kaseintillverkningen skall få. Detta om man ställer vårt lands kaseinbehov i förhållande till hela mjölkproduktionen. Men betydelsen är dock ingalunda så ringa, som utskottet vill göra gällande. Det gäller, om vi skola kunna för denna tillverkning använda 25 miljoner liter inom landet producerad vara, eller om vi skola importera 25 miljoner liter argentinsk mjölk i form av kasein.

Såsom vi i motionen ha framhållit ha ju under de senaste åren möjligheterna

Ang. införselmonopol å kasein. (Forts.)

att på främmande marknader finna avsättning för den svenska mejerihandlingens produkter blivit avsevärt försvarade. Vi känna ju alla till vilka omfattande åtgärder av olika slag som av statsmakterna måst vidtagas för att bereda avsättning för överskottet av mjölkprodukter. Det kan då inte vara utan betydelse, om man ökar det överskott på mjölk och mjölkprodukter, som vi redan ha här i landet, med en import av ytterligare 25 miljoner liter. Det måste ju i sin mån öka trycket på den förut överfulla marknaden.

När nu kaseintillverkningen är en ganska enkel sak och lätt kan ordnas på åtminstone de större mejerierna, bör den kunna få en ej oväsentlig betydelse för vår mejerihandling, förutsatt att priset kan hållas på en skälig nivå. När det icke heller kan visas, att det kaseinpris på uppemot 1 krona per kilogram, som gör kaseintillverkningen lönande, medför några nackdelar för andra näringar eller företag, kan jag för min del icke förstå, varför man inte skall kunna gå med på vad vi i motionen föreslagit. Jag vill därför, herr talman, med det anförda motivera, varför jag icke kan annat än yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets betänkande.

Herr Lövgren: Herr talman! Första kammaren har fattat beslut i denna fråga och därvid bifallit utskottets hemställan, och jag skall därför fatta mig ganska kort. Det förhåller sig så, som utskottet i sin motivering sagt, att plywoodfabrikerna använde sig av ett kallim, framställt av andra ingredienser än kasein. Om vi emellertid skulle fatta ett beslut i enlighet med motionerna, skulle vi faktiskt icke veta, vad vi gjorde, eller vilka konsekvenser ett dylikt beslut skulle kunna få, därför att vi icke ha klart för oss, vilka som äro förbrukare av denna artikel i dess fulla utsträckning. Vidare vill jag påpeka, att medelvärdet för importen av kasein, som år 1932 var 30 öre per kilogram, steg år 1933 till 46 öre och år 1934 till 69 öre, allt per kilogram. Nu sägs det, att tillverkningskostnaderna gå på 15 öre per kilogram. Å materialet, 33 liter skummjolk per 1 kilogram kasein, skulle således det nuvarande importpriset ge ett pris av $1\frac{3}{4}$ öre per liter mjölk. Under sådana förhållanden skulle kaseintillverkningen vara lönande redan nu utan någon särskild åtgärd från statens sida. Såvitt jag förstår, berodde de oerhört låga priserna under åren 1932 och 1933 på den omständigheten, att Amerikas Förenta Stater avstängt Argentina ifrån den marknad, som detta land tidigare haft för export av kasein. Jag vet icke, huru förhållandena sedan utvecklats mellan dessa länder, men efter allt att döma har utvecklingen gått i en för kaseintillverkningen fördelaktig riktning, eftersom importpriset år 1934 stod i 69 öre per kilogram.

Till sist skulle jag vilja säga, att detta, såvitt jag förstår, är väl ingen jordbruksfråga av den betydelsen, att man behöver väcka upp så stor strid och debatt om den i synnerhet som man icke vet, vilka svenska intressen som skadas genom att slå in på den väg, som motionärerna anvisat. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Herr Lövgren sade, att om man bifaller motionärernas förslag, vet man icke vad man gör. Motionärerna ha föreslagit, att det skulle överlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma om importreglering beträffande kasein, och jag tänker mig, att herr Lövgren väl litat så pass mycket på vad Kungl. Maj:t gör, att han icke behöver säga, att man icke vet vad man gör, ifall man överlämnar den saken åt Kungl. Maj:t.

Herr Lövgren sade också, att det nuvarande importpriset på kasein var så högt, att priset skulle bli $1\frac{3}{4}$ öre per liter skummjolk. Ja, det är riktigt. Kunde vi vara övertygade om att få behålla ett pris på kaseinet ungefär som det nuvarande, skulle några åtgärder icke vara behövliga. Vi ha emellertid

Ang. införselmonopol å kasein. (Forts.)

sett, huru priset för blott några år sedan var så lågt nere som t. ex. år 1930 22 öre per kilogram. Man kan icke veta, om icke ett sådant prisläge på nytt när som helst kan inträda. Det är för att skydda oss för en sådan situation och för att möjliggöra uppehållandet av kaseintillverkningen här i landet kontinuerligt, som det skulle vara rimligt med sådana åtgärder som här föreslås.

På sista tiden har också tillkommit en omständighet, som gör, att man blivit särskilt orolig och det är, att Tyskland också stängt för importen av kasein, vilket i sin tur naturligtvis medför, att de länder, som ha en öppen import, få denna vara vräkt över sig. Jag menar, att då såsom jag sade i mitt förra anförande, det icke visats, att det är till nackdel för andra svenska intressen, borde denna lilla fråga kunna bifallas. Jag vidhåller mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Andersson i Dunker, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 88 ja och 65 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 fattade beslut; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner rörande minderårigas användning i industriellt arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 177 av herr *J. A. Theodor Nilsson m. fl.* och II: 342 av herr *Lind m. fl.* samt motionen II: 334 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå.

Ang. minderårigas användning i industriellt arbete.

Ang. minderårigas användning i industriellt arbete. (Forts.)

I den sistnämnda motionen hade föreslagits, att riksdagen måtte antaga följande förändrade lydelse av 14 § i lagen om arbetarskydd:

»Minderårig arbetskraft får icke användas mer än 8 timmar per dygn och högst 48 timmar per vecka. Minderåriga skall ha en rasttid av minst en timma under en arbetsdag och denna rasttid skall räknas som arbetstid. Arbetsgivaren förpliktas att anskaffa lämpliga och sunda rastlokaler där måltiderna kunna intagas.

Minderårig får icke användas i skiftarbete; arbetstiden förlägges mellan klockan 7.30 f. m. och klockan 5.30 e. m.»

Utskottet hemställde,

1. att motionerna I: 177 och II: 342 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, samt

2. att motionen II: 334 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det brukar icke vara någon meningskiljaktighet om att den minderåriga arbetskraften bör skyddas, så att densamma icke blir utsatt för men på grund av att den användes i produktionsprocessen. Denna sociala grundinställning, som icke heller de borgerliga representanterna vilja frånsvara sig, har emellertid genom olika omständigheter icke motsvarats av den praktiska verksamheten och av vissa åtgärder, som även riksdagen tidigare varit med om att företaga. Framför allt syftar jag på det förhållandet, att minderårig arbetskraft skall kunna användas på de mest olika tidpunkter på dygnet, att minderårig arbetskraft skall kunna användas till nattarbete, att den skall kunna kommenderas ut i arbete ända till sextio timmar i veckan, att förhållandena på arbetsplatserna äro sådana, att de minderåriga icke ens tillförsäkras möjlighet att få rast under ett åttatimmars skift, eller att, därest de erhållit rast, de icke ens ha lämpliga lokaler, där maten kan intagas. Dessa förhållanden ha föranlett oss att väcka en motion, däri vi hemställt om följande förändring i § 14 i arbetsskyddslagen: »Minderårig arbetskraft får icke användas mer än 8 timmar per dygn och högst 48 timmar per vecka. Minderåriga skall ha en rasttid av minst en timma under en arbetsdag och denna rasttid skall räknas som arbetstid. Arbetsgivaren förpliktas att anskaffa lämpliga och sunda rastlokaler, där måltiderna kunna intagas. Minderårig får icke användas i skiftarbete; arbetstiden förlägges mellan klockan 7.30 f. m. och klockan 5.30 e. m.».

I princip ha liknande synpunkter, ehuru man icke kräver ett omedelbart beslut, framställts i motioner från socialdemokratiskt håll såväl i första kammaren som i andra kammaren. Dessa motioner ha speciellt aktualiserats genom den nu pågående rationaliseringen och på grund av de konsekvenser, som riksdagens beslut år 1931 fick för minderårig arbetskraft i vårt land. Det påpekas exempelvis i en utredning, som företagits av Svenska textilarbetsareförbundet, att detta riksdagens beslut av år 1931 lett till en väsentligen ökad användning av den minderåriga arbetskraften inom industrien. Därtill har också påpekats, att man vid användningen av denna minderåriga arbetskraft åsidosatt all hänsyn till vad denna minderåriga arbetskraft kräver i fråga om möjligheten att få sova under den mörka delen av dygnet och i fråga om möjligheten att få vila före och efter långa arbetsskift och få den rasttid, som möjliggör för dem att i lugn och ro få intaga sin föda och icke behöva hetsas av maskinerna. Rationaliseringen, som för den äldre arbetskraften också är mycket ödeläggande, blir synnerligen ödesdiger just för den minderåriga arbetskraften, därför att

Ang. minderårigas användning i industriellt arbete. (Forts.)

denna självfallet icke har samma motståndskraft och samma förmåga, som den äldre arbetskraften har, att kunna anpassa sig efter de på grund av rationaliseringen skärpta förhållandena. Detta ha vi påpekat i vår motion. Vi ha visat upp vilken försämring i socialt hänseende som 1931 års riksdagsbeslut inneburit. Tidigare, enligt den lag, som riksdagen fastställde år 1912, bestämdes, att minderårig arbetskraft icke skulle få användas i industriellt arbete före klockan 6 på morgonen och icke längre än till klockan 7 eftermiddagen. Det tilläts visserligen nattarbete men endast för ynglingar, som fyllt 16 år eller voro äldre.

Den lag, som riksdagen antog år 1931, förlängde högst väsentligt den tid, under vilken minderåriga få utnyttjas i industriellt arbete. Medan man förut icke fick börja använda dem före kl. 6 på morgonen, blev det nu tillåtet redan kl. 5. Medan man tidigare icke fick använda den minderåriga arbetskraften längre än till kl. 7 e. m., får man numera använda den till kl. 10 e. m. Därtill kommer, att arbetskraft över 16 år nu liksom tidigare får användas i nattarbete i praktiskt taget obegränsad omfattning och så långt som det för företagarna anses nyttigt att använda den. Det har alltså skett en förlängning av den tid, under vilken den minderåriga arbetskraften får utnyttjas, från 13 timmar per dygn till 17 timmar per dygn.

Dessa förhållanden måste — det är min bestämda övertygelse — bliva ödeläggande för de minderåriga. Det kan exempelvis i skiftarbete icke vara nyttigt för en minderårig arbetare att redan kl. 4 på morgonen köras ut för att börja sitt arbete kl. 5, och det kan å andra sidan icke heller vara nyttigt för minderåriga att först kl. 10 — i verkligheten först kl. 11 e. m. bliva färdiga med arbetet för dagen. På de arbetsplatser, där man infört tvåskiftsarbete, som börjar kl. 6 på morgonen och slutar kl. 10 på kvällen, kan den minderåriga arbetskraften ej heller erhålla någon rast under den tid den sysselsättes i produktionen. Man anser alltså, att minderåriga arbetare skola kunna arbeta 8 timmar per dygn i industriellt arbete utan att få tillfälle till rast!

Hur långt man har gått i dessa avseenden, när det gäller att utnyttja den minderåriga arbetskraften, framgår av en utredning, som vi även citerat i vår motion, och som företagits av textilarbetarförbundet. Denna utredning föranledde ju också en hemställan till regeringen, som i sin ordning vidtog åtgärder för att få ytterligare utredning av frågan. Textilarbetarförbundet företog sin utredning i september månad i fjol, varvid sammanlagt 113 fabriker blevo föremål för undersökning. Vid 66 av dessa förekom enbart tvåskiftsarbete, vid 43 både två- och treskiftsarbete och endast vid 4 fabriker enbart treskiftsarbete. Undersökningen visar vidare, att rasterna för de minderåriga vid dessa fabriker utgjorde: Vid 1 fabrik 60 minuter, alltså en timme per skift, vid 25 fabriker 30 minuter per skift, vid 23 fabriker 15 minuter per skift och vid 3 fabriker 10 minuter. *Vid 9 fabriker hade man inga raster alls*, trots att minderårig arbetskraft där sysselsattes i 8 timmars industriellt arbete. Antalet minderåriga arbetare, som fingo en dräglig rast, alltså 60 minuter, utgjorde summa sammanlagt 1,165. 218 fingo en halv timmes rast, medan alla övriga eller närmare *1,000 minderåriga arbetare blev utan eller fingo en rast*, som uppgick till högst 15 minuter. Ungefär 300 av dessa fingo ingen som helst rast enligt den gjorda utredningen.

Man påpekar även i denna utredning en annan sak, nämligen de förhållanden, under vilka den ungdom, som erhöll rast, fick intaga sina måltider. Det är anledning att påpeka just detta i anledning av socialstyrelsens anmärkning, att redan nu gäller i lagstiftningen, att arbetsgivaren skall tillhandahålla ordentliga lokaler, där den minderåriga arbetaren skall kunna få intaga

Ang. minderårigas användning i industriellt arbete. (Forts.)
sin föda. Jag citerar här ur utredningen: »Vid 38 av de 61 fabriker där minderåriga hållas i tvåskiftsarbete finnas särskilt anordnade rastlokaler, medan vid övriga 23 fabriker dylika lokaler helt och hållet saknas. Långt ifrån alla av de 38 fabriker, som överhuvud taget ansett sig böra anordna rastlokaler, ha emellertid funnit det nödvändigt att hålla dessa lokaler i ett sådant skick, att de göra skäl för beteckningen tillfredsställande. Endast vid 27 fabriker äro rastlokalerna i gott eller något så när gott skick. Vid 11 fabriker äro de däremot otillfredsställande eller fullständigt olämpliga för det avsedda ändamålet. Vid de fabriker där rastlokalerna äro otillfredsställande sysselsätts 255 minderåriga i tvåskiftsarbete.»

Denna utredning blottar ju förhållanden, som man trodde skulle vara otänkbara i vårt land, som ju dock vill skryta med att ha en ganska långtgående social lagstiftning. Det förhållandet, att minderårig arbetskraft på detta sätt kan utnyttjas i produktionen utan att åtgärder vidtagits för att skydda det uppväxande släktets hälsa, borde ju föranleda riksdagen att fatta ett beslut, som sätter stopp för en sådan exploatering av de unga arbetarna. I den motion, som väckts från socialdemokratiskt håll, omnämnas också förhållandena i England, vilket just kan illustrera efterblivenheten i vårt land i detta avseende. I England förutsätter man, att minderåriga arbetare under 16 år överhuvud taget icke skola kunna användas i industriellt arbete. För att få använda minderårig arbetskraft över 16 år måste man skaffa sig särskilt tillstånd från inrikesministern, och man kan då få använda sådan arbetskraft mellan 6 f. m. och 10 e. m. i åttatimmarsarbete. Det påpekas vidare, att det vidtagits en rad särskilda skyddsåtgärder med avseende å denna arbetskraft. Man måste exempelvis inreda särskilda matsalar, och det åligger arbetsgivaren att anskaffa transportmedel, som möjliggör för de minderåriga att på kort tid komma till sin arbetsplats. Genom den lagstadgade arbetstiden och rastbestämmelserna är också i verkligheten arbetstiden för den minderåriga arbetskraften inskränkt till $41\frac{1}{4}$ timmar per vecka. Dessutom förekommer det överhuvud taget icke något nattarbete för den minderåriga arbetskraften i England.

Redan dessa uppgifter jämförda med våra förhållanden, där den minderåriga arbetskraften kan användas upp till 60 timmar i veckan och där det faktiskt icke föreligger något tvång för arbetsgivaren att under den långa arbetstiden bereda den minderåriga arbetaren tillfälle till rast, påkallar uppenbarligen ett ingripande från riksdagens sida. Regeringen har, efter vad som framgår, tagit itu med saken, i det att man vidtagit åtgärder för att ytterligare utreda frågan. Enligt min mening är den utredning, som textilarbetsförbundet redan företagit och som i verkligheten verifierats av socialstyrelsen i dess yttrande, skäl nog för att riksdagen nu skall fatta beslut, som omöjliggör ett fortsatt användande av den minderåriga arbetskraften på det sätt, som här har blottats såväl i motionerna som genom den utredning, som verkställts.

Jag ber, herr talman, att med det nu sagda få yrka bifall till den motion, som herr Brädefors och jag väckt i denna fråga.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill endast framhålla, att alla dessa saker, som herr Hagberg här dragit fram, äro ju kända och ha klarlagts dels genom motioner, dels genom utlåtanden, dels slutligen genom utskottets betänkande. På grundval av detta material har ju också utskottet för sin del understrukt behövligheten av, att här kommer till stånd en lagstiftning, för vilket ändamål Kungl. Maj:t också redan igångsatt en utredning. Jag tycker för min del, att när saken ligger så till, är det endast missbrukad kraft att här hålla

Ang. minderårigas användning i industriellt arbete. (Forts.)

på och plädera på det sätt, som den föregående talaren gjorde. Jag tror, att man gagnar saken lika mycket i detta fall genom att understryka det i utskottsutlåtandet betonade behovet av en utredning och en lagstiftning på detta område, och från den utgångspunkten ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Jag skulle endast vilja ställa den frågan till herr Hage: Vad är det för något, som denna utredning skall utreda, om det verkligen förhåller sig så, som herr Hage säger, att alla dessa saker äro så väl kända? Varför skall man utreda en känd sak? Jag tycker detta motsäger vartannat, att å ena sidan saken skulle vara så väl känd och å andra sidan att det behövs en utredning.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber att få meddela den föregående talaren, att vi äro icke vana vid här i riksdagen att stifta lagar och skriva lagtext på grundval av kommunistiska motioner. Vi fordra nog litet annat än sådana lösa utkast, innan vi utforma vår lagstiftning även på detta område.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Herr Hage förklarar här, att ursprungsbeteckningen, en kommunistisk motion, är orsaken till att icke en sådan lag nu kan stiftas. Han säger, att vi alla känna dessa missförhållanden, men därför att kommunisterna föreslagit en förbättring av förhållandena i detta fall, gå vi icke med på förslaget. Det är socialdemokratisk politik år 1935!

Efter härmed slutad överläggning blev på herr talmannens först därå givna proposition utskottets hemställan i mom. 1 av kammaren bifallen.

Därefter framställde herr talmannen i fråga om mom. 2 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 334; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 21.

Till behandling företogs härpå andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om ändringar i arrendelagstiftningen m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 257 och nr 258, båda av herr *Lindhagen*, samt motionerna i andra kammaren nr 102 av herrar *Eriksson* i Sandby och *Elmroth* samt nr 343 av herr *Falk*.

I motionen I: 257 hade hemställts, att riksdagen ville hos regeringen begära skyndsamt förslag om skapande av självförsörjande jordbruk genom lag om ofullständiga jordbruks fullkomnande med odlingsmark jämte husbehovsskog samt nyskapning av självförsörjande jordbruk på oodlad jord med tillägg av husbehovsskog.

I motionen I: 258 hade yrkats, att riksdagen ville hos regeringen begära skyndsamt förslag rörande tillgodoseende genom lag av arrendatorsklassens berättigade krav i vissa i motionen angivna avseenden, nämligen i fråga om rätt för arrendator a) att få lösa till sig jordbruket, b) att erhålla optionsrätt till nytt arrende samt c) att kunna framtinga reglering av arrende med mera.

I motionen II: 102 hade, med åberopande av vad i motionen anförts rörande behovet av en utvidgad expropriationslagstiftning samt andra i den däri be-

Ang. ändringar i arrendelagstiftningen m. m. (Forts.)
 rörda frågan väl kända omständigheter och förhållanden, hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i sådant avseende, vartill framställningen i motionen kunde giva anledning.

I motionen II: 343 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till ändring av gällande arrendelag i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen framförda synpunkter.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Norman, Olof Carlsson, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt,

1. att riksdagen i anledning av motionerna I: 257, I: 258 och II: 102 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i syfte att få klarlagt i vad mån frilösning av arrendejordbruk och utvidgning av ofullständiga jordbruk skulle kunna underlättas genom expropriationsförfarande samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning;

2. att riksdagen i anledning av motionerna I: 258 och II: 343 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i syfte att få klarlagt i vad mån det kunde vara möjligt att genom ändringar i gällande arrendelagstiftning tillförsäkra arrendatorerna en säkrare ställning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning; samt

av herr *Lindhagen*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olovson* i Västerås: Herr talman! Jag har ju en mycket bestämd känsla av att det nu föredragna ärendet redan bör kunna betraktas såsom avgjort, men detta förhållande kan icke hindra och får icke hindra, att reservanterna hävda sin mening och i varje fall ge till känna, att de finnas till.

För låt mig säga 30 år sedan skulle det väl knappast ha varit möjligt, att representanter, som nu stå för utskottet, skulle ha intagit den ställning, som de göra i dag. Ditintills, d. v. s. till för omkring 30 år sedan, låg det ju till på det sättet, att i realiteten medgav staten rätt för bolagen att expropriera böndernas jord. Jag säger i *realiteten* låg det till på det sättet, därför att statsmakterna hade icke genom lagstiftning ännu förhindrat den framfart över bondejorden, som bolagen gjorde sig skyldiga till och som förde i bolagens händer betydande vidder av böndernas jord. Så kom Norrlandslagstiftningen, varigenom den framfart, som dittills hade ägt rum, blev hindrad. Jag föreställer mig ganska livligt, att om man vid den tidpunkten hade fört fram den tanken på allvar, att man genom expropriationsförfarande skulle skapa en möjlighet att återföra i böndernas ägo den jord, som på olika, mer eller mindre tilltalande sätt hade förts över till bolagen, så skulle man knappast ha rest något nämnvärt motstånd, åtminstone icke från de jordbrukares sida, som nu för tiden och icke minst i dag säga sig vilja föra de fattigas och egenomslösas talan. Då skulle man antagligen ha funnit det vara ganska rimligt, om arrendatorerna fått rätt att expropriera tillbaka den jord, som hade berövats dem tidigare. Nu vill man emellertid icke vara med om en sådan möjlighet.

Ang. ändringar i arrendelagstiftningen m. m. (Forts.)

Vad som här nu begäres är ingenting annat än en utredning för att få utrönt, huruvida frilösning av arrendejordbruk och utökning av ofullständiga jordbruk skall kunna underlättas genom expropriationsförfarande, och vidare att få en utredning för att få utrönt, huruvida det skall vara möjligt att genom ändringar i gällande arrendelagstiftning tillförsäkra arrendatorerna en mera tryggad ställning än vad de för närvarande ha. För min del har jag en mycket bestämd mening om att det föreligger behov av åtgärder i båda dessa avseenden.

Utskottet stryker nu under vad andra ha sagt, nämligen att skogsbolagen bjuda ut så mycket arrendegårdar till salu, att det icke föreligger något behov av ett expropriationsförfarande. Reservanterna ha påpekat, att just vid försäljning av ett arrendeställe kan ett sådant pris åsättas eller begäras, som mer än väl motiverar ett expropriationsförfarande. Vi ha ju riklig erfarenhet av hur det gått till, sedan den nya arrendelagstiftningen kommit till. Arrendatorerna ha ställts i valet att köpa ställena till oskäligt högt pris, i varje fall till ett pris, som, om det godtagits, medfört nära nog dubbelt så hög avgäld, som de hade att bära under arrendetiden. När man satt sådana pris, torde man väl kunna säga, att detta varit oskäligt.

Behovet av en översyn av arrendelagstiftningen är starkt framträdande, om man går att se efter. Det har lappats undan för undan på arrendelagarna, men tillståndet är långt ifrån tillfredsställande. En allmän översyn är enligt min mening mer än väl motiverad. Nu talar man i utskottets utlåtande om, att man skall bida tiden, till dess att den nya jordabalken, som är under utarbetande, framlägges. Det är i dag. Men när det var fråga om bärplockningsrätten, då ville man icke vänta på den nya jordabalken. Som motiv för att icke i år skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning om att konstituera en ny äganderätt, äganderätten till de vilt växande bären, framfördes, att man kunde vänta på den nya jordabalken, där den saken kunde beaktas. Men vad gjorde man då? Jo, det var en talare — förlåt att jag säger det — på en av Norrlandsbänkarna, som i full ilska ropade, att man har icke tid att vänta på en ny jordabalk, ty det skulle dröja minst 20 år, innan den komme. En annan talare satte sådan fart i sitt tal mot att dröja, att han höll på att aldrig kunna stanna. Då ansåg man, att man kunde icke alls invänta den nya jordabalkens framläggande. Var det ett skäl då, kan samma skäl föreligga även nu. Att den gällande arrendelagstiftningen icke lämnar arrendatorerna skydd för missbruk är utan vidare klart.

Jag blev häromdagen i tillfälle att taga del av ett arrendekontrakt. Det gällde en enskild jordägare. Man blir faktiskt förbluffad, när man ser, vad som kan förekomma i ett sådant i vår tid. Där stadgades, att i arrendeavgift skulle arrendatorn — eller torparen, om man så vill — betala 200 kronor om året under de åtta första åren. Under ett vart av de åtta åren hade han att odla upp, d. v. s. nyodla och stenbryta, ett halvt tunnland jord om året. När dessa åtta år hade förflutit och han hade odlat upp de fyra tunnlanden, då skulle arrendesumman sättas till 400 kronor.

Vid sekelskiftet var det en ung man, som skrev en novell, som han kallade »Källtorps-Johan», däri han skildrade en torpare, som i unga år tog hand om ett torp och odlade upp detta. Men allteftersom torpet växte ut genom nyodlingar, ökades arrendesumman, och det slutade med, att man såg honom sista gången, när han satt på flyttlasset och flyttade till fattighuset. Det gick till på det sättet den tiden.

Nu har man gått ännu längre. Nu tar man in i kontraktet, att det skall gå till på det sättet. Och detta medger den nu gällande lagstiftningen. Vid sådant förhållande är det icke alls märkvärdigt, om här i kammaren fram-

Ang. ändringar i arrendelagstiftningen m. m. (Forts.)

föras motioner med begäran om utredning rörande förbättrad arrendelagstiftning i syfte att få till stånd en ökad trygghet för arrendatorerna.

Jag för min del finner det vara för lång tid att vänta i 20 år, som det från högerhåll har vittnats om, att det skulle dröja, innan vi få en ny jordabalk. De andra reservanterna äro av samma mening. Följaktligen hava vi hemställt om utredning i de två avseenden, som framgå av reservationen, utredning rörande expropriationsförfarande i vissa fall och utredning rörande förändringar till det bättre i arrendelagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som här avgivits av herr Norman med flera.

Herr *Pettersson* i Hällbacken instämde häruti.

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Första kammaren har med stor majoritet bifallit utskottets hemställan och avslagit motionerna. Då så är fallet, kanske jag icke har anledning att ingå i en längre debatt i föreliggande fråga. Riksdagen har redan vidtagit omfattande åtgärder för att främja bildandet av nya jordbruk och förbättra ofullständiga sådana, vilket för det allmänna medför avsevärda kostnader. Förslag till ytterligare åtgärder härutinnan föreligga till behandling i riksdagen.

Reservanterna vilja nu framhålla, att gällande arrendelagstiftning icke skulle tillförsäkra arrendatorerna erforderligt skydd, och de anföra, att arrendatorerna kunna komma i läget att antingen få betala oskäligen priser eller lämna den arrendegård, som de under en följd av år brukat. Det är möjligt, att sådana fall kunna anföras, men det är icke troligt, att de äro så många, att de tala för en utvidgning av expropriationslagen.

Enligt utskottets mening har erfarenheten visat, att tillfredsställande resultat beträffande förvärv av jord kunnat vinnas utan att expropriationsrätt behövt anlitas. Jag tror därför för min del, att några egentliga skäl icke föreligga att skärpa expropriationslagen i den omfattning reservanterna förutsätta. Här har icke heller, som utskottet framhållit, i övrigt visats sådana omständigheter, som giva riksdagen anledning att nu gå med på ett skrivelseförslag härom. En allmän revision av jordabalken skall inom kort igångsättas. Inför det spörsmålet torde man böra ställa sig avvaktande i fråga om att gå in för ändringar i arrendelagstiftningen. De frågor, varom motionärerna här göra yrkanden, ligga sålunda under omprövning. Utskottet har därför avstyrkt motionerna härom men samtidigt uttalat förhoppning om att utredningsarbetet på förevarande område så bedrives, att ett slutligt resultat därav kan vinnas inom skäligen tid.

När man talar om att skapa en lagstiftning, som skulle giva arrendatorerna en tryggare ställning, är det icke säkert, att man når syftet genom att alltför mycket skärpa arrendelagstiftningen mot jordägarna. Jag tror, att man får vara mycket försiktig. Viktigast är att icke skapa en lagstiftning, som hindrar möjligheterna att erhålla nya arrendegårdar.

Jag skall, herr talman, icke gå in på någon längre debatt utan, som saken ligger till, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr **Johanson** i Hallagården förenade sig herr *Sandström*.

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! I den motion, som av undertecknad framförts i denna kammare, och i vilken föreslås en väsentlig utökning av arrendeegnahemsverksamheten, hava jag och min medmotionär anført och erinrat om de särskilda svårigheter vilka äro tillfinnandes för de arbetare,

Ang. ändringar i arrendelagstiftningen m. m. (Forts.)

vilka lyckats att erhålla ett dylikt arrendeegnahm men på grund utav att detsamma är beläget på annan plats måste flytta ganska långt bort från den ort, där han är bosatt. Om det däremot i hemorten finnes enskild eller bolag tillhörig jord, som i större utsträckning skulle kunna komma i fråga för utläggning av arrendeegnahm, skulle en betydande svårighet vid realiserandet av dessa åtgärder vara undanröjda. Det är nämligen så, att tillgången på lämplig kronojord i vissa fall är ganska begränsad, under det att däremot kanske finnes jord i enskild ägares eller bolags hand i stor utsträckning, vilken jord ofta ligger under vanhävd och företer större och mindre grad vanskötsel. Riksdagen har ju varit inne på samma linje som vi motionärer om ett faktiskt föreliggande behov, då man medgivit möjlighet för inköpande av enskild jord. Det är dessa omständigheter, som jag här i korthet anför, som motivera en utsträckning av expropriationslagstiftningen i här antydd riktning. I många fall kan ju den enskilda jorden och bolagsjorden förvärfvas fullt på frivillighetens väg. Men kan den överhuvud taget förvärfvas och detta till ett rimligt pris, då föreligger ju icke behov av att använda en eventuell expropriationslagstiftning, utan man har ju då möjlighet att på vanligt sätt förskaffa sig denna jord och jag kan icke då förstå, varför man reser så starkt motstånd mot denna expropriationsrätt, ett motstånd alltid motiverat med att det icke skulle föreligga något behov av rätt till tvångsköp utan att möjlighet alltid finnes att ändå tillgodose dem, som behövde jord. Såvitt jag förstår, skulle en dylik expropriationslagstiftning endast innebära en viss beredskapslagstiftning, som gäve möjlighet att i vissa särskilda fall framtvunga upplåtandet av jord till rimligt och antagbart pris.

Ur samhällets synpunkt förmodar jag att det borde föreligga intresse särskilt beträffande uppdelning av vanskött jord. Jag menar, att har man möjlighet att giva bärgning åt flera familjer, exempelvis på ett stort bolagsgods, som under nuvarande förhållanden icke ger bärgning åt ett så stort antal, som borde vara fallet, då bör detta vara ett samhällets eller statens intresse att sådan uppdelning möjliggöres och underlättas. Jag är ju, herr talman, icke alls övertygad om riktigheten av utskotts majoritetens här intagna ståndpunkt, och den anförda motiveringen att behov icke skulle föreligga av denna expropriationslagstiftning. Beträffande arrendeegnahemsverksamheten ligger det ju till så, att den är så ny, att man ännu icke gjort några som helst erfarenheter. Utskottet har förmodligen icke heller avsett denna verksamhet med sitt utlåtande. Men jag är också fullt på det klara med att i de övriga fall, där behov av expropriationsrätt har förefunnits, det torde ligga till på det sättet, att utskottet näppeligen har reda på dessa fall, där expropriation varit erforderlig och kunnat haft en viss betydelse.

Jag är för mitt vidkommande fullständigt övertygad att om statsmakterna, som jag livligt hoppas, fortsätta på denna väg, som avser ett ytterligare utsträckande av arrendeegnahemsverksamheten, då kommer man också säkerligen att få tillfälle konstatera, att behovet av denna expropriationslagstiftning föreligger. Utskottets ställningstagande vore ju förstäeligt, om det här gällde att från enskilda eller bolag beslagtagna jord utan någon som helst eller i varje fall utan rimlig ersättning. Men så är ju ingalunda förhållandet, utan här gäller det endast att bereda möjlighet att till gängse pris under vissa förhållanden förvärva den jord, som behövs för visst ändamål. På andra områden får ofta den privata äganderätten vika för samhällets intressen, och det vore väl icke orimligt, att så finge ske även här. Detta vore endast rätt och billigt. Jag anser icke, att äganderätten till jorden bör vara tabu. I övrigt är det ju endast en utredning, som här ifrågasättes, och jag förstår icke, varför man är så irriterad av en dylik.

Ang. ändringar i arrendelagstiftningen m. m. (Forts.)

Till sist herr talman, endast ett par ord om de motioner, som avse ändring i gällande arrendelag. Jag förstår ju, att när man pekar på denna allmänna revision av jordabalken som inom kort kommer att äga rum, det icke finnes någon utsikt att få till stånd en ändring i gällande arrendelag just nu. Det är emellertid att hoppas, att denna revision sker så snabbt som möjligt, samt då den blir färdig verkligen också kan medföra en behöflig förbättring för dessa småtorpare och arrendatorer. Det försiggår, detta är icke för mycket sagt, herr talman, *en både skamlig och otillbörlig ekonomisk utpressning* gentemot den svenska arrendatorsklassen, särskilt mot dem som arrendera sin jord av stora bolag och dylika. Man har i kontrakten infört en hel massa paragrafer, vilka mycket väl kunna karakteriseras som juridiska spetsfundigheter, paragrafer som göra arrendatorerna *fullständigt rättslösa* och som ofta äro av den art, att en person, som saknar juridiska insikter, icke har möjlighet att tolka desamma. Man utlämnar på så sätt arrendatorerna fullkomligt till jordägarens godtycke. De påläggas vissa skatter och avgifter vilka rätteligen tillhöra jordägaren att betala. Att under jordbrukets betryckta läge, genom godtyckliga och orättvisa kontraktsbestämmelser ännu mer försvåra arrendatorernas existens står icke i överensstämmelse med en demokratisk rättsuppfattning och dylikt bör, herr talman, icke längre få försiggå. Då man nu försöker lagstifta på praktiskt taget alla andra områden, så bör man, herr talman, i rättvisans intresse genom lagstiftning få fastslagna rättsprinciperna även för dessa betungade arrendatorer. Det är ett rättvist krav, som framställes, då det gäller lagändring till skydd för den egendomslösa jordbrukarklassen.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som här avgivits av herr Norman m. fl.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olovson i Västerås, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 71 ja och 69 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen samt till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m., dels ock väckta motioner om åtgärder för beredande av ökad avsättning av svenskfångad långa; och anförde därvid

Ang. befrämjande av fiskerinäringen.

Herr Hansson i Hönö: Herr talman! Säsom vi i motionen påvisat, har det svenska storsjöfisket under de senaste åren lidit av stark begränsning av avsättningsmöjligheterna för spillånga, och endast en ringa del av den torkade fisk, som försäljes inom landet, härrör från detta fiske. Trots att storsjöfiskarna under det senaste året begränsade sitt fiske till 20 ton färsk och något mera saltad långa per båtlag, kunde ändå icke den sammanlagda kvantiteten, som uppgick till cirka 300 ton torkad fisk, förbrukas inom landet, utan cirka 50 ton blev osåld förra året.

Dessa storsjöfiskare ha för närvarande stora bekymmer för hur de skola kunna lösa den stora frågan att vinna ökad avsättning för sin fisk. Jag har haft flera förfrågningar från dessa fiskare, om det icke är möjligt att kunna få importen av torkad fisk stoppad. Denna import är ju ganska stor. Den omfattar omkring en miljon kilogram stockfisk och annan torkad fisk. Det mesta kommer från Norge. Hade man kunnat tillmötesgå fiskarens önskemål på det förut nämnda sättet, hade en god hjälp lämnats, men för närvarande är det, som det visar sig här i riksdagen, nästan omöjligt att få till stånd åtgärder som hindra importen av fisk från Norge.

Inom fiskeriutredningen ha vi vid olika tillfällen diskuterat spørsmålet om stöd åt storsjöfisket och haft under övervägande, på vilket sätt man skulle kunna finna vägar att skydda detsamma. En av de vägar, som vore att anbefalla, är att försöka på något sätt öka avsättningen inom landet. Vi hemställde därför att ett anslag måtte beviljas till propaganda för svenskfångad långa. Som utskottet omnämnt, beviljade Kungl. Maj:t förra året ett anslag på 5,000 kronor, som ställdes till Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförenings förfogande för bedrivande i samråd med Bohusläns fiskberedares försäljningsförening av propaganda för ökad avsättning av långa. Att denna propaganda, som igångsattes förra året, måtte fortsätta en tid framåt, är en allmän önskan hos storsjöfiskarna. Därför ha vi väckt en motion med hemställan att till propagandaverksamhet för ökad avsättning av svenskfångad långa måtte beviljas ett anslag av 10,000 kronor. Utskottet har i stället för att tillstyrka motionen påvisat, att, därest framställning om ytterligare statsbidrag till denna propagandaverksamhet göres under nästa budgetår och finnes värd beaktande, möjlighet föreligger för Kungl. Maj:t att ställa nödiga medel till förfogande. Jag ber att få tacka utskottets ledamöter för utskottets välvilliga utlåtande.

Herr talman! Jag har intet yrkande. Jag vill i stället vädja till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att, när från storsjöfiskarna kommer en hemställan om anslag till fortsatt propagandaverksamhet, herr statsrådet ville för sin del tillstyrka ett rimligt belopp.

Vidare yttrades. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap jämte i ämnet väckt motion.

Ang. understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap.

Ang. understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap. (Forts.)

I en till riksdagen den 1 februari 1935 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 77, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till avsättning till statens fiskredskapsfond för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 45,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av propositionen inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 506, av herr *Hansson* i Hönö *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för anordnande genom befintliga försäkringsföreningar under en försöks tid av 5 år i Göteborgs och Bohus samt Hallands län av fiskredskapsförsäkring samt för ändamålet anvisa ett anslag av 150,000 kronor, därav 30,000 kronor att utgå under budgetåret 1935/1936.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till avsättning till statens fiskredskapsfond för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 45,000 kronor; samt

2) att ovanberörda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hansson** i Hönö: Herr talman! Det har länge varit en önskan bland oss fiskare att kunna få en redskapsförsäkring, så att vi själva sluppe taga de förluster, som drabba oss genom förlorade redskap, vilka förluster vid vissa tillfällen bli för oss mycket kännbara. Då arbetet ofta måste utföras under svåra stormar, ökas riskmomentet. Våra verkliga tillgångar bestå ofta av vad vi äga i båtar och redskap, och går denna egendom förlorad, måste vi skaffa oss ny uppsättning, vilket medför stora kostnader. Har man så lån på redskapen, som förhållandet ofta är, bli ju svårigheterna ännu större för oss att åstadkomma en ny uppsättning. Särskilt svårt blir det, om större förlust drabbar oss året efter det vi fått lånet. För övrigt har det alltid sina svårigheter att få lån, då man härför behöver en ganska stark borgen, och en sådan är det svårt att uppbringa bland oss fiskare. Då vi under en så lång tid haft små inkomster, ha vi måst hjälpa varandra med att få lån.

Jag har redan nämnt, att vi kunna göra stora förluster vid tillfällen, då stormar rasa, men för oss på västkusten äro dessa icke de enda tillfällen, då redskap kunna förloras. Fiskarena från mina trakter äro spridda på olika fiskeplatser och äro alltså utsatta för olika risker att mista sina redskap. Bland annat få vi ofta fiska tillsammans med utländska trälare, vilka emellanåt tillfoga oss förluster. Som väl är, inträffar det icke ofta, att man på nämnda sätt lider förluster, men då detta sker, beror det oftast genom vårdslöshet från de utländska trälarnas sida, ty vi giva genom signaler tillkänna, vilken väg de kunna gå för att undvika förstörelse å våra redskap. Det är i allmänhet tyska och franska trälare, som vi fiska tillsammans med. När skadegörelse skett bruka vi, såvitt möjligt är, köra ifatt dem och anteckna deras namn och nummer för att sedan av dem söka gottgörelse för den skada, som de åstadkommit. Vi ha genom utrikesdepartementet fått ersättning av en del utländska rederier, men det finns mången gång sådana rederier, som icke äro villiga att ersätta den skada de åstadkommit.

När riksdagen år 1931 beslöt en utredning för att undersöka möjligheterna av en statlig redskapsförsäkring, så följdes denna utredning av oss fiskare med stort intresse och med det hoppet, att man genom denna utredning skulle

Ang. understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap. (Forts.) kunna finna en väg att tillmötesgå vår önskan att få våra redskap försäkrade. Tyvärr har man icke lyckats få fram ett sådant förslag till lösning av detta för oss viktiga spörsmål. Särskilt vi på västkusten skulle känt oss tacksamma, om en statsunderstödd redskapsförsäkring kommit till stånd. Vi tro, att de utländska trålrederierna, om de fått reda på att vi i Sverige hade en sådan försäkring, skulle varit mera försiktiga, än vad de hittills varit. Nog hade det satt skräck i dem, om de fått veta, att det kanske icke skulle gå så lätt att komma ifrån att ersätta den skada, de åstadkommit, som det nu gör. Nu går det nämligen till så, att, om ett rederi icke vill betala, fiskarena själva få taga den förlust, som de lidit. Att processa har ingen fiskare råd till, åtminstone icke med utländska trålrederier.

Från en del av de hörda myndigheterna liksom även från ostkustfiskarens och västkustfiskarens centralförbund har uttalats en önskan om en förnyad utredning. Man kan förstå, hur tacksamma vi fiskare skulle varit, om man genom en sådan utredning hade lyckats få fram ett förslag att på angivet sätt bringa oss stöd. Visserligen kan hjälp lämnas från statens fiskredskapsfond åt sådana fiskare, som råkat i nödställd belägenhet, men enligt min mening är det något sent att först då hjälpa. Emellertid hade det varit önskvärt, att ett försök fått göras med en statsunderstödd försäkringsrörelse, innan man helt släppt tanken på en sådan, så att man hade fått se, om man icke på den vägen kunde komma fram till en för både staten och fiskarena godtagbar försäkringslinje.

Departementschefen tycks för sin del icke vara emot att ett försök göres, då han i propositionen säger, att, om fiskarena inom en viss trakt finna med sin fördel förenligt att till skydd mot förlust av eller skada å fiskredskap organisera en privat försäkringsrörelse och härför anse sig i behov av bistånd från statens sida, framställning i ämnet torde göras hos Kungl. Maj:t. På den korta tid av tio dagar, som vi haft till vårt förfogande för att skriva en motion, har det icke varit möjligt att utarbeta ett reglemente för denna försäkringsrörelse. Finge vi göra ett försök, varom vi i motionen uttalat en önskan, skulle vi tillsammans med en del myndigheter och sakkunniga, som vi ha i länet, söka att få fram bästa möjliga resultatet av detta försök.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av oss väckta motionen.

I detta anförande instämde herr *Wallerius*.

Vidare anfördes ej. På av herr talmannen först därå given proposition blev utskottets i mom. 1 gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande mom. 2 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 24.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar (epizootilag);

nr 43, i anledning av väckta motiner om beredande av möjlighet åt jordbrukare att medelst förbättringsarbete återbetala erhållna stödlån; och

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 18.

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss markupplåtelse för utvidgning av universitetets i Uppsala idrottsplats; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående fartygstelegrafisternas utbildnings- och anställningsförhållanden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Lundqvist**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 192 och 193 må utsträckas till 20 dagar.

Denna hemställan bifölls.

§ 26.

Till bordläggning anmälde:

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G. S. Cassel m. fl. från viss betalningsskyldighet;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Jönköpings stad;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av utbildningskurser i praktisk flygning för vissa studerande vid tekniska högskolan;

nr 42, i anledning av väckt motion angående maskinisten vid Svea trängkår A. W. Hults placering i löneklass;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av samrealskolan i Haparanda till ett högre allmänt läroverk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående egnahemslån till statens järnvägars personal i Ånge; och

nr 45, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av Gävle—Ockelbo järnväg m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upptagande av ed för rättighets tillvaratagande i utlandet.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

§ 28.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindberg</i> i Umeå	under	5	dagar	fr. o. m.	den	14	mars,	
» <i>Hansson</i> i Örebro	»	2	»	»	»	16	»	
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	»	3	»	»	»	14	»	
» <i>Malmqvist</i>	»	8	»	»	»	16	»	
» <i>Henrikson</i>	»	2	»	»	»	14	»	
» <i>von Seth</i>	»	2	»	»	»	14	»	
» <i>Elmroth</i>	»	2	»	»	»	14	»	
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	2	»	»	»	13	»	
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	»	6	»	»	»	14	»	
» <i>Gustafsson</i> i Välsnäs	»	6	»	»	»	14	»	
» <i>Pehrsson</i> i Göteborg	»	3	»	»	»	16	»	
» <i>Björk</i> i Tryde	»	3	»	»	»	13	»	
» <i>Andersson</i> i Munkaljungby	»	5	»	»	»	15	»	och
» <i>Lindmark</i>	»	8	»	»	»	16	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.